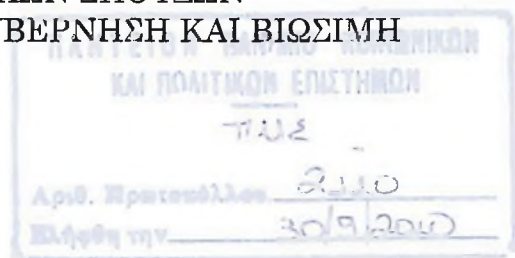

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ

*Περιβαλλοντικές προδιαγραφές στα προϊόντα της
Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο
της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων (ΟΠΠ) και
του Οικολογικού Σχεδιασμού και η εφαρμογή του στην
Ελλάδα*

Διπλωματική Εργασία της φοιτήτριας **Κεσόγλου Αγγελικής**

A.M. 1208

Για το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011

Επιβλέπων καθηγητής: Γ.Ι.Τσάλτας

MET
KES

Περιεχόμενα

Συντμήσεις.....	Σελ.6
-----------------	-------

Εισαγωγή.....	Σελ.8
---------------	-------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (ΟΠΠ)- ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΠΠ

1. Η εξέλιξη της έννοιας της «πολιτικής προϊόντων».....	Σελ.8
2. Η μετάβαση από την «πολιτική προϊόντων» στο όραμα για μια «Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων».....	Σελ.20
α) Η Έκθεση Ernst και Young (1998).....	Σελ. 23
β) Η Συνάντηση Εργασίας άμεσα ενδιαφερομένων μερών (stakeholders) (1998).....	Σελ. 26
γ) Η Έκθεση Ernst και Young (2000).....	Σελ. 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Αρχές, Στρατηγική και Εργαλεία για μια Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

1. Η ΟΠΠ στο αναθεωρημένο 5 ^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον.....	Σελ.30
2. Η Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων.....	Σελ.32
I. Ο μηχανισμός των τιμών.....	Σελ.38
II. Ρύθμιση της ζήτησης οικολογικών προϊόντων.....	Σελ.40
α) Καταναλωτική ζήτηση.....	Σελ.40
β) Οι δημόσιες συμβάσεις.....	Σελ.43
III. Ενίσχυση της οικολογικής παραγωγής.....	Σελ.44
α) Πληροφόρηση σχετικά με τα προϊόντα.....	Σελ.45
β) Κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό προϊόντων.....	Σελ.47
γ) Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση.....	Σελ.48
δ) Συμβούλια για τα προϊόντα.....	Σελ.49
IV. Άλλοι μηχανισμοί στήριξης.....	Σελ.50

α) Συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου.....	Σελ.50
β) Έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία.....	Σελ.51
γ) Πρόγραμμα LIFE.....	Σελ.52
δ) Αποτιμήσεις και εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον.....	Σελ.53
V. Τα επόμενα βήματα.....	Σελ.53
 3. Από τη Πράσινη Βίβλο στην Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: οι σημαντικότεροι σταθμοί στην εξέλιξη της ΟΠΠ στους κόλπους της Ένωσης.....	Σελ.54
I. Η ΟΠΠ από την πλευρά των ενδιαφερομένων μερών: Η Διάσκεψη για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων και η κατάθεση γραπτών σχολίων στην Επιτροπή.....	Σελ.55
II. Η ΟΠΠ από την πλευρά των ευρωπαϊκών οργάνων: Γνωμοδότηση του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.....	Σελ. 59
α) Συμβούλιο.....	Σελ.61
β) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	Σελ. 64
III. Η σύνδεση της έννοιας της ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων στο άρμα της βιώσιμης ανάπτυξης: η ΟΠΠ στο 6 ^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και στη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2001).....	Σελ.64
α) Η ΟΠΠ στο 6 ^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον.....	Σελ.64
β) Η ΟΠΠ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ.....	Σελ.67
 4. Η Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: προς μια πιο περιεκτική, στοχευμένη και συγκεντρωτική προσέγγιση ΟΠΠ.....	Σελ.68
I. Δημιουργία των γενικών όρων που επιτρέπουν συνεχείς περιβαλλοντικές βελτιώσεις	Σελ.75
α) Μέσα για τη δημιουργία του κατάλληλου οικονομικού και νομικού πλαισίου.....	Σελ.75
β) Προαγωγή της εφαρμογής της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής....	Σελ.76
γ) Πληροφόρηση των καταναλωτών.....	Σελ.77
II. Εστίαση σε συγκεκριμένα προϊόντα.....	Σελ.77
α) Εθελοντικά πρότυπα έργα.....	Σελ.77
β) Εντοπισμός των προϊόντων με τις μεγαλύτερες δυνατότητες περιβαλλοντικών βελτιώσεων.....	Σελ.78
III. Συντονισμός και ολοκλήρωση.....	Σελ.79

5. Η ΟΠΠ στην Ανανεωμένη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη: η ένταξή της στο στόχο για την επίτευξη βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.....	Σελ. 80
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών

1. Η εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης.....	Σελ.82
I. Τακτικές συναντήσεις.....	Σελ.82
II. Πιλοτικά Προγράμματα.....	Σελ.83
III. Ομάδες Εργασίας.....	Σελ.84
IV. Εντοπισμός των προϊόντων με τη μεγαλύτερη δυνατότητα περιβαλλοντικής βελτίωσης: μελέτες EIPRO και IMPRO.....	Σελ.85
V. Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Συνεκτίμηση του Κύκλου Ζωής.....	Σελ.87
VI. Η «εργαλειοθήκη» της ΟΠΠ.....	Σελ.88
2. Η εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο κρατών μελών.....	Σελ.91

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ- ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Η έννοια του «σχεδιασμού» και του «οικολογικού σχεδιασμού».....	Σελ.97
2. Ο οικολογικός σχεδιασμός ως εργαλείο της ΟΠΠ.....	Σελ.98
3. Βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση: ο οικολογικός σχεδιασμός ως πρότυπο προς την κατεύθυνση βιώσιμων και υπεύθυνων επιχειρήσεων και ως εργαλείο για την επίτευξη ενεργειακής αποδοτικότητας των προϊόντων.....	Σελ.102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

1. Ο οικολογικός σχεδιασμός στο νομικό πλαίσιο της Ένωσης.....	Σελ.104
2. Η Οδηγία για τον Οικολογικό Σχεδιασμό (2009/125/ΕΚ).....	Σελ.105

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ**

1. Ο μηχανισμός της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό.....Σελ.118
2. Εφαρμογή κριτηρίων οικολογικού σχεδιασμού σε συγκεκριμένα προϊόντα: το Σχέδιο Εργασίας για το 2009-2011 στο πλαίσιο της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό.....Σελ.121

**ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΟΠΠ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

1. Ελλάδα και ΟΠΠ.....Σελ.126
2. Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002).....Σελ.127
3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ Ι).....Σελ.134
- 4.Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Ανταγωνιστικότητα και την Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ).....Σελ.135
5. Εναλλακτικά συστήματα διαχείρισης συσκευασιών και άλλων προϊόντων ..Σελ.136
6. Μη κρατικές πρωτοβουλίες: το Πρόγραμμα «Ας ξεκινήσουμε την ΟΠΠ στις Μεσογειακές χώρες»Σελ.140

Συμπεράσματα.....Σελ.142

Παράρτημα Ι: ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2005- 2008 ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2009-2011.....Σελ.148

Βιβλιογραφία.....Σελ.151

Συντμήσεις

EIPRO	Environmental Impact of Products
EuP	Energy Using Products
IMPRO	Environmental Improvement of Products
IPP	Integrated Product Policy
ΕΔΟΕ	Εναλλακτική Διαχείριση Οχημάτων Ελλάδας
ΕΛ.ΤΕ.ΠΕ.	Εναλλακτική Διαχείριση Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων
ΚΕΠΕΔ	Κέντρο Εναλλακτικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης
ΟΠΠ	Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων
ΠΚΕ	Προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια
ΣΣΕΔ	Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
Σ.Υ.Δ.Ε.Σ.Υ.Σ	Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσσωρευτών
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
Φ.Η.Σ.	Φορητών Ηλεκτρικών Στηλών και Συσσωρευτών

«Τα προϊόντα είναι θεμελιώδους σημασίας για την ευημερία της κοινωνίας μας και την ποιότητα ζωής μας. Ωστόσο, η αυξανόμενη κατανάλωση προϊόντων προκαλεί επίσης , άμεσα ή έμμεσα, την πηγή του μεγαλύτερου μέρους της ρύπανσης και της εξάντλησης πόρων που προκαλεί η κοινωνία μας. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση να επιτύχουμε ισοκατανεμημένη ανάπτυξη για όλους τους ανθρώπους καθώς και για τις μελλοντικές γενιές (..). ένας από τους τρόπους για να επιδιωχθεί αυτό, είναι ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας της ζωής μέσω της ευημερίας και της ανταγωνιστικότητας που να βασίζεται σε περισσότερο οικολογικά προϊόντα»

- Πράσινη Βίβλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ολοκληρωμένη Πολιτική
Προϊόντων,
Φεβρουάριος 2001

«Η εξέλιξη της αειφόρου ανάπτυξης χωρίς τη διάσπαση των προϊόντων, είναι μη βιώσιμη σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και πολιτικό επίπεδο»

-Έκθεση Ernst and Young, Integrated Product Policy
Μάρτιος 1998

Εισαγωγή

Η μελέτη των επιπτώσεων στο περιβάλλον που σχετίζονται με την παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων, αποτελεί ένα ερευνητικό πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, καθώς συνδέεται άμεσα τόσο με την κάλυψη πληθώρας ανθρωπίνων αναγκών και τα σύγχρονα πρότυπα ζωής των κατοίκων του πλανήτη που λαμβάνουν ολοένα και περισσότερο καταναλωτικό χαρακτήρα, όσο και με την ασφάλεια, την υγεία και την ευημερία του ανθρώπου που εξαρτάται από τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος¹.

Το γεγονός ότι πολλές ανθρώπινες ανάγκες καλύπτονται εξ ολοκλήρου από προϊόντα (τροφή, ένδυση και άλλα), σε συνδυασμό με τη συνεχή δημιουργία νέων αναγκών που οφείλεται στην άνοδο του επιπέδου ζωής και στην τεχνολογική πρόοδο, έχει συντελέσει στη ραγδαία και συνεχή αύξηση της παραγωγής προϊόντων, προκειμένου να ανταποκριθεί ο παραγωγικός κλάδος στα απαιτητικά καταναλωτικά πρότυπα που χαρακτηρίζουν τον τρόπο ζωής των κατοίκων των σύγχρονων κοινωνιών².

Όμως, η παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων συνδέεται άμεσα με αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον που προέρχονται από τον τρόπο και το βαθμό εκμετάλλευσης των περιβαλλοντικών πόρων και έχουν ως αποτέλεσμα την συνολική υποβάθμιση του.

Η παραγωγική διαδικασία επηρεάζει άμεσα το φυσικό περιβάλλον σε όλα τα στάδια και συγκεκριμένα, στην εξόρυξη φυσικών πόρων ως πρώτες ύλες, στην χρήση ενεργειακών πόρων για την επεξεργασία και διάθεσή τους, στην απόρριψη αποβλήτων που προκύπτει από τα στάδια επεξεργασίας και στη χρήση των προϊόντων από τους καταναλωτές.

¹ Tukker Arnold and Jansen Bart, *Environmental Impacts of Products, A Detailed Review of Studies*, Massachusetts Institute of Technology and Yale University, Volume 10, Number 3, 2006, σελ. 17

² Ήδη από τη δεκαετία του 1950, το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα χαρακτηρίστηκε από την κατακόρυφη αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής σε διεθνές επίπεδο, που οφείλονταν στην αύξηση της συνολικής ζήτησης για προϊόντα, στην ένταξη των ως τότε μη βιομηχανοποιημένων κρατών του Αναπτυσσόμενου Νότου σε διαδικασία βιομηχανοποίησης και στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου: International Agreements, Our Common Future: Brundtland Report, Chapter 8- Producing More With Less, Center for a World in Balance: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://worldinbalance.net/intagreements/1987-brundtland.php> (τελευταία επίσκεψη 20 Σεπτεμβρίου 2010)

Η ραγδαία αύξηση της ζήτησης για προϊόντα που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες, έχει οδηγήσει στην υπέρμετρη χρήση αυτών των πόρων από τον βιομηχανικό κλάδο και στην συνολική υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, θέτοντας ένα ευρύ φάσμα προκλήσεων, ανάμεσά τους το ζήτημα της εξάντλησης των φυσικών πόρων, της ρύπανσης του αέρα, του εδάφους και των υδάτων, της απειλής για τη βιοποικιλότητα και της έντασης του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής³.

Το εύρος και η σοβαρότητα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος έθεσε με επιτακτικό τρόπο, την ανάγκη αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων μέσα από τη σύζευξη της βιομηχανικής ανάπτυξης που κρίθηκε απαραίτητη για την ικανοποίηση των αναγκών των κατοίκων του πλανήτη και την οικονομική μεγέθυνση του συνόλου των κρατών (ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων), με μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάσχεσης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων της βιομηχανικής παραγωγής και της κατανάλωσης στο φυσικό περιβάλλον.

Το ζήτημα της σύζευξης αυτών των δύο συνιστωσών, απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα ήδη από τη δεκαετία του 1960, όταν άρχισαν να γίνονται εμφανείς οι αρνητικές επιπτώσεις της βιομηχανικής παραγωγής που βασίζονταν τότε στο παραδοσιακό μοντέλο ανάπτυξης που προέτασσε την οικονομική μεγέθυνση ως το βασικό παράγοντα ανάπτυξης, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη και άλλες συνιστώσες, ανάμεσά τους και αυτή της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος⁴.

Η εντατικοποίηση και η εξάπλωση όμως των περιβαλλοντικών προκλήσεων που ολοένα αυξάνονταν, φέρνοντας τη διεθνή κοινότητα αντιμέτωπη με το ενδεχόμενο μιας άμεσης οικολογικής κατάρρευσης⁵, κατέστησε αντιληπτό ότι οι πηγές και τα αίτια της υποβάθμισης του περιβάλλοντος έχουν διεθνή, περίπλοκο και αλληλεξαρτώμενο χαρακτήρα και ότι οι επιπτώσεις σε αυτό έχουν οικουμενική εμβέλεια, είναι αθροιστικές και χρόνιες και κατά συνέπεια

³ Ibid

⁴ Την περίοδο εκείνη, τα μέτρα που ελήφθησαν αφορούσαν σε εξειδικευμένες νομοθετικές ρυθμίσεις και ελεγκτικούς μηχανισμούς που λαμβάνονταν σε επίπεδο κρατών και στόχευαν στην επίλυση προβλημάτων σε τοπικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα για την αντιμετώπιση του νέφους στα μεγάλα αστικά κέντρα, την μόλυνση υδάτων λιμνών και ποταμών και την έκλυση επικίνδυνων ουσιών στο περιβάλλον (π.χ. υδράργυρος): Ibid

⁵ Γρηγορίου Παναγιώτης Η., Σαμιώτης Γιώργος Δ., Τσάλτας Γρηγόρης Ι., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ.34

δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σε τοπικό επίπεδο και με εξειδικευμένο χαρακτήρα, αλλά σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο οικουμενικής εμβέλειας⁶.

Προκειμένου να υλοποιηθεί αυτός ο στόχος, κρίθηκε αναγκαία από τη διεθνή κοινότητα μια νέα πολιτική προσέγγιση, που εντάσσει δυναμικά στην έννοια της ανάπτυξης, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με ισότιμους όρους. Αυτή η νέα προσέγγιση η οποία εμφανίστηκε με ολοκληρωμένη μορφή τη δεκαετία του 1980, ήρθε σε αντίθεση με την παραδοσιακή αναπτυξιακή διαδικασία και την επαναπροσδιόρισε, με την εφαρμογή ενός νέου προτύπου ανάπτυξης, αυτό της βιώσιμης ανάπτυξης⁷.

Η στροφή αυτή προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, καταγράφηκε αναλυτικά στην Έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» (Έκθεση Brundtland), όπου και τέθηκαν τα θεμέλια της ανάπτυξης και της υλοποίησης του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, που μεταξύ άλλων συμπεριέλαβε και τη βιομηχανική ανάπτυξη.

Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο 8 της Έκθεσης με τίτλο «Βιομηχανία-Παράγοντας περισσότερα χρησιμοποιώντας λιγότερα», παρατέθηκε για πρώτη φορά η έννοια της *βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής*, η οποία στοχεύει στη διασφάλιση βιομηχανικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από τη δραστική αλλαγή των όρων που αφορούν στην ποιότητα της ανάπτυξης, ιδιαίτερα στα βιομηχανοποιημένα κράτη⁸.

Η έννοια της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, ενισχύθηκε και συμπληρώθηκε τα επόμενα χρόνια από σημαντικά διεθνή περιβαλλοντικά κείμενα όπως η Ατζέντα 21⁹ και το Πλάνο Εφαρμογής του Γιοχάνεσμπουργκ¹⁰,

⁶ International Agreements, Our Common Future: Brundtland Report, ό.π.

⁷ Γρηγορίου Παναγιώτης Η., Σαμιώτης Γιώργος Δ., Τσάλτας Γρηγόρης Ι., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση*, ό.π., σελ.35

⁸ Προς αυτόν το σκοπό, προτάσσεται η επιβολή περιβαλλοντικών προδιαγραφών στο βιομηχανικό σχεδιασμό που θα αποσκοπεί στην αύξηση της αποδοτικότητας και της ανακύκλωσης των χρησιμοποιούμενων πόρων, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή μια σταδιακή μείωση χρήσης φυσικών πόρων και ενέργειας και κατά συνέπεια μείωση του συνόλου των προκλήσεων που συνδέονται με τη βιομηχανική παραγωγή: International Agreements, Our Common Future: Brundtland Report, ό.π. σελ.56

⁹ Στο Κεφάλαιο 4 του κειμένου που τιτλοφορείται «Αλλάζοντας τα Καταναλωτικά Πρότυπα» αναφέρεται ότι «το κύριο αίτιο της συνεχιζόμενης υποβάθμισης του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο είναι τα μη βιώσιμα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής, ιδιαίτερα στις βιομηχανοποιημένες χώρες». Προς αυτό το σκοπό, η Ατζέντα προβλέπει την εφαρμογή εθνικών και διεθνών πολιτικών για την συνολική προστασία του περιβάλλοντος, μέσα από την προώθηση νέων προτύπων κατανάλωσης για την ικανοποίηση των βασικών ανθρωπίνων

όπου τονίστηκε η σημασία της ανάπτυξης νέων βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης ως βάση για τη μείωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, εξασφαλίζοντας εντούτοις τις βασικές ανάγκες τις ανθρωπότητας.

Στη βάση του Πλάνου Εφαρμογής του Γιοχάνεσμπουργκ, τέθηκε σε εφαρμογή η Διαδικασία του Μαρακές, ενός δεκαετούς προγράμματος δράσης, το οποίο προβλέπει την ανάπτυξη νέων πολιτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με στόχο την επίτευξη πιο «πράσινων» βιομηχανικών προτύπων και οικονομιών, μέσω της εμπλοκής όλων των φορέων που συσχετίζονται με την παραγωγή και κατανάλωση και συγκεκριμένα των κρατών, των επιχειρήσεων και των καταναλωτών¹¹.

Η έννοια των βιώσιμων προτύπων, έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα παραγωγής και κατανάλωσης.

Συγκεκριμένα, η οικονομική ευημερία, η σταθερότητα και η τεχνολογική πρόοδος που άνθισε στην Ευρώπη για πολλές δεκαετίες, οδήγησε στην υιοθέτηση ενός καταναλωτικού τρόπου ζωής με πιο έντονα χαρακτηριστικά σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιοχές του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του αναπτυσσόμενου κόσμου¹².

αναγκών και ταυτόχρονα για την αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων και την μείωση της μόλυνσης που προκαλείται κατά την παραγωγική διαδικασία Agenda 21, Chapter 4: Changing Consumption Patterns διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://habitat.igc.org/agenda21/a21-04.htm> (τελευταία επίσκεψη 20 Σεπτεμβρίου 2010)

¹⁰ Στο Πλάνο Εφαρμογής προτείνεται η ενίσχυση των αρχών και των μέτρων που τέθηκαν από τη Συνδιάσκεψη του Ρίο και ειδικότερα η αρχή της κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης (Αρχή 7) που αποδίδει μεγαλύτερη ευθύνη στα βιομηχανοποιημένα κράτη. Αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, προβλέπει την εφαρμογή δεκαετών σχεδίων δράσης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο για την «επιτάχυνση προς την κατεύθυνση της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής προκειμένου να προωθηθεί η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη στα πλαίσια των δυνατοτήτων των οικοσυστημάτων, αποσυνδέοντας την οικονομική μεγέθυνση από την περιβαλλοντική υποβάθμιση μέσω της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και της βιωσιμότητας στη χρήση των πόρων και του τρόπου παραγωγής και της μείωσης της υπερεκμετάλλευσης πόρων, των αποβλήτων και της μόλυνσης»: Johannesburg Plan of Implementation, III. Changing unsustainable patterns of consumption and production, UN Department of Economic and Social Affairs, Division for Sustainable Development: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIChapter3.htm (τελευταία επίσκεψη 21 Σεπτεμβρίου 2010)

¹¹The Marrakech Process <http://esa.un.org/marrakechprocess/>

¹² Ενδεικτικά, αν και ο πληθυσμός της Ευρώπης αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 10% του συνολικού πληθυσμού του πλανήτη, καταναλώνει τη μισή παγκόσμια παραγωγή κρέατος, το 25% της παγκόσμια παραγωγής χαρτιού και το 15% της ενέργειας. Είναι χαρακτηριστικό,

Τα ευρωπαϊκά καταναλωτικά πρότυπα εκφράστηκαν στη ζήτηση ολοένα μεγαλύτερης ποσότητας και ποικιλίας βιομηχανικών προϊόντων, που διαμορφώνουν την υλική βάση του καθημερινού τρόπου ζωής των Ευρωπαίων, συμβάλλοντας σημαντικά σε περιβαλλοντικές προκλήσεις διεθνούς εμβέλειας, δεδομένης της εξάρτησης των κρατών της Ένωσης από εισαγωγές ενέργειας και φυσικών πόρων και του γεγονότος ότι πολλά από τα προϊόντα που καταναλώνονται στην Ένωση παράγονται σε άλλα μέρη του κόσμου¹³.

Η Ένωση στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, αναγνωρίζει τη σημασία της εξασφάλισης ενός καθαρού και υγιούς περιβάλλοντος, μέσω του μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης που προβλέπει την εξασφάλιση οικονομικής μεγέθυνσης και ανταγωνιστικότητας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, με ταυτόχρονη μέριμνα για τον μικρότερο δυνατό αντίκτυπο στο περιβάλλον, τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών και την εξοικονόμηση φυσικών πόρων για τις μελλοντικές γενιές¹⁴.

Η βάση της πολιτικής της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τέθηκε τον Ιανουάριο του 2001 από το Έκτο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον με τίτλο «Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας», το οποίο χάραξε την πορεία για την υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, εντάσσοντας την περιβαλλοντική συνιστώσα στις πολιτικές της Ένωσης¹⁵.

Οι προτάσεις που καταγράφηκαν στο Πρόγραμμα, εντάχθηκαν στο κείμενο της *Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, το οποίο υιοθετήθηκε λίγους μήνες μετά από Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ και αποτέλεσε την νέα

πως αν ο υπόλοιπος πλανήτης υιοθετούσε ευρωπαϊκά καταναλωτικά πρότυπα, θα απαιτούνταν το διπλάσιο μέγεθος των αποθεμάτων του πλανήτη για να τα καλύψει: European Commission, Environmental Fact Sheet: Sustainable consumption and production-a challenge for us all:

διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/brochure.pdf> (τελευταία επίσκεψη 21 Σεπτεμβρίου 2010)

¹³ Ibid

¹⁴ Europa, Σύνοψη της νομοθεσίας ΕΕ, Περιβάλλον διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_el.htm (τελευταία επίσκεψη 22 Σεπτεμβρίου 2010)

¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 24ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον «Περιβάλλον 2010 - Το μέλλον μας, η επιλογή μας» [COM(2001) 31: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0031:FIN:EL:PDF> (τελευταία επίσκεψη 20 Σεπτεμβρίου 2010)

πολιτική βάση για το μέλλον της Ευρώπης στα πρότυπα της Διαδικασίας του Μαρακές¹⁶.

Βασικό σημείο της νέας στρατηγικής, αποτελεί η *συνέργια* ανάμεσα στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές της Ένωσης, με στόχο την ανάπτυξη νέων ευκαιριών για την ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης, μέσω τεχνολογικών καινοτομιών και επενδύσεων φιλικών προς το περιβάλλον. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία επιχειρεί την αποσύνδεση της οικονομικής μεγέθυνσης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση και την μετατροπή των περιβαλλοντικών προκλήσεων σε οικονομικές ευκαιρίες τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για τους καταναλωτές¹⁷.

Προς το σκοπό της υλοποίησης της Στρατηγικής, το Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ έθεσε ως στόχο την αποτελεσματική εφαρμογή των τομεακών στρατηγικών που προβλέπει το Έκτο Πρόγραμμα δράσης και αφορούν σε τέσσερις τομείς προτεραιότητας, ανάμεσά τους και στην πιο υπεύθυνη χρήση των φυσικών πόρων που προϋποθέτει μεταξύ άλλων, την υιοθέτηση μιας *ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων* για τη μείωση της χρήσης πόρων και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αποβλήτων¹⁸.

Στη βάση αυτή, η Επιτροπή εξέδωσε το 2001 την Πράσινη Βίβλο για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων (ΟΠΠ), στην οποία προβλέπεται ένα «νέο υπόδειγμα ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, μέσω της ευημερίας και της ανταγωνιστικότητας που θα βασίζεται περισσότερο σε οικολογικά προϊόντα»¹⁹. Σύμφωνα με αυτήν τη νέα πολιτική, προτείνεται η εστίαση των περιβαλλοντικών πολιτικών στην ανάπτυξη της ιδέας αγοράς οικολογικότερων προϊόντων, με στόχο την έναρξη δημόσιων διαβουλεύσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κράτος, επιχειρήσεις, καταναλωτές) για την

¹⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, Συμπεράσματα της Προεδρίας: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.parliament.cy/parliamentgr/101/conclusion_goteborg.pdf (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

¹⁷ Rubik Frieder, *Environmental sound product innovation and Integrated Product Policy (IPP)*, *The Journal of Sustainable Product Design*, Volume 1, Number 4 / December, 2001 σελ. 14

¹⁸ Ibid

¹⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Βρυξέλλες, 07.02.2001, COM (2001) 68 τελικό: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2001/com2001_0068el01.pdf (τελευταία επίσκεψη 22 Σεπτεμβρίου 2010)

αξιοποίηση του μέχρι τώρα αναξιοποίητου δυναμικού βελτίωσης σε ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών καθ' όλο τον κύκλο της ζωής τους.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, η νέα στρατηγική προϋποθέτει την ενίσχυση του ρόλου όλων των εμπλεκόμενων φορέων, κρατών, επιχειρήσεων και πολιτών/ καταναλωτών. Συγκεκριμένα, στο κράτος αποδίδεται η ευθύνη για την ενίσχυση των πρωτοβουλιών σε εθνικό επίπεδο που θα αποσκοπούν στην προαγωγή πρακτικών φιλικών στο περιβάλλον μέσα από έλεγχο και επιβράβευση της ορθής επιχειρηματικής συμπεριφοράς. Αναφορικά με τις επιχειρήσεις, ενθαρρύνεται η υιοθέτηση οικολογικά αποδοτικότερου τρόπου παραγωγής μέσω του οποίου θα παράγεται η ίδια ποσότητα προϊόντων αλλά με μικρότερη χρήση πόρων (εισροών) και λιγότερη παραγωγή αποβλήτων. Τέλος, σημαντικός ρόλος αποδίδεται στους καταναλωτές, οι οποίοι μέσω της κατάλληλης πληροφόρησης μπορεί να στραφούν σε πιο βιώσιμα καταναλωτικά πρότυπα, καθοδηγώντας την αγορά στην κατεύθυνση των οικολογικών προϊόντων²⁰.

Η αντιμετώπιση των επιπτώσεων καθ' όλη τη διάρκεια ζωής των προϊόντων και η ενίσχυση του ρόλου των εμπλεκόμενων φορέων αποτέλεσαν τη βασική καινοτομία της ΟΠΠ, η οποία δεν αποσκοπεί στην υιοθέτηση ενός αυστηρά οριοθετημένου πλαισίου δράσης, αλλά προβλέπει τη συνέργια διαφορετικών πολιτικών με σκοπό την εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού αποτελέσματος²¹.

Οι μηχανισμοί που προβλέπονται στην ΟΠΠ, περιλαμβάνουν την υιοθέτηση οικολογικότερων κριτηρίων στο σχεδιασμό και την παραγωγή προϊόντων μέσα από «πράσινες» τεχνολογίες και συστήματα διαχείρισης και ελέγχου, τη συνεργασία κράτους και επιχειρήσεων για την ενθάρρυνση πρωτοβουλιών που σχετίζονται με τη ρύθμιση της αγοράς προϊόντων, την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τα «πράσινα» προϊόντα και την επιβολή νομοθετικών μέτρων για τη διαχείριση των αποβλήτων που προκύπτουν στο στάδιο χρήσης και απόσυρσης.

Η έννοια του *οικολογικού σχεδιασμού*, εντάχθηκε στην ΟΠΠ με στόχο την συμπερίληψη των περιβαλλοντικών πτυχών από το πρώτο κιόλας στάδιο του

²⁰ Ibid

²¹ European Commission, Environment, Industry, Integrated Product Policy, What is Integrated Product Policy?: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/integratedpp.htm> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

σχεδιασμού²² για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής. Η εφαρμογή απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού αποσκοπεί σε αμοιβαίο όφελος για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές, επιτυγχάνοντας τη βελτίωση της ποιότητας προϊόντων, την ενίσχυση της περιβαλλοντικής προστασίας και τη διευκόλυνση διακίνησης των αγαθών στην εσωτερική αγορά της Ένωσης. Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος και ταυτόχρονα να μην τεθούν εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών από την υιοθέτηση διαφοροποιημένων εθνικών πολιτικών, η Ένωση προχώρησε το 2005, στην κατάρτιση νομοθετικού μέτρου (Οδηγίας) για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού που -σε ένα πρώτο στάδιο- αφορούν τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια²³.

Τα χρόνια που ακολούθησαν την υιοθέτηση μέτρων προς την κατεύθυνση της πολιτικής προϊόντων, ενίσχυσαν την ιδέα της σύζευξης περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και οικονομικής μεγέθυνσης ως αναπόσπαστο τμήμα της στρατηγικής της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το γεγονός αυτό, αντανακλάται στο συνολικό στόχο που θέτει το αναθεωρημένο κείμενο του 2006 της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, που αφορά στην «εξεύρεση και ανάπτυξη δράσεων για την επίτευξη διαρκούς μακροπρόθεσμης βελτίωσης της ποιότητας ζωής, μέσα από τη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων, ικανών να διαχειρίζονται και να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους τους, ικανών να εισάγουν την οικολογική καινοτομία στην οικονομία και να μπορούν τελικά να εξασφαλίσουν ευημερία, προστασία του περιβάλλοντος και κοινωνική συνοχή»²⁴.

Προς αυτήν την κατεύθυνση, η αναθεωρημένη Στρατηγική περιλαμβάνει ως στόχο προτεραιότητας την επίτευξη βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, η οποία προβάλλει την άρρηκτη σύνδεση των προϊόντων με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, υπογραμμίζοντας το γεγονός ότι η «εξέλιξη της

²² Ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια της ΟΠΠ, αποδίδεται στο σχεδιασμό των προϊόντων, που αποτελεί ίσως το σημαντικότερο στάδιο της διάρκειας ζωής, καθώς προηγείται της διάθεσης, της κατανάλωσης και της απόσυρσης και είναι το στάδιο στο οποίο μπορούν να αντιμετωπιστούν επιπτώσεις που έχουν αντίκτυπο σε όλη τη διάρκεια ζωής Βλ. Κεφάλαιο 4 σελ. 117

²³ Βλ. Κεφάλαιο 5 σελ. 126

²⁴ European Commission, Environment, The EU Sustainable Development Strategy (SDS): διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/eussd/> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

Στρατηγικής χωρίς τη διάσταση των προϊόντων είναι *μη βιώσιμη* σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και πολιτικό επίπεδο»²⁵.

Σήμερα, η πολιτική προϊόντων στην Ένωση εκπονείται μέσα από τον τομέα της Βιώσιμης Κατανάλωσης και Παραγωγής²⁶, που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ΟΠΠ και τον οικολογικό σχεδιασμό, θέτοντας την πρόκληση της ένταξης της βιομηχανικής βιωσιμότητας στο ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην εξέταση και ανάλυση των περιβαλλοντικών προδιαγραφών που η ευρωπαϊκή πολιτική ορίζει για τα προϊόντα, στα πλαίσια της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και του Οικολογικού Σχεδιασμού, επιχειρώντας να καταγράψει το κατά πόσο οι πρωτοβουλίες αυτές συμβάλλουν και δύνανται περαιτέρω να συμβάλλουν στην περιβαλλοντική προστασία, μέσα από ένα πλαίσιο που επιχειρεί να μετατρέψει τις περιβαλλοντικές προκλήσεις που σχετίζονται με τα προϊόντα σε οικονομικές ευκαιρίες τόσο για τον επιχειρηματικό κλάδο, όσο και για τους καταναλωτές.

Συγκεκριμένα, κεντρικό ερώτημα καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης αποτελεί το κατά πόσο η οικολογική καινοτομία και η συμμετοχή των φορέων της αγοράς προς αυτήν την κατεύθυνση, προσθέτει μια νέα συνιστώσα περιβαλλοντικής πολιτικής, που δε βασίζεται αποκλειστικά σε νομοθετικές ρυθμίσεις και στον ελεγκτικό ρόλο του κράτους, αλλά διαμορφώνεται σημαντικά και από την επιχειρηματική και καταναλωτική πρωτοβουλία. Η συμμετοχή των παραγόντων της αγοράς δύναται μακροπρόθεσμα να συμβάλει στην αλλαγή των όρων παραγωγής και κατανάλωσης κατευθύνοντας τα πρότυπα ζωής προς μια νέα βάση, στην οποία η περιβαλλοντική συνιστώσα θα αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς τόσο για

²⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική, Βρυξέλλες, 16.7.2008, COM(2008) 397 τελικό, βλ. Κεφάλαιο 2 σελ. 87

²⁶ European Commission, Environment, Sustainable Development, Policies, Sustainable Consumption and Production: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/eussd/escp_en.htm (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

τη βιομηχανική καινοτομία και ανάπτυξη, όσο και για τις καθημερινές καταναλωτικές επιλογές;

Η επιτυχία της σύζευξης οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας μέσα από αυτήν την πολιτική, μπορεί να εξεταστεί στο επίπεδο της Ένωσης, η οποία αποτελεί το χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα των σύγχρονων προτύπων καταναλωτισμού και ταυτόχρονα ενός οργανισμού που δεσμευόμενος απέναντι στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, επιχειρεί να εξασφαλίσει περιβαλλοντική προστασία μέσα από πολιτικές που δεν θίγουν θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης, ανάμεσά τους την εξασφάλιση υγιούς και ανταγωνιστικού οικονομικού πλαισίου που ενθαρρύνει την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Προς τους σκοπούς αυτούς, η μελέτη διαρθρώνεται σε τρία μέρη.

Στο πρώτο μέρος, μελετάται το νομικό και θεσμικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται και λειτουργεί η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων. Ακολουθώντας την εξελικτική πορεία της ΟΠΠ μέσα από προγενέστερες πολιτικές προϊόντων σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών, εντοπίζεται η αναγκαιότητα υιοθέτησης μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, η οποία οδήγησε στην κατάρτιση της Πράσινης Βίβλου σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων που περιλαμβάνει τις αρχές, τη στρατηγική και τα εργαλεία για την εφαρμογή της. Βάσει της στρατηγικής που χαράχθηκε στα πλαίσια της Βίβλου, μελετάται στη συνέχεια του κεφαλαίου το θεσμικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει επιμέρους πολιτικές που συνθέτουν την ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στον οικολογικό σχεδιασμό ως εργαλείο της ΟΠΠ και στον ρόλο του στην περιβαλλοντική αποδοτικότητα των προϊόντων. Πιο αναλυτικά, μελετάται το κοινοτικό νομικό πλαίσιο στο οποίο βασίζονται οι πολιτικές για την θέσπιση απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού, όπως και οι μηχανισμοί εφαρμογής του που συνθέτουν το θεσμικό μέρος.

Στο τρίτο μέρος, μελετάται η εφαρμογή της ΟΠΠ και του Οικολογικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα μέσα από κρατικές και ιδιωτικές πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην εκπλήρωση των στόχων της χώρας προς ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο βιώσιμης ανάπτυξης.

Στο τέλος της μελέτης παρατίθεται εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εφαρμογή πολιτικών για την ΟΠΠ και τον οικολογικό σχεδιασμό, τη συμβολή

τους στην επίτευξη μιας βιώσιμης βιομηχανικής ανάπτυξης και της μελλοντικής τους κατεύθυνσης στη βάση των νέων οικονομικών δεδομένων που έχουν προκύψει από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και επηρεάζουν μεταξύ άλλων την καταναλωτική συμπεριφορά των ευρωπαίων πολιτών.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (ΟΠΠ)- ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΠΠ

1. Η εξέλιξη της έννοιας της «πολιτικής προϊόντων»

Από τη δεκαετία του 1980 υπήρχαν στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, πολιτικές και θεσμικές πρωτοβουλίες που αφορούσαν γενικά στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων που προκύπτουν από τη χρήση και τη διάθεση προϊόντων, δίχως όμως να ορίζεται ένα συγκεκριμένο πλαίσιο που να αφορά συγκεκριμένα στα προϊόντα ή να τα εγκαθιδρύει ως ανεξάρτητο τομέα περιβαλλοντικής πολιτικής²⁷.

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης εκείνη την περίοδο χαρακτηρίστηκε προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων της διαδικασίας παραγωγής σε συγκεκριμένους τομείς όπως τον αέρα, τα ύδατα και το έδαφος και έλαβε χώρα μέσα από νομοθετικές πράξεις που αποσκοπούσαν στον περιορισμό και τη διαχείριση της μόλυνσης που προέκυπτε από συγκεκριμένες βλαβερές ουσίες²⁸. Τα μέτρα που ελήφθησαν σε αυτή τη βάση, αν και συνεισέφεραν στον περιορισμό του επιπέδου μόλυνσης, χαρακτηρίζονταν από σημαντικούς περιορισμούς καθώς οι πολιτικοί φορείς αντιλαμβάνονταν το κάθε περιβαλλοντικό ζήτημα ως μεμονωμένο και αποκομμένο από τα υπόλοιπα, ενώ θεωρούσαν ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την παραγωγική διαδικασία εντοπίζονται μόνο στην τελευταία φάση του κύκλου ζωής, δηλαδή στην παραγωγή αποβλήτων²⁹.

Η έμφαση που δόθηκε την επόμενη περίοδο στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων που έχει στο περιβάλλον ο τομέας της βιομηχανίας, οδήγησε

²⁷ Rubik F. and Scholl G., *Integrated Product Policy (IPP) in Europe—a development model and some impressions*, Institute for Ecological Economy Research], Bergstrasse 7, D-69120 Heidelberg, Germany, σελ. 21-23

²⁸ Για παράδειγμα η Οδηγία 85/203/ΕΚ της 7^{ης} Μαρτίου 1985 για τη μείωση του επιπέδου διοξειδίου του αζώτου στην ατμόσφαιρα, η Οδηγία 82/176/ΕΚ της 22^{ας} Μαρτίου 1982 για τη ρύθμιση του επιπέδου υδραργύρου στο έδαφος και στα ύδατα και η Οδηγία 80/68/ΕΚ της 17^{ης} Δεκεμβρίου 1979 για τη ρύπανση των υπόγειων υδάτων από επικίνδυνες ουσίες και την 80/778/ΕΚ της 15^{ης} Ιουλίου 1980 για την ποιότητα του πόσιμου νερού: Ζήσης Ιωάννης, *"Πράσινη Καμπή, Πράσινη Οικονομία Κοινωνία και Πολιτική"* Τόμος Α', Εκδ. ΑΕΙΦΟΡΙΑ – ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ, Αθήνα 2009, σελ. 43

²⁹ Charter Martin, Young Alex, Kiekliewicz- Young Aleksandra and Belmane Inga, *Integrated Product Policy and Eco-Product Development*, The Center for Sustainable Design, Greenleaf Publishing, 2001 σελ. 8

σταδιακά στην ενασχόληση με τις επιπτώσεις που μπορούν να προκύψουν από παράγοντες με λιγότερο εμφανή αντίκτυπο και που δεν σχετίζονται μόνο με έναν περιβαλλοντικό τομέα (μόλυνση), όπως είναι τα προϊόντα³⁰. Οι εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο που κατευθύνονταν προς μια πολιτική που ενέτασσε ως ξεχωριστή συνιστώσα περιβαλλοντικής πολιτικής τα προϊόντα, εισάγοντας την έννοια της εκτίμησης του κύκλου ζωής, της τυποποίησης και πιστοποίησης των προϊόντων, της ευθύνης του παραγωγού και των «πράσινων» κριτηρίων στις δημόσιες προμήθειες, επηρέασαν σημαντικά τις εξελίξεις και σε ευρωπαϊκό επίπεδο³¹.

Τη δεκαετία του 1980, άρχισε να παγιώνεται στην Ευρώπη, η έννοια της περιβαλλοντικής πολιτικής προϊόντων, που εισήγαγε ένα νέο πλαίσιο περιβαλλοντικής πολιτικής με κατεύθυνση τα προϊόντα και εκφράστηκε τη δεκαετία του 1990 μέσα από πρωτοβουλίες εκ μέρους ορισμένων κρατών μελών³² και επιχειρηματικών φορέων³³ για την περιβαλλοντική απόδοση των προϊόντων.

Οι διεθνείς εξελίξεις και η νέα προβληματική γύρω από την περιβαλλοντική σημασία των προϊόντων, προσέλκυσε το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία ανέθεσε μέσα από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, την εκπόνηση επιστημονικής έρευνας γύρω από το ζήτημα της πολιτικής προϊόντων³⁴. Η έρευνα που δημοσιεύτηκε το 1996, έκανε λόγο για μια νέα προσέγγιση της περιβαλλοντικής πολιτικής, εισάγοντας τον όρο

³⁰ Πρόκειται για πρωτοβουλίες που έλαβαν χώρα εκείνο το διάστημα στα πλαίσια του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ, οι οποίες άνοιξαν σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο το διάλογο για μια νέα κατεύθυνση της περιβαλλοντικής δράσης προς τον τομέα των προϊόντων: Ibid σελ. 11

³¹ Oosterhuis Frans, Rubik Frieder, Gerd Scholl, *Product Policy in Europe: New Environmental Perspectives*, Kluwer Academic Publishers, 1996 σελ. 2

³² Κυρίως από τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης (Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία), την Ολλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Στα συγκεκριμένα κράτη ελήφθησαν εθνικές πρωτοβουλίες για τη δημιουργία στρατηγικών για την πολιτική προϊόντων, ενώ στην περίπτωση των Βόρειων κρατών, αναπτύχθηκε και περιφερειακή συνεργασία, μέσα από την Ομάδα των Βόρειων κρατών για ζητήματα που αφορούν στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ΟΠΠ: Charter Martin, Young Alex, Kiekliewicz- Young Aleksandra and Belmane Inga, *Integrated Product Policy and Eco-Product Development*, ό.π. σελ. 15

³³ Πέραν των κρατών μελών και οι επιχειρήσεις ξεκίνησαν να εμπλέκονται στο ζήτημα της περιβαλλοντικής διάστασης των προϊόντων, χρησιμοποιώντας συχνά τον όρο «διαχείριση προϊόντων» (product management), ο οποίος εισήγαγε την έννοια της περιβαλλοντικής απόδοσης, χωρίς όμως να έχει ξεκάθαρο περιεχόμενο, αλλά περισσότερο χρησιμοποιούνταν κατά περίπτωση από επιχειρηματικούς φορείς οι οποίοι ερμήνευαν βάσει δικών τους απόψεων τη σημασία και την ευθύνη που είχαν οι ίδιοι για τα περιβαλλοντικά ζητήματα που σχετίζονται με τα προϊόντα: Ibid σελ. 7

³⁴ Ibid

«περιβαλλοντική πολιτική με κατεύθυνση τα προϊόντα» (ή καλύτερα όπως αναφέρεται, τον όρο «πολιτική προϊόντων»)³⁵, ο οποίος αναφέρεται σε μια νέα πολιτική, που καλύπτει, σε ιδανικές συνθήκες, όλες τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν κατά τη διάρκεια ολόκληρου του κύκλου ζωής ενός προϊόντος. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, η πολιτική προϊόντων βασίζεται σε μια *οριζόντια* (μεταξύ όλων των περιβαλλοντικών προβλημάτων) και ταυτόχρονα *κάθετη* (καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του προϊόντος) δομή και προϋποθέτει την εμπλοκή όλων των δρώντων κράτους, επιχειρήσεων και καταναλωτών³⁶. Προς την κατεύθυνση αυτή, προτάθηκε η διαφοροποίηση της πολιτικής προϊόντων από τις προγενέστερες πολιτικές στα παρακάτω σημεία.

Πρώτον, η νέα πολιτική προτείνει την επέκταση της δράσης όσον αφορά την μόλυνση σε συγκεκριμένους τομείς από μεμονωμένες περιπτώσεις ουσιών, σε ένα σύστημα ευρύτερων τομέων και μιας ευρύτερης ομάδας βλαβερών ουσιών. Δεύτερον, αντικαθιστά τον διαχωρισμό των περιβαλλοντικών ζητημάτων, με την ολοκληρωμένη ένταξή τους σε ένα ενιαίο πλαίσιο. Τρίτον, προτάσσει την πολιτική πρόληψης αντί της πολιτικής αντιμετώπισης. Τέταρτον, δίνει έμφαση στην διάδοση των προτύπων ποιότητας, αντί των τεχνολογικών προτύπων και πέμπτον, αλλάζει την κατεύθυνση της πολιτικής από τη διαχείριση των αποβλήτων στη διαχείριση των πρώτων υλών³⁷.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτέλεσε σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη της ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων καθώς εισήγαγε για πρώτη φορά την ιδέα μιας νέας πολιτικής που επικεντρώνεται στα προϊόντα και διαχώρισε την κατεύθυνση που πρέπει να πάρει σταδιακά μια τέτοια πολιτική σε σχέση με τις υφιστάμενες περιβαλλοντικές πολιτικές. Τα χρόνια που ακολούθησαν την έρευνα, παγιώνονταν ολοένα η αναγκαιότητα υιοθέτησης μια νέας, ολοκληρωμένης προσέγγισης, που λαμβάνει υπόψη όλα τα ζητήματα και όλους τους δρώντες της πολιτικής προϊόντων³⁸.

³⁵ Στην αγγλική γλώσσα οι όροι αποδίδονται ως «product- oriented policy» και «product policy» αντίστοιχα: Ibid σελ. 12

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid σελ.21

³⁸ Ibid

2. Η μετάβαση από την «πολιτική προϊόντων» στο όραμα για μια «Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων»

α) Η Έκθεση Ernst και Young (1998)

Το αυξημένο ενδιαφέρον σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την δημιουργία ενός νέου πολιτικού πλαισίου γύρω από τα προϊόντα, οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο να αναθέσει μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος τη διεξαγωγή μιας έρευνας σχετικά με τις προϋποθέσεις θέσπισης μιας Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων. Η συγκεκριμένη έρευνα εκπονήθηκε από τον Derek Smith από τη βρετανική μελετητική εταιρεία Ernst and Young από κοινού με τον Frans Berkhout από την Ερευνητική Μονάδα για την Επιστήμη και την Πολιτική και δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 1998³⁹.

Στη συγκεκριμένη έρευνα έγινε λόγος για ένα σχετικά καινούργιο τομέα περιβαλλοντικής πολιτικής, την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, η οποία διαχωρίζεται από την προγενέστερη έννοια της «πολιτικής προϊόντων», που περιέγραφε με γενικό τρόπο, περιβαλλοντικές πολιτικές που λάμβαναν χώρα σε εθνικό επίπεδο, εντός και εκτός Ευρώπης⁴⁰.

Η νέα πολιτική έρχεται σε αντίθεση με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις περιβαλλοντικής πολιτικής που δεν επικεντρωνόντουσαν επαρκώς στον παράγοντα «προϊόν» και αντιλαμβάνονταν με περιοριστικό τρόπο τον αντίκτυπο που αυτό έχει στο περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη μόνο την πλευρά της παραγωγής και όχι και την πλευρά της κατανάλωσης⁴¹.

Ως πυρήνας της νέας προσέγγισης τέθηκε η έννοια της εκτίμησης των επιπτώσεων ενός προϊόντος *καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής* ("life cycle approaches"), η οποία περιλαμβάνει ρητά ολόκληρο τον κύκλο ζωής («από τη

³⁹ European Commission DGXI: Integrated Product Policy, Executive Summary from the Final Report, Ernst and Young- Science Policy Research Unit, March 1998

⁴⁰ Background: Ibid σελ. 1

⁴¹ Η αύξηση των εκπομπών και των αποβλήτων που έλαβε χώρα ήδη από τη δεκαετία του 1970 προερχόμενη από την πλευρά της κατανάλωσης, κατέστησε ανεπαρκείς τις παραδοσιακές προσεγγίσεις περιβαλλοντικής πολιτικής που επικεντρώνονταν αποκλειστικά σχεδόν στην πλευρά της παραγωγής. Τα νέα δεδομένα απαιτούν μια νέα προσέγγιση που θα περιλαμβάνει και την πλευρά της κατανάλωσης: Why should there be Integrated Product Policy?: Ibid

«γέννηση» έως το «θάνατο») ⁴² και η έννοια της περιβαλλοντικής αποδοτικότητας (eco- efficiency), που στοχεύει στη μέγιστη αποδοτικότητα των προϊόντων σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής⁴³.

Προκειμένου όμως να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η νέα πολιτική, πρέπει να αποκτήσει έναν *ολοκληρωμένο* χαρακτήρα που αφορά τόσο στα διαφορετικά μέτρα πολιτικής για την κάλυψη όλων των ζητημάτων που σχετίζονται με τα προϊόντα, όσο και στην εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, δηλαδή των κρατών, των επιχειρήσεων και των καταναλωτών.

Η υφιστάμενη εμπειρία από πολιτικές προϊόντων στον ευρωπαϊκό χώρο είχε καταδείξει ότι δεν υπήρχε σε επίπεδο Ένωσης ένα σαφές πολιτικό πλαίσιο πολιτικής που να συνδέει τα προϊόντα και το περιβάλλον, αν και είχαν υπάρξει θεσμικές πρωτοβουλίες για συγκεκριμένα ζητήματα⁴⁴. Σε επίπεδο κρατών μελών ορισμένα κράτη, λίγα στον αριθμό, είχαν αναπτύξει αποσπασματικά ορισμένες πρωτοβουλίες γύρω από το ζήτημα διαχείρισης των προϊόντων, χωρίς όμως να παρατηρείται σε κάποια από αυτές τις περιπτώσεις μια επαρκώς αναπτυγμένη και αποτελεσματική ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων⁴⁵. Σε επίπεδο επιχειρήσεων, ο τομέας της βιομηχανίας φάνηκε να είναι δεκτικός σε πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην εξισορρόπηση κέρδους και περιβαλλοντικού αντικτύπου μέσα όμως σε ένα πλαίσιο όπου θα έχουν προκαθοριστεί βασικοί στόχοι γύρω από τα προϊόντα και το περιβάλλον και θα υπάρχει ρήτρα για την προστασία της ανταγωνιστικότητας. Τέλος, όσον αφορά στους καταναλωτές, η εμπειρική έρευνα έχει αποδείξει τη σημασία του ρόλου που έχουν στην πολιτική των προϊόντων, η οποία όμως υποδαυλίζεται από την έλλειψη πληροφόρησης, τις αντιλήψεις γύρω από το αυξημένο κόστος των φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και την πολυπλοκότητα του ζητήματος και τέλος, από την αδρανή στάση που κρατούν συχνά οι καταναλωτές⁴⁶.

⁴² Στην αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται ο όρος «cradle to grave» («από την κούνια έως τον τάφο»), ο οποίος είναι αρκετά διαδεδομένος στην περιγραφή του κύκλου ζωής των προϊόντων

⁴³ Ibid σελ. 2

⁴⁴ Όπως για παράδειγμα το πλαίσιο για το Οικολογικό Σήμα και η Οδηγία για τις Συσκευασίες και τα Απορρίμματα Συσκευασίας: σελ. 3

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

Τα παραπάνω στοιχεία συνθέτουν σύμφωνα με την Έκθεση, μια διαφοροποιημένη εικόνα, η οποία είχε ως αποτέλεσμα μεμονωμένες και αποσπασματικές δράσεις, οι οποίες ελλείπει ενός συγκεκριμένου πλαισίου οδηγούν στη λήψη μέτρων μονομερώς από την πλευρά των εθνικών αρχών. Το γεγονός αυτό, μπορούσε να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις για το εσωτερικό εμπόριο και τα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης στην Ένωση, ενισχύοντας τις ανισότητες και διευρύνοντας τις διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη⁴⁷.

Στη βάση αυτή, η έρευνα πρότεινε την ανάληψη δράσης εκ μέρους της Ένωσης και συγκεκριμένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσω της θέσπισης της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων, την οποία όρισε ως *«Δημόσια πολιτική που στοχεύει ρητά στην τροποποίηση και βελτίωση της περιβαλλοντικής αποδοτικότητας του συστήματος προϊόντων»*⁴⁸.

Η συγκεκριμένη πολιτική θα πρέπει να αποτελείται σύμφωνα με τους συντάκτες της Έκθεσης από πέντε βασικούς πυλώνες, οι οποίοι παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά σε όλες τις περιπτώσεις, απαντώντας στην πρόκληση των διαφοροποιημένων προσεγγίσεων. Πρόκειται για μέτρα που στοχεύουν στη μείωση και διαχείριση των αποβλήτων, στην ενίσχυση της καινοτομίας για την αύξηση της περιβαλλοντικής αποδοτικότητας των προϊόντων, τη δημιουργία αγορών για αυτά περιβαλλοντικά αποδοτικότερα προϊόντα, την αλλαγή της καταναλωτικής συμπεριφοράς μέσα από παροχή πληροφόρησης που αφορά όλα τα στάδια ζωής ενός προϊόντος και τέλος, την απόδοση νομικής ευθύνης και οικονομικού κόστους για τη διαχείριση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου που προέρχεται από τα συστήματα προϊόντων⁴⁹.

Η Έκθεση απέδωσε συντονιστικό και επιβλέποντα ρόλο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προτείνοντας την έκδοση ενός επίσημου ευρωπαϊκού κειμένου,

⁴⁷ The Rationale for EU Integrated Product Policy: Ibid σελ. 8

⁴⁸ Ο όρος «δημόσια» χρησιμοποιείται για να δηλώσει την άμεση εμπλοκή των φορέων εξουσίας που προέρχονται είτε από την Ένωση, είτε από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών. Όσον αφορά στα «προϊόντα», οι συντάκτες της Έκθεσης επέλεξαν να μην συμπεριλάβουν στον ορισμό τις υπηρεσίες, θεωρώντας την κατάσταση μη αρκετά ώριμη. Σε ένα γενικό πλαίσιο, επέλεξαν συνειδητά μια περιορισμένο αλλά «ξεκάθαρο» ορισμό, υποστηρίζοντας ότι ένας ορισμός τέτοιου τύπου μπορεί να οδηγήσει σε μια «δυνατή», συνεκτική και αποτελεσματική ΟΠΠ: A Framework for IPP, A Definition: Ibid σελ. 17

⁴⁹ The Building Blocks of Integrated Product Policy: Ibid σελ. 18

στο οποίο θα θεσμοθετείται ρητά η ΟΠΠ ως ξεχωριστός τομέας της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής⁵⁰.

β) Η Συνάντηση Εργασίας άμεσα ενδιαφερομένων μερών (stakeholders) (1998)

Την Έκθεση Ernst και Young, ακολούθησε λίγους μήνες αργότερα η Συνάντηση Εργασίας των άμεσα ενδιαφερομένων μερών η οποία οργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό να εγκαινιάσει έναν εκτεταμένο διάλογο ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς σχετικά με τον ορισμό, τους στόχους και τις προτεραιότητες για την ανάπτυξη μιας ΟΠΠ στα πλαίσια της Κοινότητας⁵¹.

Στη Συνάντηση συμμετείχαν περισσότεροι από 180 φορείς δημόσιων αρχών, επιχειρήσεων, καταναλωτών και περιβαλλοντικών οργανώσεων, οι οποίοι συμφώνησαν στην αναγκαιότητα υιοθέτησης ενός ολοκληρωμένου πολιτικού πλαισίου βάσει των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, το οποίο θα περιλαμβάνει μακροπρόθεσμους στόχους που βασίζονται σε περιβαλλοντικές προτεραιότητες που έχουν ήδη τεθεί⁵².

Ως βάση της ΟΠΠ τέθηκε η προσέγγιση της εκτίμησης των επιπτώσεων ενός προϊόντος καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής και η εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων σε αυτήν, προκειμένου να αποφεύγεται η «μεταφορά» των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από το ένα στάδιο ζωής στο άλλο. Όσον αφορά στα μέσα, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στα εθελοντικά εργαλεία και στους φορείς της αγοράς, χωρίς όμως να αποκλείονται και τα νομικά μέσα. Η ΟΠΠ δεν θα πρέπει να λειτουργεί εις βάρος της αγοράς αλλά ενισχυτικά, προωθώντας την ανάπτυξη νέων «πράσινων» αγορών⁵³.

⁵⁰ Role of the European Commission: Ibid σελ. 20

⁵¹ European Commission, Integrated Product Policy, Green Paper and related documents, Stakeholder consultation: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/2001developments.htm> (τελευταία επίσκεψη 20/08/2010)

⁵² Για παράδειγμα στις πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, στους επιμέρους στόχους που έθεσε το Πέμπτο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον και άλλα:

⁵³ European Commission, Workshop on Integrated Product Policy, Final Report, 8 December 1998, Directorate- General XI Environment, Nuclear Safety and Civil Protection σελ.13

Υπήρξε επίσης γενική συναίνεση σχετικά με το ζήτημα αξιοποίησης των υφιστάμενων εργαλείων περιβαλλοντικής πολιτικής με ολοκληρωμένο τρόπο, καθιστώντας την ΟΠΠ «μια νέα συνιστώσα περιβαλλοντικής πολιτικής που περιλαμβάνει υπάρχοντα εργαλεία σε ένα νέο πλαίσιο»⁵⁴.

Οι ιδέες που συζητήθηκαν και παγιώθηκαν στη Συνάντηση, αφορούσαν και σε ζητήματα πληροφόρησης, επικοινωνίας και εκπαίδευσης, απόδοσης ευθυνών τόσο στον παραγωγό όσο στον καταναλωτή, ένταξης του τομέα των υπηρεσιών στην ΟΠΠ και καλλιέργειας κλίματος καλής πρακτικής ανάμεσα σε όλους τους συνεργαζόμενους φορείς⁵⁵.

Η Συνάντηση κατέληξε στην αναγκαιότητα λήψης πρωτοβουλίας εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου οράματος για μια ευρωπαϊκή ΟΠΠ και τη δρομολόγηση στο άμεσο μέλλον της κατάρτισης ενός επίσημου κειμένου που θα το θεσμοθετεί⁵⁶.

γ) Η Έκθεση Ernst και Young (2000)

Η δεύτερη Έκθεση Ernst και Young εκδόθηκε στα πλαίσια προετοιμασίας της Πράσινης Βίβλου εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σκοπό να συνεισφέρει στην αποσαφήνιση και την ανάπτυξη επιχειρημάτων για τη θέσπιση της ΟΠΠ, στη βάση των προηγούμενων αναλύσεων και εξελίξεων που κατέδειξαν την ανάγκη υιοθέτησης ενός οράματος για την ΟΠΠ και του τρόπου με τον οποίο αυτό θα μπορούσε να εφαρμοστεί⁵⁷.

Η Έκθεση βασίστηκε σε εμπειρική μελέτη που διεξήχθη στα κράτη μέλη⁵⁸. Η συγκεκριμένη μελέτη επιβεβαίωσε το γεγονός ότι η πλειοψηφία των κρατών μελών δεν είχε υιοθετήσει όλο αυτό το διάστημα μέτρα πολιτικής προϊόντων,

⁵⁴ Ibid σελ. 15

⁵⁵ Ibid σελ. 19

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Developing the Foundation for Integrated Product Policy, Report by Ernst and Young, DG Environment European Commission, 23 June 2000

⁵⁸ Συγκεκριμένα στα κράτη της Βόρειας Ευρώπης, που όπως προαναφέρθηκε είχαν ήδη αναπτύξει δράση προς την κατεύθυνση της πολιτικής προϊόντων, στη Γερμανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ιταλία και στην Ολλανδία. Η έρευνα μελέτησε τα πορίσματα από ερωτήματα που έθεσε ως προς την ΟΠΠ και συγκεκριμένα στο ποια είναι η αναγκαιότητα έμφασης στα προϊόντα, σε ποιο πλαίσιο τίθενται τα επιχειρήματα για μια ΟΠΠ, ποιες είναι οι προτεραιότητες- κλειδιά, ποιος ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη έχουν προσεγγίσει την εφαρμογή μέτρων ΟΠΠ, ποια είναι τα συμπεράσματα από τις σχετικές δράσεις και ποια ζητήματα θα πρέπει να απασχολήσουν το σχετικό διάλογο στο μέλλον. Ibid σελ. 21

ενώ στην περίπτωση των ενεργών κρατών, υπήρχαν ακόμη σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των εθνικών πολιτικών⁵⁹.

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, οι συντάκτες της Έκθεσης εντόπισαν μια γενική συμφωνία σχετικά με τις προτεραιότητες- κλειδιά που θα αποτελούν την ΟΠΠ: έμφαση στον τομέα της αγοράς, συνεκτίμηση του κύκλου ζωής και ολοκληρωμένος χαρακτήρας της πολιτικής. Υπήρξε επίσης γενική παραδοχή ότι η ΟΠΠ συνδέεται άμεσα με τα προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται έλλειψη συμφωνίας σχετικά με το σημείο εκκίνησης και τη μορφή που θα πάρει η ΟΠΠ⁶⁰.

Προς αυτό το σκοπό, υπογραμμίζεται στην Έκθεση για ακόμα μια φορά η αναγκαιότητα εμπλοκής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία ζητήθηκε από μια μεγάλη μερίδα κρατών μελών (ενεργών και μη), όπως και από επιχειρηματικούς και καταναλωτικούς φορείς. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η Επιτροπή κλήθηκε να λάβει ηγετικό ρόλο προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη μέλη που δεν έχουν λάβει ακόμα δράση αλλά και για να ορίσει ένα ενιαίο πλαίσιο που θα μπορεί να εφαρμοστεί σε όλη την Κοινότητα⁶¹.

Στα πλαίσια αυτά, η Έκθεση όρισε το όραμα για την ΟΠΠ, το οποίο διαρθρώθηκε στην ιδέα ότι η ΟΠΠ αποτελεί μια μακρόπνοη και ολοκληρωμένη προσέγγιση περιβαλλοντικής πολιτικής, η οποία αποφεύγει ορισμένους περιορισμούς που σχετίζονται με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις και αφορούν στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα⁶².

Σύμφωνα με τους συντάκτες της Έκθεσης, η ΟΠΠ η οποία ξεκινά με το στόχο περιορισμού στο ελάχιστο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αγαθών και των υπηρεσιών, μπορεί να αποτελέσει την απάντηση στις παραδοσιακές προκλήσεις: πρώτον, η έμφαση στα υψηλά πρότυπα των αγαθών και των υπηρεσιών η συνεχής βελτίωσή τους, μπορεί δώσει τέλος στην εξαντλητική διαμάχη που επικρατεί παραδοσιακά γύρω από το ζήτημα

⁵⁹ Conclusions: Ibid σελ. 18

⁶⁰ Member State Analysis: Ibid σελ. 25

⁶¹ A Future Vision for IPP: Ibid σελ. 27

⁶² Συγκεκριμένα, εντοπίζονται τέσσερις προκλήσεις: η αβεβαιότητα και η αμφισβήτηση γύρω από ορισμένα προβλήματα, η αντιδραστική φύση της περιβαλλοντικής πολιτικής, η συνεχής έλλειψη του ολοκληρωμένου χαρακτήρα της περιβαλλοντικής πολιτικής και η έμφαση στη δράση των φορέων με μικρή επιρροή αντί στους παράγοντες που κατέχουν θέσεις εξουσίας (leaders): IPP as a Response to Policy Challenges, Ibid σελ. 30

των περιβαλλοντικών προτύπων⁶³. Δεύτερον, το γεγονός ότι η ΟΠΠ έχει χαρακτηρή πρόληψης στοχεύοντας στην επίτευξη καινοτομίας και αριστοποίησης, προχωρά βήματα μπροστά σε σχέση με τα υπάρχοντα πλαίσια, θέτοντας φιλόδοξους στόχους για επίτευξη περιβαλλοντικής αποδοτικότητας που θα αποφέρουν καλύτερα αγαθά και υπηρεσίες στην αγορά⁶⁴. Τέλος, το ζήτημα της ολοκλήρωσης της περιβαλλοντικής πολιτικής επιλύεται εξ ορισμού από την ΟΠΠ, η οποία εμπλέκει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς σε όλα τα στάδια ζωής των προϊόντων⁶⁵.

Η Έκθεση αναγνωρίζει ότι η εφαρμογή της ΟΠΠ αποτελεί μια μακροπρόθεσμη και σταδιακή διαδικασία, καθώς απαιτείται χρόνος για την αποσαφήνιση των στόχων και των αποτελεσμάτων από τα μέτρα που θα ληφθούν⁶⁶. Για το άμεσο μέλλον, προτείνεται η δημιουργία ενός πλαισίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο ο οποίο θα φέρει σε διαβούλευση τους ενδιαφερόμενους φορείς αξιοποιώντας τα ήδη υπάρχοντα δίκτυα συνεργασίας και διαλόγου⁶⁷.

Μακροπρόθεσμα, η απόκτηση περαιτέρω γνώσης σε σχέση με τα προϊόντα και πληροφόρησης στους κόλπους της αγοράς μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη περισσότερων πρωτοβουλιών για την εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου⁶⁸.

⁶³ Συγκεκριμένα, ως στόχος της ΟΠΠ αναφέρεται η ατροφή από το σκεπτικό «τι χρειάζεται να γίνει», προς το «τι μπορεί να γίνει», δεδομένων των εξελίξεων στον τομέα της τεχνολογίας και της ζήτησης στην αγορά. Αν και είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστούν ολιστικά οι δυσκολίες σχετικά με την εξισορρόπηση κέρδους- κόστους όσον αφορά την περιβαλλοντική πολιτική, η ΟΠΠ μειώνει τις διαμάχες που συχνά εμφανίζονται πάνω σε αυτό το ζήτημα, παρέχοντας ένα φόρουμ συνεχούς διαλόγου απλοποιώντας τις πολιτικές διαδικασίες: Ibid

⁶⁴ Η ΟΠΠ δεν περιορίζεται σε ένα αυστηρό νομοθετικό ή θεσμικό πλαίσιο, βασιζόμενη στη συνεχή εκσυγχρονιστική δυνατότητα της περιβαλλοντικής πολιτικής και στην ανακάλυψη νέων μεθόδων για την αντιμετώπιση ζητημάτων: Ibid

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ Positive Rationales for IPP: Ibid σελ.34

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Concluding Remarks: Ibid σελ. 45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Αρχές, Στρατηγική και Εργαλεία για μια Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

1. Η ΟΠΠ στο αναθεωρημένο 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον

Ο αντίκτυπος των εξελίξεων που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο (πρώτη Έκθεση Ernst και Young και Συνάντηση Εργασίας άμεσα ενδιαφερομένων), εκφράστηκε αρχικά σε νομικό επίπεδο με τη συμπερίληψη αναφορών για την ΟΠΠ στην αναθεώρηση του 5^{ου} Προγράμματος για το Περιβάλλον «Στόχος η αειφορία», που έλαβε χώρα στις 24 Σεπτεμβρίου του 1998⁶⁹, αποτελώντας το πρώτο βήμα προς την ενσωμάτωση της ΟΠΠ στο νομικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συγκεκριμένα, στο Προοίμιο του αναθεωρημένου κειμένου, αναφέρεται ότι προκειμένου να επιτευχθεί η διεύρυνση των μέσων για τη συμπλήρωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας η οποία είχε καταγραφεί ως στόχος του αρχικού Προγράμματος (1992) έτσι ώστε να υπάρξουν ουσιαστικές αλλαγές στις τάσεις και πρακτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη, θα πρέπει «να αναπτυχθούν περαιτέρω κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα βασισμένα στην αγορά»⁷⁰. Σε αυτή τη βάση, κρίθηκε αναγκαίο να «αναπτυχθούν περαιτέρω οι προσεγγίσεις που μπορούν να προωθήσουν βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης και να προωθηθεί η βέλτιστη χρήση νέων τεχνικών και τεχνολογιών»⁷¹.

Στο Άρθρο 2 του Προγράμματος, τίθεται ως βασική προτεραιότητα η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων σε άλλους τομείς πολιτικής, ένας εκ των οποίων ο τομέας της βιομηχανίας. Ως προτεραιότητα του τομέα της βιομηχανίας, αναγνωρίζεται «η ανάπτυξη ενός πλαισίου για μια

⁶⁹ Απόφαση αριθ. 2179/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Σεπτεμβρίου 1998 περί αναθεώρησης του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη «Στόχος η Αειφορία», Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 10/10/1998

⁷⁰ Προοίμιο, Παράγραφος 21

⁷¹ Προοίμιο, Παράγραφος 26

ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων με βάση τη διάρκεια ζωής τους»⁷², η οποία θα καλύπτει, μεταξύ άλλων, την περαιτέρω ανάλυση της διάρκειας ζωής, όπου συμπεριλαμβάνεται η μείωση των παραγόμενων αποβλήτων. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ενδεχόμενες επιπτώσεις στην εσωτερική αγορά, προκειμένου να προωθηθεί η αγορά η ανάπτυξη «καθαρότερων» προϊόντων και η ελαχιστοποίηση της χρήσης ουσιών που βλάπτουν το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία⁷³.

Στο ίδιο Άρθρο αναφέρεται ο όρος της *βιώσιμης βιομηχανικής ανάπτυξης*, συνδεόμενος με την έννοια της *οικολογικής αποδοτικότητας*, προς την κατεύθυνση των οποίων αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικών⁷⁴.

Η εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων που τέθηκε στα πλαίσια της ΟΠΠ, υπογραμμίζεται στην αναφορά του Άρθρου 1, όπου «τα κοινοτικά όργανα, τα κράτη μέλη, οι επιχειρήσεις και οι πολίτες ενθαρρύνονται να αναλάβουν τις ευθύνες τους, να διαδραματίσουν πλήρως το ρόλο τους στη συνεχιζόμενη εφαρμογή του προγράμματος»⁷⁵. Επίσης, στο Άρθρο 2 καταγράφεται ότι τα νέα μέρα προς μια βιώσιμη βιομηχανική ανάπτυξη, θα λάβουν χώρα μέσα από την αξιοποίηση του δυναμικού της βιομηχανίας και τα κατάλληλα κίνητρα προς την πλευρά της ζήτησης όσο και της προσφοράς, τονίζοντας τη σημασία της διαβούλευσης και της συνεχούς συνεργασίας η οποία αποτελεί βασική αρχή της ΟΠΠ⁷⁶.

Στο κείμενο αναφέρεται και η *καινοτομία* στη βιομηχανία προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης την οποία η Κοινότητα δεσμεύεται να διευκολύνει και να ενισχύσει περαιτέρω, όπως και να προωθήσει την *ευαισθητοποίηση και την αλλαγή συμπεριφοράς* της βιομηχανίας και των καταναλωτών με στόχο «την επίτευξη πλέον αυτοσυντηρούμενων μορφών παραγωγής και κατανάλωσης» (Άρθρο 8)⁷⁷.

⁷² Τμήμα 1, Βασικές Προτεραιότητες, Άρθρο 2 Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων σε άλλες πολιτικές, Παράγραφος 4(β)

⁷³ Ως τέτοιες ουσίες αναφέρονται οι μη αποικοδομήσιμες οργανικές ουσίες, τα βαρέα μέταλλα και άλλες ουσίες που «επιφέρουν ανήκεστο βλάβη της υγείας»: Ibid

⁷⁴ Ibid, Παράγραφος 4(θ)

⁷⁵ Άρθρο 1

⁷⁶ Άρθρο 2, Παρ. 4(θ)

⁷⁷ Άρθρο 8

Τέλος, γίνεται λόγος και για επιμέρους πολιτικές της ΟΠΠ, όπως για την τυποποίηση, για την οποία απαιτείται προώθηση και ενίσχυση των περιβαλλοντικών πτυχών στην κατάρτιση βιομηχανικών προτύπων (Άρθρο 3)⁷⁸.

Συμπερασματικά, η ρητή αναφορά στο 5^ο Πρόγραμμα Δράσης στην ΟΠΠ και στις βασικές αρχές και σε επιμέρους εργαλεία της, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την θεσμοθέτησή της στο ευρωπαϊκό κεκτημένο, εισάγοντας και επίσημα νέες αρχές και κατευθύνσεις για την ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική. Η συμπερίληψη των παραπάνω στοιχείων σε ένα κείμενο- οδηγό για το περιβάλλον της Ένωσης, ανέδειξε την έμπρακτη πρωτοβουλία για τη ανάπτυξη μιας νέας πολιτικής συνιστώσας, η οποία θα ακολουθούσε εξελικτική πορεία στο νομικό έργο της Ένωσης, με την κατάρτιση λίγων ετών αργότερα ενός αυτοτελούς κειμένου, της Πράσινης Βίβλου για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων.

2. Η Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

Στις 7 Φεβρουαρίου του 2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την Πράσινη Βίβλο για την ΟΠΠ⁷⁹, στοχεύοντας στο ξεκίνημα ενός διαλόγου σχετικά με τις πρωτοβουλίες και τα πιθανά μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν σε επίπεδο Ένωσης.

Σύμφωνα με το εισαγωγικό τμήμα της Βίβλου, η αυξανόμενη κατανάλωση που χαρακτηρίζει τα σύγχρονα πρότυπα ζωής, αποτελεί την άμεση ή έμμεση πηγή του μεγαλύτερου μέρους της ρύπανσης και της εξάντλησης των φυσικών πόρων⁸⁰. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η παραπάνω πρόκληση και να εξασφαλιστεί ισοκατανεμημένη ανάπτυξη για όλους τους ανθρώπους, καθώς και για τις μελλοντικές γενιές, κρίνεται απαραίτητη η υιοθέτηση ενός «νέου υποδείγματος ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής»⁸¹, μέσω της ευημερίας και της ανταγωνιστικότητας, που να βασίζεται σε περισσότερο

⁷⁸ Άρθρο 3, Παρ. 2 (δ)

⁷⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, COM (2001) 68 τελικό, Βρυξέλλες, 07/02/2001

⁸⁰ Εισαγωγή, σελ. 3

⁸¹ Η συγκεκριμένη επιδίωξη αναφερόταν και στη Διακήρυξη του Ρίο (1992): Ibid

οικολογικά προϊόντα. Τα προϊόντα του μέλλοντος, χρησιμοποιούν λιγότερους πόρους, ενέχουν λιγότερες επιπτώσεις και κινδύνους για το περιβάλλον και αποτρέπουν τη δημιουργία αποβλήτων ήδη κατά τα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής (σχεδιασμός)⁸².

Ως στόχος τίθεται η ενίσχυση και επανεστίαση σε περιβαλλοντικές πολιτικές, ώστε να αναπτυχθεί η ιδέα της δημιουργίας αγοράς *οικολογικών* («πράσινων») προϊόντων. Αυτή η ιδέα αποσκοπεί να αποτελέσει κίνητρο δημόσιων συζητήσεων ανάμεσα σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς⁸³.

Η στρατηγική για την ΟΠΠ, επιδιώκει να συμπληρώσει τις υπάρχουσες πολιτικές με την εκμετάλλευση του «*αναξιοποίητου δυναμικού βελτίωσης σε ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών καθ' όλο τον κύκλο ζωής*»⁸⁴, δίχως όμως να επικεντρώνεται σε ένα συγκεκριμένο μηχανισμό, αλλά προτείνοντας τη χρήση ενός *μίγματος μηχανισμών*⁸⁵, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της αποτελεσματικότερης ανάπτυξης των οικολογικών προϊόντων και της υιοθέτησής τους από τους καταναλωτές.

Στο επίκεντρο της δράσης τίθενται οι φορείς της αγοράς, οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές, στους οποίους αποδίδεται ο βασικός ρόλος δράσης για την επίτευξη των στόχων της ΟΠΠ⁸⁶. Συγκεκριμένα, τα σημαντικότερα στάδια στη διάθεση προϊόντων είναι η φάση του σχεδιασμού και η φάση της πώλησής τους, καθώς από τη στιγμή που ένα προϊόν θα κυκλοφορήσει στην αγορά, είναι σχετικά περιορισμένες οι δυνατότητες βελτίωσης των δυνατοτήτων του όσον αφορά στο περιβάλλον, ενώ εξίσου μάταιες θα ήταν οι προσπάθειες σχεδιασμού οικολογικών προϊόντων, εάν οι καταναλωτές δεν τα αγοράζουν ή δεν τα χρησιμοποιούν με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Για αυτό το λόγο, ως βασικά σημεία της ΟΠΠ αναγνωρίζεται ο *οικολογικός σχεδιασμός* και η *παροχή πληροφοριών και κινήτρων για τους καταναλωτές*⁸⁷.

Η στρατηγική που αναπτύσσεται στη Βίβλο έχει ως τελικό στόχο, την ενσωμάτωσή της ως κύριο καινοτόμο στοιχείο, στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για

⁸² Ibid

⁸³ Ibid

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ «Κατά συνέπεια, δεν δίνεται ιδιαίτερη προτίμηση σε έναν και μόνο μηχανισμό της ΟΠΠ, αλλά σε μίγμα μηχανισμών που πρέπει να χρησιμοποιηθούν σωστά και να αλληλοσυντονιστούν για να εξασφαλιστεί το μέγιστο αποτέλεσμα»: Ibid

⁸⁶ «Την πρόκληση της διαμόρφωσης προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον πρέπει κατά πρώτο και κύριο λόγο να ενστερνισθούν οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές»: Ibid

⁸⁷ Ibid

το Περιβάλλον και τη συμβολή της στους στόχους της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη που είχε καταστρώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη διάσκεψη του Γκέτεμποργκ το 2001⁸⁸.

Το απολογικό πλαίσιο υιοθέτησης μιας κοινοτικής ΟΠΠ

Το γεγονός ότι τα περισσότερα προϊόντα της Ένωσης κυκλοφορούν ελεύθερα τόσο εντός της εσωτερικής αγοράς, όσο και σε περιφερειακή και παγκόσμια κλίμακα, καθιστά την αναγκαιότητα υιοθέτησης μιας περιβαλλοντικής πολιτικής η οποία θα καλύπτει όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται και εμπορεύονται εντός της Κοινότητας⁸⁹.

Σύμφωνα όμως με τη Βίβλο, μια κοινοτική ΟΠΠ θα πρέπει να αξιοποιήσει την αποκτηθείσα εμπειρία από εθνικές και τοπικές πρωτοβουλίες, επεκτείνοντας την στην επιχειρηματική και κυβερνητική πρακτική⁹⁰.

Κατά συνέπεια, ο ρόλος της ΟΠΠ σε αυτό το επίπεδο είναι διττός: από τη μια φιλοδοξεί να αποτελέσει το *πλαίσιο* εντός του οποίου όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (κράτη μέλη, τοπικές αρχές, επιχειρήσεις, καταναλωτές, ΜΚΟ) θα ανταλλάξουν ιδέες και εμπειρίες, ενώ ταυτόχρονα θα λειτουργήσει και ως *κινητήρια δύναμη* για μέτρα της Κοινότητας, προς την κατεύθυνση πρωτοβουλιών που θα προκύψουν από τη σχετική διαβούλευση⁹¹.

Η έννοια της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων

Σύμφωνα με το κείμενο της Βίβλου, η ΟΠΠ αποτελεί «*μια προσέγγιση που επιδιώκει να περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων, από τη φάση εξόρυξης των πρώτων υλών, μέχρι την παραγωγή, τη διανομή, τη χρήση και τη διαχείριση των αποβλήτων των προϊόντων*»⁹².

⁸⁸ Κυρίως των δύο βασικών αρχών: της επικέντρωσης στα προϊόντα και της εμπλοκής όλων των ενδιαφερόμενων μερών: Tresselt Yves, *Designing environmental policy to be innovation friendly*, European Commission - DG Environment Unit G.1 Sustainable Development & Economic Analysis, June 2007, σελ. 34

⁸⁹ Ποιος είναι ο λόγος μιας κοινοτικής προσέγγισης ΟΠΠ; ό.π. Σελ. 4

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Τονίζεται ακόμα μια φορά σε αυτό το σημείο η ανάγκη στενής συνεργασίας, προκειμένου να επιτευχθεί το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα: Ibid

⁹² Η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: σελ. 6

Επίκεντρο της ΟΠΠ αποτελούν τα στάδια λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά τον κύκλο ζωής και που προσφέρουν δυνατότητες βελτίωσης μέσα από συγκεκριμένες αρχές όπως τον οικολογικό σχεδιασμό, την επιλογή του ενημερωμένου καταναλωτή και την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» στις τιμές των προϊόντων⁹³.

Με τον όρο «Ολοκληρωμένη», εννοούνται δύο στοιχεία: αφενός η συμπερίληψη ολόκληρου του κύκλου ζωής στην προσέγγιση της πολιτικής προϊόντων και αφετέρου ο ευρύς χαρακτήρας της ΟΠΠ, που συνδυάζει διάφορους μηχανισμούς για να επιτευχθεί ο στόχος των οικολογότερων προϊόντων με βάση τη συνεργασία των άμεσα ενδιαφερομένων⁹⁴.

Με τον όρο «Πολιτική» εννοείται ο ρόλος των δημόσιων αρχών, ο οποίος θα πρέπει να είναι διαμεσολαβητικός αντί για άμεσα παρεμβατικός, προκειμένου να διευκολυνθεί η διαδικασία καθορισμού των κυριότερων στόχων και η παροχή κινήτρων στους άμεσα ενδιαφερόμενους. Σε κάθε περίπτωση, δεν αποκλείεται η χρήση του νομοθετικού έργου⁹⁵ ως ένα από τα εργαλεία της ΟΠΠ, το οποίο όμως δεν αποτελεί το επίκεντρο της ΟΠΠ.

Τέλος, ο όρος «Προϊόντων» περιλαμβάνει «παντός είδους προϊόντα και υπηρεσίες»⁹⁶. Παρόλα αυτά, αναφέρεται ότι στην πράξη μπορεί όλα ή και ορισμένα μόνο προϊόντα, επιλεγμένα με βάση τη σημασία τους ή την προοπτική βελτίωσης⁹⁷. Όσον αφορά τις υπηρεσίες, αν και δεν αποτελούν

⁹³ Ibid

⁹⁴ Στο σημείο αυτό τονίζεται η ευθύνη την οποία πρέπει να αντιληφθεί και να αναλάβει ο κάθε εμπλεκόμενος φορέας σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής, προκειμένου να αποφεύγεται η μετακύλιση των επιπτώσεων από το ένα στάδιο στο άλλο. Σύμφωνα με το κείμενο της Βίβλου «η ιδέα του κύκλου ζωής πρέπει να προωθηθεί σε όλη την οικονομία, ως αναπόσπαστο μέρος όλων των αποφάσεων σχετικά με τα προϊόντα, μαζί με άλλα κριτήρια όπως η λειτουργικότητα, η υγεία και η ασφάλεια»: Ibid

⁹⁵ Όπως των εθελοντικών μέτρων όπως το οικολογικό σήμα και των νομοθετικών σε περίπτωση που απαιτείται νομική ασφάλεια για να αποφευχθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού: σελ. 7

⁹⁶ Η συμπερίληψη των υπηρεσιών δεν προβλεπόταν αρχικά βάσει των προπαρασκευαστικών κειμένων της Βίβλου, όπως η δεύτερη Έκθεση Ernst and Young, στην οποία όπως προαναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 1, προτεινόταν η μη συμπερίληψη των υπηρεσιών καθώς δεν θεωρούνταν ακόμα ώριμες οι συνθήκες για κάτι τέτοιο. Παρόλα αυτά, μετά από αιτήματα εμπλεκόμενων φορέων που εκφράστηκαν σε επίσημες και άτυπες συναντήσεις, προστέθηκε και ο τομέας των υπηρεσιών ως εν δυνάμει αντικαταστάτες ορισμένων προϊόντων όπως αναφέρεται και στο κείμενο: Charter Martin, Young Alex, Kiekiewicz- Young Aleksandra and Belmane Inga, *Integrated Product Policy and Eco-Product Development*, ό.π. σελ. 14

⁹⁷ Όπως για παράδειγμα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια, τα οποία θεωρούνται σημαντικοί παράγοντες στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ταυτόχρονα, τους αναγνωρίζεται

πρωταρχικό στόχο της ΟΠΠ, πρέπει να συμπεριληφθούν καθώς ενδέχεται με την εξέλιξη της τεχνολογίας, να αντικαταστήσουν μερικώς ή και πλήρως κάποια προϊόντα⁹⁸.

Ο ρόλος των άμεσα ενδιαφερόμενων και των τοπικών πρωτοβουλιών

Προκειμένου να καλυφθεί το ευρύτερο δυνατό πεδίο μέτρων για την ενίσχυση των οικολογικότερων προϊόντων, όπως προαναφέρθηκε, απαιτείται η εγκαθίδρυση ενός πλαισίου ανοικτού διαλόγου και η δημιουργία κινήτρων για τη συνολική εφαρμογή της ιδέας του συνολικού κύκλου ζωής. Για την ικανοποίηση αυτού του στόχου, το κείμενο της Βίβλου υπογραμμίζει τη σημασία της ενεργούς συμμετοχής όλων των άμεσα ενδιαφερόμενων μερών, σε όλα τα επίπεδα δράσης⁹⁹.

Ως άμεσα ενδιαφερόμενοι, αναφέρονται οι καταναλωτές, η βιομηχανία και οι έμποροι λιανικής πώλησης, οι ΜΚΟ και οι τοπικές αρχές.

Στους καταναλωτές αποδίδεται ο ρόλος του δρώντα που προωθεί μέσω της συμπεριφοράς του την ανάπτυξη της αγοράς οικολογικότερων προϊόντων. Προς αυτό το σκοπό, τίθεται το ζήτημα της σωστής *πληροφόρησης* και *διαφάνειας* στις επιλογές του καταναλωτή, με σκοπό να αντιληφθεί το όφελος που μπορεί να προκύψει από αυτές, τόσο για το περιβάλλον αλλά τόσο και για τον ίδιο¹⁰⁰.

Όσον αφορά στη βιομηχανία και στους εμπόρους λιανικής πώλησης, η πείρα¹⁰¹ την οποία διαθέτουν μπορεί να αξιοποιηθεί στην προώθηση μιας

άμεση προοπτική βελτίωσης λόγω της τεχνολογικής προόδου στον τομέα διαχείρισης ενέργειας: Ibid

⁹⁸ Πρόκειται για τις δυνατότητες «απούλοποίησης» της οικονομίας: από κοινού χρήση αυτοκινήτων, φωνοταχυδρομείο αντί αυτόματων τηλεαπαντητών και άλλα: Ibid

⁹⁹ Ο ρόλος των άμεσα ενδιαφερόμενων και των τοπικών πρωτοβουλιών σελ. 8

¹⁰⁰ «Τα οικολογικά προϊόντα και οι υπηρεσίες θα προσφέρουν ανώτερη ποιότητα, μακρύτερο κύκλο ζωής και- εφόσον οι τιμές των προϊόντων αντανακλούν ορθώς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις- χαμηλότερο συνολικό κόστος για τον καταναλωτή» Ibid

¹⁰¹ Παρατίθενται σε αυτό το σημείο τρία ενδιαφέροντα παραδείγματα από εταιρίες που έχουν κινηθεί προς την κατεύθυνση της παραγωγής οικολογικότερων προϊόντων ως επιχειρηματική λύση. Το πρώτο έχει παρθεί από την μεγάλη εταιρεία παραγωγής Electrolux, η οποία έχει αναπτύξει ένα σύστημα Δεικτών Περιβαλλοντικών Επιδόσεων, για να παρακολουθεί την πρόοδο που σημειώνει ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων της, καταγράφοντας άνοδο στα επίπεδα πωλήσεων μεταξύ 1996 και 1998 των προϊόντων στα οποία αναγνωρίζει τα βέλτιστα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά. Αντίστοιχα, η εταιρεία 3M, υιοθέτησε πρόγραμμα αποτροπής της ρύπανσης με την οποία εξοικονόμησε μέσα σε μια εικοσαετία 920 εκατ. ευρώ, ενώ πέτυχε την ίδια χρονική περίοδο να βελτιώσει την ενεργειακή απόδοση ανά μονάδα παραγωγής κατά 58%. Τέλος, η εταιρεία Rank Xerox εξοικονόμησε το 1995 93 εκατ. ευρώ,

«επιχειρηματοκεντρικής» προσέγγισης με βάση τόσο την οικονομία, όσο και την οικονομική μεγέθυνση. Συγκεκριμένα στις επιχειρήσεις αποδίδεται «διπλός» ρόλος: αφενός καλούνται να ηγηθούν των πρωτοβουλιών για την στροφή της αγοράς προς την κατεύθυνση των οικολογικών προϊόντων και αφετέρου, να μετατρέψουν τα νέα δεδομένα σε συνδυασμό με την πείρα που κατέχουν σε οικονομικές ευκαιρίες. Ο καθορισμός του πλαισίου αυτού σε επίπεδο Κοινότητας, παρέχει μεγαλύτερη συνοχή στην ευρωπαϊκή αγορά, ιδιαιτέρως στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται διασυνοριακά, καθώς και στις επιχειρήσεις από τρίτες χώρες¹⁰². Αυτή η διάχυση εμπειρίας και πληροφόρησης, θα ωφελήσει και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), οι οποίες αποτελούν και το μεγαλύτερο αριθμητικά μέρος του επιχειρηματικού κλάδου¹⁰³.

Στους ΜΚΟ, αποδίδεται η δυνατότητα συμβολής στον εντοπισμό θεμάτων ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη πρακτικών λύσεων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων¹⁰⁴.

Αναφορικά με τις τοπικές πρωτοβουλίες, αποτελούν βασικό συστατικό της κοινοτικής πολιτικής, καθώς καθιστούν δυνατή την πρακτική προσέγγιση «από κάτω προς τα πάνω». Οι πρωτοβουλίες αυτές πρέπει να συνδεθούν μεταξύ τους, ώστε να υπάρξει μια αξιοποίηση των εμπειριών, οι οποίες μπορούν αργότερα να χρησιμοποιηθούν για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινοτικής στρατηγικής σε μεγαλύτερη κλίμακα¹⁰⁵.

μέσα από την αξιοποίηση των αποσυρθέντων φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων μέσω της ανακατασκευής και της αποσυναρμολόγησής τους: Πλαίσιο 3: Παραγωγή οικολογικότερων προϊόντων ως επιχειρηματική πρακτική σελ.9

¹⁰² Αναφέρεται ότι, οι ευκαιρίες που αναπτύσσονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μπορούν να αξιοποιηθούν και σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυσσόμενων κρατών: Ibid

¹⁰³ Ibid

¹⁰⁴ Ibid

¹⁰⁵ Ως παράδειγμα πρωτοβουλίας ΟΠΠ που είναι αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και τοπικής αυτοδιοίκησης, αναφέρεται το δίκτυο επιχειρήσεων υπό την ονομασία «Coup 21» που συγκροτήθηκε στην γερμανική πόλη της Νυρεμβέργης και αποσκοπεί στην ανάπτυξη μέτρων για την εφαρμογή των στόχων της Ατζέντας 21 σε τοπικό επίπεδο. Στο δίκτυο αυτό υπάγεται ομάδα εργασίας για την ΟΠΠ, η οποία έχει θέσει τους εξής στόχους: πρώτον, την εκτέλεση προτύπων πειραματικών έργων σε επιλεγμένους βιομηχανικούς κλάδους/ εταιρείες, δεύτερον, την εκπόνηση εγχειριδίου για την αειφορία, που να συνοδεύεται από αναλυτικό κατάλογο σημείων ελέγχου σχετικά με την ΟΠΠ, με επίκεντρο το λιανικό εμπόριο και τους καταναλωτές, τρίτον, την ανάπτυξη βασικών αρχών μάρκετινγκ για προϊόντα ΟΠΠ και τέταρτον, τη συγκέντρωση προτάσεων από τις εταιρείες σχετικά με τη λήψη μέτρων πολιτικής: Πλαίσιο 4: Coup 21. Παράδειγμα πρωτοβουλίας ΟΠΠ που είναι αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και τοπικής αυτοδιοίκησης, σελ.10

Στρατηγική υλοποίησης της ΟΠΠ: τα τέσσερα σημεία

Το κύριο μέρος της Βίβλου, αναφέρεται στην στρατηγική υλοποίησης της ΟΠΠ η οποία βασίζεται σε τέσσερα σημεία: στη ρύθμιση του μηχανισμού των τιμών, στην κατανάλωση οικολογικότερων προϊόντων, στην ενίσχυση του ηγετικού ρόλου των επιχειρήσεων για οικολογικότερη παραγωγή και άλλους μηχανισμούς (συστήματα διαχείρισης και ελέγχου, έρευνα, ανάπτυξη καινοτομία, πρόγραμμα LIFE και άλλα).

Η συγκεκριμένη στρατηγική καταστρώθηκε με προοπτική τον ευρύτατο διάλογο τόσο για την στρατηγική αυτή καθεαυτή, όσο και για τα συστατικά της τα οποία *«επ' ουδενί λόγο δεν είναι παγιωμένα και ενδέχεται να τροποποιηθούν ως αποτέλεσμα του δημόσιου διαλόγου»*¹⁰⁶.

Ως παράγοντες επιτυχίας της στρατηγικής, καθορίζεται ο εντοπισμός και η αξιοποίηση των σημαντικότερων κινητήριων δυνάμεων (δυνάμεις της αγοράς) και των αντίστοιχων μηχανισμών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεχής βελτίωση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών των προϊόντων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

Ι. Ο μηχανισμός των τιμών

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της μέγιστης βελτιστοποίησης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων, θα πρέπει να αντανakλάται στην τιμή που αυτά έχουν στην αγορά, το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος που έχει προκύψει σε όλα τα στάδια ζωής. Κάτι τέτοιο όμως δε συμβαίνει συχνά, καθώς τόσο οι παραγωγοί όσο και οι καταναλωτές δεν επωμίζονται το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος, γεγονός που προκαλεί δυσλειτουργίες στην αγορά (*«εξωτερικό κόστος»- external cost*)¹⁰⁷.

Ο μηχανισμός των τιμών αποσκοπεί στη διόρθωση αυτών των δυσλειτουργιών μέσα από την ενσωμάτωση του πραγματικού περιβαλλοντικού κόστους στην τελική τιμή των προϊόντων, στη βάση της αρχής *«ο ρυπαίνων πληρώνει»*¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Ibid, σελ. 11

¹⁰⁷ Ο μηχανισμός των τιμών, σελ. 13

¹⁰⁸ Ibid

Για να καταστεί δυνατή η εκτίμηση του εξωτερικού κόστους, κρίθηκε απαραίτητος ο καθορισμός αντικειμενικών κριτηρίων αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων, μέσα από την εφαρμογή οικονομικών μέτρων ενθάρρυνσης των οικολογικών προϊόντων τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά του κράτους.

Στο πνεύμα των αρχών της ΟΠΠ που αναγνωρίζει την αξιοποίηση πολλών διαφορετικών εργαλείων, αναγνωρίστηκαν και σε αυτήν την περίπτωση πολλές δυνατότητες πιθανής παρέμβασης με κυριότερη την *διαφοροποιημένη φορολόγηση*, η οποία αποφέρει κέρδος στις επιχειρήσεις που μεριμνούν για το περιβάλλον¹⁰⁹ σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων στα οποία εμπλέκονται¹¹⁰. Ως παράδειγμα προς αυτήν την κατεύθυνση αναφέρεται η εφαρμογή μειωμένων ποσοστών ΦΠΑ σε προϊόντα που φέρουν το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα και η ανάπτυξη και χρήση και άλλων οικονομικών εργαλείων (περιβαλλοντικοί φόροι, επιβαρύνσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης και εμπορεύσιμες άδειες)¹¹¹.

Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», συμπληρώνεται από την αρχή της *ευθύνης του παραγωγού*¹¹², η οποία αφορά στην ενσωμάτωση στην τιμή των προϊόντων, του κόστους που προκύπτει μετά το στάδιο της πώλησης. Η αρχή αυτή η οποία ήταν ήδη ενσωματωμένη στο ευρωπαϊκό δίκαιο μέσα από οδηγίες που αφορούσαν σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων¹¹³, προβλέπει την ανάληψη των δαπανών από την πλευρά των επιχειρήσεων για την αποσυναρμολόγηση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των προϊόντων, τα οποία έρχονται σε αυτές από τους καταναλωτές μετά το τέλος της ζωής τους¹¹⁴. Η συγκεκριμένα αρχή, αποσκοπεί ουσιαστικά στο να

¹⁰⁹ «Εάν οι κατασκευαστές περιορίσουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων τους και, κατά συνέπεια, το κόστος που πρέπει να επωμιστεί η κοινωνία στο σύνολό της, είναι *ευλόγως δίκαιο* να επωφεληθούν προτιμησιακής μεταχείρισης όσον αφορά τη φορολογία, τις κρατικές ενισχύσεις κλπ»: Ibid

¹¹⁰ Συμπεριλαμβάνεται και το στάδιο μεταφοράς, στο οποίο εντοπίζεται σημαντικό τμήμα του εξωτερικού κόστους: Ibid

¹¹¹ Ibid

¹¹² "Producer responsibility", Ibid σελ.14

¹¹³ Πρόκειται για την Οδηγία 2000/53/ΕΚ για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους και την Οδηγία 2000/347 σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρισμού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού: Ibid

¹¹⁴ Οδηγία 2000/53/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους - Δηλώσεις της Επιτροπής, (13): διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0053:EL:HTML> (τελευταία επίσκεψη 22/09/2010)

ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να επεμβαίνουν πιο ενεργά στα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής (σχεδιασμός), με σκοπό να παράγονται λιγότερα απόβλητα στο τέλος ζωής και να καθίσταται πιο απλή και με λιγότερο κόστος η ανακύκλωσή τους. Το γεγονός αυτό, μπορεί να επηρεάσει άμεσα τη διαμόρφωση της τιμής του προϊόντος, καθιστώντας το πιο φθηνό (και κατά συνέπεια πιο ανταγωνιστικό), καθώς επιβαρύνει λιγότερο τον παραγωγό.

Στα πλαίσια αυτά, η Βίβλος κάνει λόγο και για το ρόλο του κράτους στη διαμόρφωση των τιμών και συγκεκριμένα στις *κρατικές ενισχύσεις*, οι οποίες προβλέπονται για επιχειρήσεις που προωθούν τα οικολογικά προϊόντα¹¹⁵. Οι συγκεκριμένες πρωτοβουλίες υπόκεινται στα πλαίσια της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, προκειμένου να προστατευτεί ο ανταγωνισμός και η εσωτερική αγορά της Ένωσης¹¹⁶.

II. Ρύθμιση της ζήτησης οικολογικών προϊόντων

Η καταναλωτική ζήτηση για προϊόντα περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον, αποτελεί σύμφωνα με τη Βίβλο, την «κύρια κινητήρια δύναμη»¹¹⁷ για την υλοποίηση του συνολικού οράματος της ΟΠΠ. Η ζήτηση αυτή μπορεί να ωθήσει τις επιχειρήσεις να μελετήσουν τρόπους που θα καταστήσουν οικολογικότερα τα προϊόντα τους και να κερδίσουν μερίδιο στην αγορά μέσα από την καινοτομία και τη βελτίωση του σχεδιασμού¹¹⁸. Αντίστοιχα μέτρα λαμβάνονται και για τις δημόσιες προμήθειες, όπου οι δημόσιες αρχές αναγνωρίζεται ότι πρέπει να αναλάβουν ευθύνη και να είναι πρωτοπόρες στη δημιουργία ζήτησης για οικολογικά προϊόντα¹¹⁹.

α) Καταναλωτική ζήτηση

Σύμφωνα με το κείμενο της Βίβλου, η ζήτηση οικολογικών προϊόντων, μπορεί να λειτουργήσει ενισχυτικά για τις προσπάθειες των επιχειρήσεων

¹¹⁵ Ο μηχανισμός των τιμών , ό.π. σελ. 14

¹¹⁶ Ibid

¹¹⁷ Μηχανισμοί και κίνητρα για προώθηση της κατανάλωσης οικολογικών προϊόντων. σελ. 15

¹¹⁸ Ibid

¹¹⁹ Ibid

προς την κατεύθυνση αυτή και ταυτόχρονα, να συμβάλει καθοριστικά στη βελτίωση της απόδοσης των προϊόντων σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής¹²⁰.

Προς αυτόν το σκοπό κρίνεται απαραίτητη η *πληροφόρηση*, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από τους καταναλωτές.

Η συνήθης πρακτική όσον αφορά την πληροφόρηση είχε δείξει ότι οι καταναλωτές αντιμετώπιζαν δυσκολίες όσον αφορά στη παροχή πληροφόρησης, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν παρέχονταν πληροφορίες για ένα προϊόν αλλά ο ίδιος ο καταναλωτής έπρεπε να καταβάλει προσπάθεια για να τις βρει, μόνο στην περίπτωση που είχε ισχυρά κίνητρα¹²¹.

Σύμφωνα με τη Βίβλο, οι καταναλωτές πρέπει να έχουν «εύκολη πρόσβαση σε κατανοητές, πρακτικές και αξιόπιστες πληροφορίες»¹²² είτε μέσω σχετικών πηγών όπως για παράδειγμα καταναλωτικούς και περιβαλλοντικούς ΜΚΟ και δημόσιους φορείς, είτε μέσω της περιβαλλοντικής επισήμανσης του προϊόντος.

Προς αυτήν την κατεύθυνση, αναγνωρίζεται ως εργαλείο της ΟΠΠ η *περιβαλλοντική πιστοποίηση* και συγκεκριμένα το πλαίσιο που είχε ήδη αναπτυχθεί από τον Διεθνή Οργανισμό Πιστοποίησης (ISO). Συγκεκριμένα, ο τομέας της πιστοποίησης αποτελεί σημαντική και χρήσιμη βάση για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής πληροφόρησης μέσα από τους τρεις τύπους επισήμανσης (τύπος I, II και III)¹²³.

Όσον αφορά στον τύπο I¹²⁴, αναφέρεται στην περιβαλλοντική επισήμανση, η οποία αποτελεί σημείο αναφοράς για την «αξιόπιστη και διαφανή» διάκριση των οικολογικά «άριστων» προϊόντων που κυκλοφορούν στην εσωτερική αγορά¹²⁵. Τα οικολογικά σήματα συμβάλουν στον καθορισμό υψηλών προδιαγραφών για τα προϊόντα και αποτελούν δυνητικά, πρότυπα για την

¹²⁰ Καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων: Ibid

¹²¹ Η πληροφόρηση γύρω από ένα προϊόν, διατίθεται συνήθως σε διάφορες μορφές και από διάφορες πηγές, όπου περιλαμβάνονται οι ισχυρισμοί του παραγωγού, οι πληροφορίες από οργανισμούς καταναλωτών ή από οικολογικά σήματα που έχουν επικυρωθεί από τρίτους. Συνεπώς, είναι συχνά δύσκολο και περίπλοκο για τον καταναλωτή να επεξεργαστεί συνολικά αυτές τις πληροφορίες και να αποκτήσει μια αξιόπιστη και ξεκάθαρη εικόνα για το προϊόν: Ibid

¹²² Ibid σελ. 16

¹²³ Ibid

¹²⁴ EN ISO 14024:2000 Περιβαλλοντικά σήματα και δηλώσεις — Περιβαλλοντική επισήμανση Τύπου I — Αρχές και διαδικασίες (ISO 14024:1999)

¹²⁵ «Τα οικολογικά σήματα πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για τη βιώσιμη κατανάλωση, επειδή ορίζουν με διαφανή και ξεκάθαρο τρόπο το διαχωριστικό όριο μεταξύ των φιλικότερων για το περιβάλλον προϊόντων και προϊόντων λιγότερο φιλικών προς αυτό»: Καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων, ό.π. σελ. 17

περαιτέρω ανάπτυξη όλου του φάσματος των προϊόντων¹²⁶. Το κείμενο της Βίβλου ενισχύει την ιδέα των προτύπων μέσα από την πιστοποίηση, προτείνοντας την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των οικολογικών σημάτων στον μέγιστο αριθμό προϊόντων, με στόχο ιδιαίτερα εκείνες τις κατηγορίες στις οποίες θα είναι περισσότερο αποτελεσματικά. Προκειμένου να προωθηθεί το συγκεκριμένο μέτρο, κρίνεται απαραίτητη η δημόσια χρηματοδότηση που θα αποσκοπεί στην προώθηση της γνώσης και της χρήσης των συγκεκριμένων σημάτων από τους παραγωγούς, του εμπόρους λιανικής και τους ίδιους τους καταναλωτές¹²⁷.

Ο τύπος II¹²⁸ του προτύπου ISO, που αφορά στους ισχυρισμούς σχετικά με οικολογικά προϊόντα/ δηλώσεις από τους παραγωγούς («αυτοδηλούμενοι περιβαλλοντικοί ισχυρισμοί»), αξιοποιείται στα πλαίσια της Βίβλου, με σκοπό την καταπολέμηση της παραπλανητικής διαφήμισης και την ενθάρρυνση της αληθούς πληροφόρησης γύρω από τα προϊόντα¹²⁹. Στο συγκεκριμένο ζήτημα, η Επιτροπή εφιστά την προσοχή στα κράτη μέλη και στους ενδιαφερόμενους φορείς γύρω από το ζήτημα, υπογραμμίζοντας την ανάγκη επιτήρησης στα πλαίσια της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (που έχει ήδη μεταφερθεί στην εθνική) και των κατευθυντήριων γραμμών που έχει θέσει η Ένωση για το ζήτημα¹³⁰.

Αναφορικά με τον τύπο III, πρόκειται για δηλώσεις που περιλαμβάνουν ποσοτικά περιβαλλοντικά δεδομένα σχετικά με όλες τις σημαντικές επιπτώσεις, με βάση διαδικασίες και αποτελέσματα μελέτης του κύκλου ζωής και πρόσθετες σχετικές πληροφορίες όπως για παράδειγμα συστήματα οικολογικής διαχείρισης ή κοινωνικές πτυχές που προκύπτουν σε ορισμένες περιπτώσεις¹³¹. Στη βάση αυτή, οι συντάκτες της Βίβλου πρότειναν την περαιτέρω ενίσχυση των δηλώσεων αυτών σχετικά με τα προϊόντα και ιδιαίτερα τη συνεργασία επί του ζητήματος μεταξύ των επιχειρήσεων.

Πέραν των προτύπων, η πληροφόρηση συνδέεται και με τη συμπεριφορά του καταναλωτή, όπου ο ίδιος πρέπει να χρησιμοποιεί το προϊόν σύμφωνα με

¹²⁶ Πρόκειται για «δευτερογενή» αποτελέσματα που μπορεί να έχει ένα πρότυπο, που ενώ αναφέρεται σε μια κατηγορία προϊόντων, να αποτελέσει πρότυπο και σε άλλες κατηγορίες: Ibid

¹²⁷ Ibid

¹²⁸ EN ISO 14021:2001 Περιβαλλοντικά σήματα και δηλώσεις— Αυτοδηλούμενοι περιβαλλοντικοί ισχυρισμοί (Περιβαλλοντική επισήμανση Τύπου II) (ISO 14021:1999)

¹²⁹ Καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων, ό.π. σελ. 17

¹³⁰ Ibid

¹³¹ Ibid

τις συστάσεις οργανώσεων παραγωγών ή καταναλωτών, αξιοποιώντας στο μέγιστο δυνατό βαθμό τα εργαλεία πληροφόρησης που του παρέχονται (εκστρατείες ενημέρωσης, Διαδίκτυο και άλλα)¹³².

β) Οι δημόσιες συμβάσεις

Το μέγεθος της αγοραστικής δύναμης του δημοσίου¹³³ και η επιρροή που μπορεί να έχει η στροφή του σε οικολογικά προϊόντα στη συνολική καταναλωτική τους ζήτηση, αποτελεί ένα σημαντικό σημείο για τη Βίβλο.

Συγκεκριμένα, το δημόσιο καλείται να αναλάβει καθοδηγητικό ρόλο για την οικολογική διαχείριση και τη μεταστροφή της κατανάλωσης προς οικολογικά προϊόντα¹³⁴, καθώς μπορεί να επηρεάσει σε «τεράστιο βαθμό» τόσο τον τομέα της κατανάλωσης, όσο και της παραγωγής¹³⁵.

Προς αυτόν τον σκοπό, η Βίβλος πρότεινε την εφαρμογή κριτηρίων για τις δημόσιες αγορές, όπου οι αγοραστές που εκπροσωπούν το δημόσιο θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περιβαλλοντικά κριτήρια¹³⁶, όπου αυτό είναι δυνατό, στη βάση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας¹³⁷. Σημαντικό παράδειγμα προς αυτήν την κατεύθυνση αποτελούν οι δημόσιες προμήθειες¹³⁸.

Καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα αυστηρής οριοθέτησης αυτών των κριτηρίων, προτείνονται *πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης* των αρμόδιων

¹³² Συγκεκριμένα το Διαδίκτυο προσφέρει τη δυνατότητα «αμφίδρομης μεταφοράς πληροφοριών», ανοίγοντας νέους δρόμους για την αξιοποίηση τεχνολογίας επικοινωνιών στην περιβαλλοντική πληροφόρηση: Ibid σελ. 18

¹³³ Καταλαμβάνουν κατά μέσο όρο το 12% του ΑΕΠ της ΕΕ, ενώ σε ορισμένα κράτη μέλη όπως στη Γαλλία, ανέρχονται σε ποσοστό 19%: ΟΟΣΑ, 1999, "Greener Public Purchasing: issues and practical solutions", σελ. 11

¹³⁴ Δημόσιες Συμβάσεις: σελ. 18

¹³⁵ «Εάν αυξηθεί η ζήτηση για οικολογικά προϊόντα από σημαντικό μέρος του δημοσίου θα είναι τεράστιες οι συνέπειες στην αγορά φιλικών για το περιβάλλον προϊόντων και η βιομηχανία θα αυξήσει σημαντικά την παραγωγή οικολογικών προϊόντων»: Ibid

¹³⁶ Οι κανόνες της ΕΕ που αφορούν στις δημόσιες συμβάσεις, είναι κατά κανόνα οικονομικές, όμως υπό το πρίσμα της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, που αναφέρεται στο Άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΚ, προσφέρουν πολλές δυνατότητες να ληφθούν υπόψη περιβαλλοντικές πτυχές: Ibid

¹³⁷ Η ισχύς των ευρωπαϊκών κανόνων για τις δημόσιες συμβάσεις, ισχύει μόνο εφόσον μια σύμβαση υπερβεί ένα συγκεκριμένο ποσό. Στην περίπτωση που δεν υπερβαίνει το ποσό αυτό, ο αγοραστής είναι κατά κανόνα ελεύθερος να προτιμήσει οικολογικά προϊόντα, οφείλει όμως να τηρήσει άλλες διατάξεις της Συνθήκης, συγκεκριμένα αυτές που αφορούν στην ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων: Ibid σελ.20

¹³⁸ Η Επιτροπή πρότεινε στα πλαίσια της Βίβλου, την προώθηση οικολογικότερων κριτηρίων στις δημόσιες προμήθειες, όπου πριν από κάθε σύμβαση θα διεξάγεται μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με σκοπό την εξεύρεση των διάφορων εναλλακτικών λύσεων για τη λήψη αποφάσεων με πλήρη γνώση των περιβαλλοντικών συνεπειών: Ibid

αρχών και πρώτης της Επιτροπής, η οποία δεσμεύτηκε στο κείμενο της Βίβλου, να ξεκινήσει πρώτη να θέτει περιβαλλοντικά κριτήρια στις συμβάσεις που υπογράφει¹³⁹.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στα κριτήρια για τις δημόσιες προμήθειες, συγκροτείται ένα δίκτυο ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών από τις βάσεις δεδομένων, το οποίο θα βασιστεί σε ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες κρατών μελών και στα ισχύοντα κριτήρια της ΕΕ για την οικολογική σήμανση¹⁴⁰.

III. Ενίσχυση της οικολογικής παραγωγής

Η ενίσχυση και προώθηση της ιδέας της οικολογικής παραγωγής αποτελεί σημαντικό σημείο της ΟΠΠ, καθώς αφορά άμεσα τη σύζευξη μεταξύ περιβαλλοντικής προστασίας και οικονομικού κέρδους για τις επιχειρήσεις¹⁴¹. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Βίβλο, η στρατηγική που ακολουθούν όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις με τη συνεχή βελτίωση και εφαρμογή καινοτόμων αλλαγών για την εξέλιξη των προϊόντων τους με σκοπό αυτά να παραμένουν ανταγωνιστικά στην αγορά¹⁴², μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο έδαφος για την προώθηση της ιδέας των οικολογικών προϊόντων. Η υπάρχουσα τάση για αειφορία που εκφράζεται σε τέτοιες περιπτώσεις, αποτελεί μια ευκαιρία η οποία θα πρέπει να αξιοποιηθεί και να ενισχυθεί το ταχύτερο δυνατόν, καθώς ενίσχυση αυτής της τάσης, συνεπάγεται ταχύτερη μετάβαση προς τα οικολογικά προϊόντα¹⁴³.

Προς το σκοπό αυτό, εντοπίζονται ορισμένα εργαλεία για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης των προϊόντων που θα ενισχύουν τα κίνητρα για την ανάληψη *ηγετικού ρόλου* από την πλευρά των επιχειρήσεων με κατεύθυνση προς την αειφορία.

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Ibid

¹⁴¹ Εργαλεία και κίνητρα για να ενισχυθεί ο ηγετικός ρόλος των επιχειρήσεων για οικολογικότερη παραγωγή: σελ. 20

¹⁴² «Οι επιτυχείς επιχειρήσεις προηγούνται των μελλοντικών εξελίξεων, εκμεταλλευόμενες τις ευκαιρίες της αγοράς. Η ορθή περιβαλλοντική διαχείριση και ο σχεδιασμός προϊόντων είναι καίρια ζητήματα για την μελλοντική κατάκτηση μεριδίων στην αγορά στο πλαίσιο της αειφόρου οικονομίας»: Ibid

¹⁴³ Ibid

α) Πληροφόρηση σχετικά με τα προϊόντα

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι και εδώ ο ρόλος της πληροφόρησης, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη μεταστροφή της αγοράς προς τα οικολογικά προϊόντα.

Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να διαθέτουν και να χρησιμοποιούν πληροφορίες σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν από τα στάδια του κύκλου ζωής ή ορισμένων επιμέρους στοιχείων των προϊόντων προτού να αποφασίζουν. Σε ένα γενικό πλαίσιο, πρέπει να αυξηθεί η διάθεση *«ακριβέστερων και μη παραπλανητικών πληροφοριών επικεντρωμένων πιο πολύ στον χρήστη και με αντίκτυπο στην αγορά»*¹⁴⁴.

Συγκεκριμένα, είναι απαραίτητο οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των κατασκευαστικών στοιχείων που χρησιμοποιούν στη διαδικασία δημιουργίας ενός προϊόντος, ενώ και οι μελετητές των βιομηχανικών προϊόντων θα πρέπει να εξετάζουν τις επιπτώσεις που έχουν οι επιλογές τους σε όλο τον κύκλο ζωής και να τους παρέχεται εύκολη πρόσβαση στα σχετικά δεδομένα και στις μεθόδους¹⁴⁵.

Επίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο σημείο της Βίβλου, οι πληροφορίες σχετικά με το προϊόν να παρέχονται *άμεσα, απλά και κατανοητά* στους καταναλωτές, οι οποίοι με τη σειρά τους θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν το οικολογικό προϊόν. Σε αντίστοιχη θέση θα πρέπει να βρίσκονται και οι έμποροι λιανικής πώλησης και άλλοι πιθανοί αγοραστές (δημόσιο)¹⁴⁶.

Προς τους σκοπούς αυτούς, κρίνεται απαραίτητη η *συγκέντρωση και αντιπαραβολή πληροφοριών* σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων, με τη χρήση εργαλείων όπως η Ανάλυση Κύκλου Ζωής (LCA)¹⁴⁷. Η αξιοπιστία των πληροφοριών που θα προκύψουν από αυτή τη διαδικασία, εξαρτάται από την ποιότητα τους και από το κατά

¹⁴⁴ Παραγωγή πληροφοριών για τα προϊόντα: σελ. 20

¹⁴⁵ Ibid

¹⁴⁶ Ibid

¹⁴⁷ Ανάλυση του Κύκλου Ζωής (Life Cycle Assessment), «καλείται η τεχνική εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνδέονται με κάποιο προϊόν, μια διεργασία ή μια δραστηριότητα προσδιορίζοντας και ποσοτικοποιώντας την ενέργεια και τα υλικά που χρησιμοποιούνται, καθώς και τα απόβλητα που απελευθερώνονται στο περιβάλλον»: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.minenv.gr/4/41/g4110.html> (τελευταία επίσκεψη 09/09/2010)

πόσο αφορούν τις πραγματικές ανάγκες και τις δυνατότητες του χρήστη. Η πληροφόρηση θα πρέπει να φθάνει εύκολα στο χρήστη, γεγονός που προϋποθέτει τη διασύνδεση των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τον κύκλο ζωής και όπου κριθεί απαραίτητο, τη συγκρότηση νέων δεδομένων¹⁴⁸.

Επίσης, σημαντικό στοιχείο είναι και η ταχύτητα με την οποία θα μπορεί κάποιος χρήστης να εκτιμήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν σε ένα στάδιο ζωής, καθώς η Ανάλυση του Κύκλου Ζωής αποτελεί μια διαδικασία που απαιτεί χρόνο και υψηλό κόστος, κρίνεται απαραίτητη εξεύρεση και νέων εργαλείων που μπορούν να υπολογίσουν γρήγορα το περιβαλλοντικό κόστος και που απευθύνονται σε ενδιαφερόμενους φορείς όπως οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε πιο φιλόδοξα προγράμματα¹⁴⁹. Παρόμοια εργαλεία, θα πρέπει να έχουν ως αντικείμενο τη διαχείριση ροής των περιβαλλοντικών πληροφοριών σχετικά με τον κύκλο ζωής καθ' όλη την αλυσίδα παραγωγής¹⁵⁰.

Με άλλα λόγια, υπογραμμίζεται σε αυτό το σημείο, ότι σκοπός της ΟΠΠ δεν είναι η απαίτηση πλήρους ανάλυσης του κύκλου ζωής για όλες τις σχετικές αποφάσεις, αλλά ο εντοπισμός των καίριων πληροφοριών και η ένταξή τους στη γενική ιδέα του κύκλου ζωής. Για την υλοποίηση αυτής της ιδέας, μπορούν να αξιοποιηθούν ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες παραγωγών ή και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων, ως βάση και πηγή έμπνευσης¹⁵¹.

¹⁴⁸ Προς αυτό το σκοπό ενθαρρύνεται η διάθεση στο ευρύ κοινό, πληροφοριών από βάσεις δεδομένων σχετικά με τα συνήθη δεδομένα κύκλου ζωής, σε συνεργασία με οργανισμούς καταναλωτών και βιομηχανικών κλάδων, καθώς και με ενδιαφερόμενους φορείς, όπως οι εθνικοί οργανισμοί περιβάλλοντος και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος: Παραγωγή πληροφοριών για τα προϊόντα: ό.π., σελ. 21

¹⁴⁹ Ibid, σελ.22

¹⁵⁰ Η Βίβλος προτείνει την ανάπτυξη εργαλείων όπως οι συγκριτικές αξιολογήσεις, η σύγχρονη τεχνολογία, οι κύριοι δείκτες επιδόσεων, οι κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμός προϊόντων και τα πρότυπα, ως τη βάση αξιολόγησης για τη σύγκριση περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών συγκεκριμένων προϊόντων εκ μέρους των παραγωγών και των καταναλωτών: Ibid

¹⁵¹ Γίνεται αναφορά σε δύο παραδείγματα: πρώτον, στην πρωτοβουλία της Ένωσης Ευρωπαϊκής Βιομηχανίας Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών «Διαχείριση Αλυσίδας Προμηθειών» η οποία στοχεύει στην απλοποίηση της συγκέντρωσης δεδομένων τόσο για τον προμηθευόμενο, όσο και για τον προμηθευτή μέσα από έναν ενιαίο κατάλογο ταξινόμησης των υλικών. Με τον τρόπο αυτό, προσφέρεται η δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των υλικών, ενώ προωθούνται ταυτόχρονα και οικολογικές βελτιώσεις στα συγκεκριμένα είδη. Δεύτερον, αναφέρεται και η περίπτωση της στρατηγικής συμμαχίας που δημιουργήθηκε στους κόλπους της ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας με αφορμή την έκδοση της Οδηγίας για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής, υπό την ονομασία «Διεθνές Σύστημα Δεδομένων για τα Υλικά» (International Material Data System). Στη βάση αυτή, δημιουργήθηκε μια βάση

β) Κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό προϊόντων¹⁵²

Οι κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό προϊόντων, αποτελούν μια ακόμη μορφή πληροφορίας, η οποία προωθεί την ιδέα του κύκλου ζωής στις εταιρείες¹⁵³.

Η στρατηγική καταστρώνεται στα πλαίσια πέντε σημείων: στη βελτιστοποίηση του οφέλους που προσφέρει το προϊόν, στη διατήρηση των πόρων, στη μείωση των αποβλήτων, στον περιορισμό της ρύπανσης και στον περιορισμό των κινδύνων¹⁵⁴.

Προς αυτό το σκοπό τίθενται ορισμένες αρχές όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται ο σχεδιασμός για «καθαρότερη» παραγωγή και χρήση (για παράδειγμα εξοικονόμηση πόρων για λιγότερα απόβλητα και ελάχιστη κατανάλωση ενέργειας), ο σχεδιασμός για τον περιορισμό επικίνδυνων ουσιών (για παράδειγμα τοξικών) και η χρήση ανανεώσιμων υλικών, ο σχεδιασμός με αντικείμενο τη μακρά διάρκεια¹⁵⁵, την απλούστευση¹⁵⁶ και τη διευρυμένη χρήση (πολυλειτουργικότητα) και τέλος, ο σχεδιασμός για την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση¹⁵⁷.

Η Επιτροπή έθεσε στο κείμενο της Βίβλου την αναγκαιότητα περαιτέρω ενθάρρυνσης και ενίσχυσης των κατευθυντήριων γραμμών, ιδιαίτερα μέσα από την ενσωμάτωσή τους σε μεταγενέστερες κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπως η Νέα Προσέγγιση τεχνικής εναρμόνισης¹⁵⁸.

δεδομένων, στην οποία κάθε εμπλεκόμενος στην αλυσίδα προμηθειών μπορεί να εισάγει δεδομένα, τα οποία αργότερα οι κατασκευαστές μπορούν να παρέχουν στους αγοραστές των αυτοκινήτων, ως τμήμα της πληροφόρησης τους σχετικά με τη σύνθεση του οχήματος. Ibid

¹⁵² Για περισσότερη ανάλυση, βλ. Μέρος Β, Κεφάλαιο 1, Ο οικολογικός σχεδιασμός ως εργαλείο της ΟΠΠ σελ.

¹⁵³ Κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό προϊόντων: Πράσινη Βίβλος, ό.π. σελ. 24

¹⁵⁴ Ibid

¹⁵⁵ Για παράδειγμα η δυνατότητα αναβάθμισης ενός προϊόντος, οι κλασσικοί τρόποι σχεδιασμού και η προσαρμογή στις μελλοντικές ανάγκες: Ibid

¹⁵⁶ Στόχος της απλούστευσης, είναι το χαμηλότερο κόστος παραγωγής, ο χαμηλότερος όγκος υλικών, η μεγαλύτερη ανθεκτικότητα και η ευκολότερη αποσυναρμολόγηση για συντήρηση ή αξιοποίηση: Ibid

¹⁵⁷ Παράδειγμα, η απλή συναρμολόγηση, ο περιορισμός της πολυπλοκότητας υλικών, η χρήση ανακυκλώσιμων και ανακυκλωμένων υλικών και άλλα: Ibid

¹⁵⁸ Νέα προσέγγιση της τεχνικής εναρμόνισης: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_for_goods/technical_harmonisation/I21001a_el.htm (τελευταία επίσκεψη 27/09/2010)

γ) Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση

Η τυποποίηση των προϊόντων στη βάση των ευρωπαϊκών προτύπων (νομικά βασισμένων ή μη)¹⁵⁹, αξιοποιείται για την επιβεβαίωση της «καταλληλότητας για χρήση» και της «ασφάλειας για τον χρήστη»¹⁶⁰. Η Βίβλος επιχείρησε να προχωρήσει ένα βήμα παραπάνω, προωθώντας την πλήρη ενσωμάτωση της ιδέας της «περιβαλλοντικής συμβατότητας»¹⁶¹ στα προϊόντα που πληρούν ευρωπαϊκά πρότυπα.

Οι προτάσεις για να βελτιωθεί η χρήση της τυποποίησης στο πλαίσιο της προσέγγισης ΟΠΠ, περιλαμβάνει την ανάπτυξη προτύπων ή άλλων μορφών συναίνεσης που συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος, την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών πτυχών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής τυποποίησης και τέλος, την ανάπτυξη και εφαρμογή περιβαλλοντικών κατευθυντήριων γραμμών για τη διατύπωση νέων ή την αναδιατύπωση ισχυόντων προτύπων για τα προϊόντα¹⁶².

Ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το επίπεδο δίνεται στη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των φορέων τυποποίησης με σκοπό την ανάπτυξη των σχετικών μηχανισμών και στην εξέταση τρόπων για την προώθηση της «οικολογικότερης πιστοποίησης» με τη συμμετοχή όλων των συντελεστών της κοινωνίας των πολιτών¹⁶³.

Ένα ακόμα πεδίο που αφορά στην τυποποίηση, είναι η νομοθεσία Νέας Προσέγγισης για την προώθηση του οικολογικού σχεδιασμού των προϊόντων, με στόχο την τεκμηρίωση της συμμόρφωσης των προϊόντων ως προς τις

¹⁵⁹ Πέραν των επίσημων προτύπων, αναγνωρίζονται και μη επίσημα όπως οι συμφωνίες ημερίδων εργασίας (Workshop Agreements) που λαμβάνουν χώρα στους κόπους των οργανισμών πιστοποίησης. Αυτές οι εναλλακτικές μορφές υπό την ονομασία «Νέες στοχοθετήσεις» (New Deliverables), μπορούν, αν και μη επίσημες, να εκπονηθούν ταχύρρυθμα «ως συναινετικές λύσεις για τις γρήγορα αναπτυσσόμενες ανάγκες της αγοράς ή για ευμετάβλητες καινοτομίες»: Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση, σελ. 24

¹⁶⁰ Ibid

¹⁶¹ Ibid

¹⁶² Η έννοια των προτύπων αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντική, καθώς «εγγυούνται ότι όλες οι επιχειρήσεις προσφέρουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους στο πλαίσιο επαληθεύσιμων και μετρήσιμων τεχνικών ή επαγγελματικών προδιαγραφών, μπορούν να εξασφαλίσουν ισότιμη βάση σε όλους τους τομείς συλλογικού ενδιαφέροντος (...). Με τον τρόπο αυτό πολλά πρότυπα καθίστανται υποχρεωτικά, είτε ως έκφραση επιδίωξης κανονιστικών ρυθμίσεων, είτε αυθόρμητα, μέσω της αλληλεπίδρασης των δυνάμεων της αγοράς (...): ΟΟΣΑ, 1998, «Τι προσφέρουν τα πρότυπα για το σύστημα οικολογικής διαχείρισης;», σελ. 7

¹⁶³ Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση, ό.π., σελ. 25

βασικές απαιτήσεις¹⁶⁴. Τα «εναρμονισμένα πρότυπα» που αναπτύσσονται από οργανισμούς τυποποίησης όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης (CENELEC) και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI), αποτελούν έναν αξιόπιστο και πρακτικό τρόπο τεκμηρίωσης που μπορεί να ενισχυθεί περαιτέρω από μεταγενέστερες πρωτοβουλίες¹⁶⁵.

δ) Συμβούλια για τα προϊόντα

Η σύσταση συμβουλίων (panels) για τα προϊόντα αποσκοπούν στην έναρξη του *διαλόγου*¹⁶⁶ μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, προκειμένου να επεξεργαστούν τους περιβαλλοντικούς στόχους και να βρουν από κοινού αμοιβαία συμφέρουσες λύσεις.

Η Βίβλος δεν προβλέπει καθορισμό του οργανωτικού σχήματος και του αντικειμένου τους. Συγκεκριμένα, τα συμβούλια μπορεί να λαμβάνουν διαφορετική μορφή ανάλογα με το εκάστοτε αντικείμενο που μελετάται, είτε αυτό αφορά στις συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις μιας ομάδας προϊόντων, είτε σε ειδικά ζητήματα που προκύπτουν από τη χρήση συγκεκριμένων προϊόντων¹⁶⁷. Αντίστοιχα, η συγκρότηση των συμβουλίων μπορεί να λαμβάνει χώρα αυτόνομα, ή με συμμετοχή δημόσιων φορέων και της Επιτροπής¹⁶⁸.

Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των συμβουλίων ως εργαλείο διαλόγου, θα πρέπει να συγκροτούνται κατόπιν προγραμματισμού¹⁶⁹ και μόνο στις περιπτώσεις που υπάρχουν πιθανότητες σημαντικής προόδου για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων στα

¹⁶⁴ Ibid

¹⁶⁵ Ibid σελ. 26

¹⁶⁶ Ο διάλογος καθιστά δυνατές τις ταχύτερες και περισσότερο «επιχειρηματοκεντρικές» δράσεις, ενώ προσφέρει λύσεις σε περιβαλλοντικά προβλήματα, προτού να χρειαστούν νομοθετικές διαστάσεις: Συμβούλια για Προϊόντα, σελ. 26.

¹⁶⁷ Για παράδειγμα, για τη μείωση των επικίνδυνων ουσιών: Ibid

¹⁶⁸ Ibid

¹⁶⁹ Συγκεκριμένα, θα πρέπει να προετοιμάζεται μια αρχική ανάλυση των ζητημάτων προς εξέταση η οποία θα αξιοποιείται ως σημείο εκκίνησης του διαλόγου, να καθορίζονται προθεσμίες ώστε να αποφεύγονται ο κίνδυνος των εκτεταμένων ατελέσφορων συζητήσεων και να γίνεται η κατάλληλη αποτίμηση των αποτελεσμάτων: Ibid σελ.27

πλαίσια της Ένωσης¹⁷⁰. Περαιτέρω προϋποθέσεις είναι και η προθυμία των άμεσα ενδιαφερόμενων να συνεργαστούν, η αποδοχή εύλογων συνθηκών διαφάνειας, συμμετοχής, ποιότητας των πληροφοριών και άλλα¹⁷¹.

IV. Άλλοι μηχανισμοί στήριξης

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι μηχανισμοί εκείνοι που δεν επικεντρώνονται στα προϊόντα, αλλά μπορούν δυνητικά να αποτελέσουν κίνητρο για την υιοθέτηση της προσέγγισης του κύκλου ζωής, όπως τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης ISO 14001 και EMAS, οι περιβαλλοντικές εκθέσεις, το πρόγραμμα LIFE καθώς και η έρευνα και η ανάπτυξη¹⁷².

α) Συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου

Τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου έχουν σχεδιαστεί για να βοηθούν τις επιχειρήσεις να βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις, δηλαδή τις επιδόσεις που σημειώνουν στη διάρκεια του κύκλου ζωής των προϊόντων τους, των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών που παρέχουν¹⁷³.

Με άλλα λόγια, τα συστήματα αυτά, εντάσσουν στην καθημερινή πρακτική των επιχειρήσεων την περιβαλλοντική συνιστώσα, συμβάλλοντας στην καθιέρωση αλλαγών στον τρόπο διαχείρισης των ζητημάτων που αφορούν στις επιχειρήσεις¹⁷⁴.

Αυτή η πρακτική μπορεί να αξιοποιηθεί στα πλαίσια της ΟΠΠ, προσφέροντας στη διάδοση των αρχών και της στρατηγικής της σε όλη την Ένωση. Η συμβολή των συστημάτων μπορεί να προέλθει τόσο από την αλλαγή στην νοοτροπία διαχείρισης των ζητημάτων που αναφέρεται

¹⁷⁰ Σχετικό παράδειγμα μπορεί να εντοπιστεί στην περίπτωση του προγράμματος Auto- Oil που αφορά στην μείωση των εκπομπών και της εξασφάλισης ποιότητας του αέρα, μέσα από προγράμματα χαμηλού κόστους και αξιοποίησης της τεχνολογικής γνώσης: Ibid

¹⁷¹ Ibid

¹⁷² Άλλοι μηχανισμοί στήριξης: σελ. 29

¹⁷³ Το γεγονός ότι ολοένα περισσότερες επιχειρήσεις εφαρμόζουν το ευρωπαϊκό σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ελέγχου (EMAS), αποτελεί ένα σημαντικό ενθαρρυντικό στοιχείο: Ibid

¹⁷⁴ Ibid

παραπάνω, όσο και στην παροχή περιβαλλοντικής πληροφορίας που αντιστοιχεί στην προσέγγιση της ΟΠΠ¹⁷⁵.

Κάτι τέτοιο ωφελεί τόσο τις επιχειρήσεις, προωθώντας μέτρα σύζευξης οικονομικού οφέλους και περιβαλλοντικής προστασίας, όσο και τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους φορείς οι οποίοι θα ζητούν από τις επιχειρήσεις μεγαλύτερη έμφαση σε πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον. Μακροπρόθεσμα, αναγνωρίζεται στα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και η δυνατότητα επιρροής του κανονιστικού περιβαλλοντικού πλαισίου, υπό την έννοια ότι η καταχώρηση EMAS μπορεί να λαμβάνεται υπόψη κατά την εφαρμογή και εκτέλεση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Ως αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής, θα διευκολύνονται οι περιβαλλοντικοί έλεγχοι όσον αφορά στη συχνότητα και τους γραφειοκρατικούς περιορισμούς που παρουσιάζονται, ενώ θα υπάρχει και μεγαλύτερη ευελιξία αναφορικά με την ευελιξία στην υποβολή εκθέσεων και στις διαδικασίες παραχώρησης σχετικών αδειών¹⁷⁶.

β) Έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η καινοτομία αποτελεί βασική αρχή της ΟΠΠ, με σκοπό τη δημιουργία μιας δυναμικής για τη συνεχή βελτίωση των επιχειρηματικών πρακτικών προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής προστασίας¹⁷⁷.

Η καινοτομία μπορεί να προωθηθεί μέσα από προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης¹⁷⁸, τα οποία υποστηρίζουν «τις θεωρητικές, τεχνικές και οργανωτικές καινοτομίες»¹⁷⁹ για την εκπλήρωση των μελλοντικών αναγκών της κοινωνίας με τη χρήση λιγότερων πόρων και με μικρότερο συνολικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

¹⁷⁵ Ibid

¹⁷⁶ Ibid

¹⁷⁷ Έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία: σελ. 30

¹⁷⁸ Τέτοιου είδους προγράμματα είχαν ήδη εκπονηθεί στα πλαίσια του 5^{ου} Προγράμματος-πλαισίου για την Έρευνα, όπως για παράδειγμα το Πρόγραμμα για την οικονομική ανάπτυξη, που περιελάμβανε την ενίσχυση της έρευνας για ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά προϊόντα που θα είναι φιλικότερα προς το περιβάλλον: Ibid

¹⁷⁹ Ibid

Προς τους σκοπούς αυτούς, κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυση των προγραμμάτων έρευνας, ιδιαίτερα αυτών που αποσκοπούν στη βελτίωση του οικολογικού σχεδιασμού για μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες διαθέτουν λιγότερους πόρους για τις αλλαγές που χρειάζονται στη μεταστροφή προς μια οικολογικότερη μορφή παραγωγής¹⁸⁰.

Τέλος, η έρευνα μπορεί να συμβάλει σε σημαντικές πρωτοβουλίες για νέα, φιλικότερα προς το περιβάλλον προϊόντα και συστήματα υπηρεσιών, όπως και για την ανάπτυξη δεικτών που θα δώσουν πρακτικές λύσεις στο ζήτημα των περιβαλλοντικών κριτηρίων για τα προϊόντα¹⁸¹.

γ) Πρόγραμμα LIFE

Το Πρόγραμμα LIFE αποτελεί τον χρηματοδοτικό μηχανισμό της Ένωσης για το περιβάλλον¹⁸². Ο γενικός στόχος του Προγράμματος είναι να συμβάλει στην εφαρμογή, στην εξέλιξη και την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής μέσα από τη χρηματοδότηση πιλοτικών προγραμμάτων και σχεδίων με προστιθέμενη αξία για την Ένωση¹⁸³.

Η τρίτη φάση του LIFE (2000- 2006), διεύρυνε το πεδίο για έργα καινοτομίας που προωθούν την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και για προπαρασκευαστικά έργα για την αναθεώρηση ή την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης¹⁸⁴.

Στον ειδικό στόχο του LIFE III, τον LIFE- Περιβάλλον, αναφέρθηκε η ΟΠΠ ως ένας από τους πέντε ειδικούς στόχους για την ανάπτυξη νεωτεριστικών και ολοκληρωμένων μεθόδων και τεχνικών¹⁸⁵. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στον οικολογικό σχεδιασμό, την οικολογική αποδοτικότητα, την οικολογική

¹⁸⁰ Ibid

¹⁸¹ Ibid

¹⁸² The LIFE Programme :διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/life/about/> (10/09/2010)

¹⁸³ LIFE: ό.π. σελ. 30

¹⁸⁴ Ο νέος Κανονισμός LIFE III δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2000 και προσφέρει «σημαντικές ευκαιρίες για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ»: Ibid

¹⁸⁵ Οι υπόλοιποι στόχοι αφορούσαν στην αξιοποίηση της γης, στη διαχείριση των υδάτων και των αποβλήτων, καθώς και στις επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον η οικονομική δραστηριότητα: Ibid

σήμανση και τα χρηματοδοτικά μέσα για το περιβάλλον (επενδύσεις, πιστώσεις ή ασφάλειες που βασίζονται σε περιβαλλοντικά κριτήρια)¹⁸⁶.

δ) Αποτιμήσεις και εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον

Ο βαθμός στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιδόσεις μιας επιχείρησης επηρεάζουν την οικονομική της ευρωστία, αποτελεί τομέα ολοένα μεγαλύτερου ενδιαφέροντος και απασχολεί τόσο του κύριος δρώντες των επιχειρήσεων (μετόχους), όπως και τους πιστωτές, τις κυβερνήσεις και το ευρύ κοινό¹⁸⁷.

Οι οικονομικές επιδόσεις μιας εταιρίας όπως και ο μελλοντικός σχεδιασμός, συζητούνται και αξιολογούνται στον ετήσιο οικονομικό απολογισμό, όπου οι μέτοχοι ενημερώνονται για τις δραστηριότητες και την πρόοδο της εταιρίας και καταρτίζουν την νέα στρατηγική¹⁸⁸.

Στους συγκεκριμένους απολογισμούς, δεν υφίσταται σε τυποποιημένη μορφή, κάποιος τρόπος για την παρουσίαση περιβαλλοντικών στοιχείων, ούτε αναλυτικά πρότυπα για την ερμηνεία τους. Η Βίβλος πρότεινε στοιχεία για την τυποποίηση και «συγκρισιμότητα» των περιβαλλοντικών πληροφοριών που παρουσιάζονται στους ετήσιους οικονομικούς απολογισμούς των επιχειρήσεων, ενσωματώνοντας την έννοια του περιβαλλοντικού κόστους και οφέλους στον επιχειρηματικό σχεδιασμό¹⁸⁹.

V. Τα επόμενα βήματα

Το κείμενο της Βίβλου ολοκληρώνεται, με τη χάραξη των μελλοντικών βημάτων που στοχεύουν στην *έναρξη του δημόσιου διαλόγου* μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τη στρατηγική που προτάθηκε¹⁹⁰.

Αντικείμενο του συγκεκριμένου διαλόγου θα πρέπει να αποτελεί ο προσδιορισμός των συστατικών στοιχείων και της προοπτικής για τη

¹⁸⁶ Ibid

¹⁸⁷ Αποτιμήσεις και εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον: σελ. 31

¹⁸⁸ Ibid

¹⁸⁹ Ibid

¹⁹⁰ Τα επόμενα βήματα: σελ. 33

δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού πλαισίου, στο οποίο θα αποσαφηνίζονται οι τρόποι και τα πρακτικά μέσα για την εφαρμογή του¹⁹¹.

Η Βίβλος ανέθεσε ενεργό ρόλο και στα ευρωπαϊκά όργανα, ιδίως στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα οποία εξέδωσαν σχετικά κείμενα όπου εξέθεσαν τη γνώμη τους σχετικά με τα ζητήματα και την εφαρμογή της ΟΠΠ¹⁹².

Στην Επιτροπή ανατέθηκε η ενίσχυση και ανάπτυξη ενός *άτυπου ευρωπαϊκού δικτύου μεταξύ των εμπειρογνομόνων και των κρατών μελών*, ως φόρουμ συζητήσεων σχετικά με τα θέματα της Βίβλου και τις διατάξεις που αφορούν γενικά στην ΟΠΠ. Αναφορικά με τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους φορείς (τοπική αυτοδιοίκηση, ΜΚΟ και άλλους), η Επιτροπή δεσμεύτηκε για την οργάνωση συναντήσεων διαβούλευσης μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, με θέμα τα κύρια σημεία της ΟΠΠ¹⁹³.

Προς αυτό το σκοπό, η Επιτροπή ζήτησε την αποστολή σχολίων από τους άμεσα ενδιαφερόμενους το άμεσο διάστημα μετά τη δημοσίευση της Βίβλου (μέχρι το καλοκαίρι του 2001), προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα σχετικά με τους τρόπους για την καλύτερη ενσωμάτωση της ΟΠΠ στην περιβαλλοντική πολιτική¹⁹⁴.

Πέραν των πρωτοβουλιών που αφορούν στο πλαίσιο της ΟΠΠ, η Βίβλος ανέφερε και την αναγκαιότητα συνεχούς εξέλιξης των υφιστάμενων πρωτοβουλιών που συμπληρώνουν το πλαίσιο δράσης¹⁹⁵.

3. Από τη Πράσινη Βίβλο στην Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: οι σημαντικότεροι σταθμοί στην εξέλιξη της ΟΠΠ στους κόλπους της Ένωσης

Όπως προαναφέρθηκε, η Πράσινη Βίβλος αποτέλεσε το σημείο έναρξης ενός διαλόγου σχετικά με τις αρχές και τα πρακτικά μέσα εφαρμογής της ΟΠΠ, στον οποίο ενέπλεξε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς προκειμένου να

¹⁹¹ Ibid

¹⁹² Βλ. σελ. 59

¹⁹³ Ibid

¹⁹⁴ Ibid

¹⁹⁵ Ibid

δημιουργηθεί σταδιακά ένα ενιαίο πλαίσιο πολιτικής για την ένταξη της περιβαλλοντικής συνιστώσας, σε όλο το φάσμα πολιτικής που αφορά στα προϊόντα.

Τη Βίβλο ακολούθησε μια νέα περίοδος διαβουλεύσεων, η οποία έλαβε διάφορες μορφές¹⁹⁶, με πρώτη τη διεξαγωγή τη Διάσκεψης για την ΟΠΠ, η οποία έλαβε χώρα ένα μήνα μετά τη δημοσίευση της ΟΠΠ, τον Μάρτιο του 2001. Στα πλαίσια της Διάσκεψης, έλαβαν χώρα τον Ιούνιο του ίδιου έτους επτά συναντήσεις εργασίας που αφορούσαν επιμέρους ζητήματα ΟΠΠ, στις οποίες διάφοροι φορείς έθεσαν τις απόψεις τους ως προς το περιεχόμενο και τη δράση που θα μπορούσε να λάβει το ενιαίο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Πέραν των συγκεκριμένων φορέων, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με επίσημα κείμενα που εξέδωσαν την ίδια περίοδο, διατύπωσαν γνωμοδοτήσεις σχετικά με την ΟΠΠ.

Οι διαβουλεύσεις αυτές οδήγησαν στην εξέλιξη της ιδέας ένταξης της ΟΠΠ σε άλλες περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες της Ένωσης, με αποκορύφωμα την αναφορά της ΟΠΠ στα συμπεράσματα της Προεδρίας του Γκέτεμποργκ για την ένταξη της στη Στρατηγική της Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Σε αυτό το κλίμα, η ΟΠΠ αναφέρθηκε και στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, καταδεικνύοντας παρά τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν, το έμπρακτο ενδιαφέρον των φορέων πολιτικής για μια νέα συνιστώσα που εντάσσει δυναμικά την έννοια του προϊόντος στην περιβαλλοντική πολιτική.

I. Η ΟΠΠ από την πλευρά των ενδιαφερομένων μερών: Η Διάσκεψη για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων και η κατάθεση γραπτών σχολίων στην Επιτροπή

Το πρώτο βήμα προς την υλοποίηση του πλαισίου ΟΠΠ, έγινε με τη διοργάνωση, με πρωτοβουλία της Επιτροπής, της «Διάσκεψης για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: Ξεκινώντας το διάλογο μεταξύ των

¹⁹⁶ Tanasescu Irina, The European Commission and Interest Groups, Towards a Deliberative Interpretation of Stakeholder Involvement in EU policy- making, VUBPRESS Brussels University Press, 2009, σελ. 110

ενδιαφερομένων μερών»¹⁹⁷, η οποία έλαβε χώρα στις 8 και 9 Μαρτίου του 2001.

Η Διάσκεψη συγκέντρωσε ένα μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και συγκεκριμένα από τη βιομηχανία, τις δημόσιες περιβαλλοντικές αρχές και από περιβαλλοντικές και καταναλωτικές οργανώσεις¹⁹⁸ και χαρακτηρίστηκε από μια γενική σύμπνοια αναφορικά με τους στόχους και την αντίληψη πολιτικής που εισήγαγε η Βίβλος¹⁹⁹.

Κατά τη διάρκεια της, συζητήθηκαν ζητήματα που αφορούν στην έννοια και στο περιεχόμενο της ΟΠΠ, χωρίς όμως να δοθεί ιδιαίτερη έκταση σε αυτά τα εννοιολογικά σημεία, όπως είχε γίνει στη πρώτη Συνάντηση των Ενδιαφερομένων μερών το 1998²⁰⁰. Σε αυτή τη περίπτωση, αν και ακολουθήθηκε η ίδια δομή με τη διεξαγωγή ενός γενικού διαλόγου και στη συνέχεια τη συζήτηση επί μέρους θεμάτων, τα συμπεράσματα της Διάσκεψης ήταν πιο συμπαγή και επικεντρώθηκαν στο ζήτημα της πρακτικής εφαρμογής των μέτρων της ΟΠΠ²⁰¹.

Στο πνεύμα αυτό, λίγους μήνες αργότερα έλαβαν χώρα επτά συναντήσεις εργασίας με επιμέρους θεματικές, στις οποίες συμμετείχε μια επιλεγμένη μερίδα αντιπροσώπων των ενδιαφερομένων μερών²⁰². Οι θεματικές αφορούσαν τη στροφή των δημόσιων προμηθειών σε πιο οικολογικά προϊόντα²⁰³, τις περιβαλλοντικές δηλώσεις για τα προϊόντα²⁰⁴, τα συστήματα

¹⁹⁷ Integrated Product Policy, Green Paper and related documents, Stakeholder Events, The IPP Conference: Launching the Stakeholder Debate: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/2001developments.htm> (τελευταία επίσκεψη 22 Σεπτεμβρίου 2010)

¹⁹⁸ Sinclair Desgagne Bernard, Feigenbaum Dina και Pawlak Emilie, The Integrated Product Policy and the Innovation Process: an Overview, Scientific Series, Centre Interuniversitaire de Recherche en Analyse des Organisations (CIRANO), Montreal, Novembre 2003, σελ. 31

¹⁹⁹ Συγκεκριμένα, συμμετείχαν πάνω από 233 συμμετέχοντες εκ των οποίων 134 προέρχονταν από τη βιομηχανία, 55 από δημόσιες περιβαλλοντικές αρχές και 26 από περιβαλλοντικές και καταναλωτικές οργανώσεις.

Conference Report: The IPP Green Paper: Launching the Stakeholder Debate: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/conference/conference.htm> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

²⁰⁰ Tanasescu Irina, The European Commission and Interest Groups, Towards a Deliberative Interpretation of Stakeholder Involvement in EU policy-making, ό.π. σελ. 112

²⁰¹ Ibid

²⁰² Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν ξεπερνούσαν τους δέκα: Ibid

²⁰³ Στόχος του συγκεκριμένης συνάντησης, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι δεν ήταν η συζήτηση για την αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου που αφορά στις δημόσιες προμήθειες (Οδηγίες), αλλά στη δημιουργία βοηθητικών δράσεων για την ενθάρρυνση των πρακτικών που σχετίζονται με τους στόχους που τέθηκαν στη Βίβλο, όπως την κατάρτιση ενός σχετικού εγχειριδίου (handbook), τη δημιουργία μιας ενημερωτικής ιστοσελίδας και τη διοργάνωση διασκέψεων και ομάδων εργασίας: European Commission, Summary of the 1st

διαχείρισης προϊόντων (POEMs)²⁰⁵, την εκτίμηση του κύκλου ζωής και τον οικολογικό σχεδιασμό²⁰⁶, τα συμβούλια για τα προϊόντα²⁰⁷, την τυποποίηση και τις διατάξεις της Νέας Προσέγγισης²⁰⁸ και τέλος, το ρόλο των οικονομικών εργαλείων²⁰⁹.

Στόχος των συγκεκριμένων ομάδων, δεν ήταν η εκ βαθέων συζήτηση και η επίτευξη μιας ομόφωνης απόφασης σχετικά με το εκάστοτε θέμα, γεγονός που οφείλεται στον μικρό αριθμό συμμετεχόντων που τις αποτελούσαν, αλλά περισσότερο, η εξεύρεση των τεχνικών μέσων που θα μπορούσαν να

Integrated policy Expert Workshop, Awareness Raising and Exchange of Good Practice in the Greening of Public Procurement, Brussels, 11th May 2001: Further Stakeholder Events, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/gpp.pdf> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

²⁰⁴ Εξετάζοντας την εμπειρία που υπήρχε σε επίπεδο κρατών μελών (από χώρες όπως Ιταλία, Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία), η συγκεκριμένη ομάδα μελέτησε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από την υιοθέτηση ενός Ευρωπαϊκού Συστήματος Περιβαλλοντικών Δηλώσεων και της λειτουργικότητας που αυτό θα μπορούσε να έχει στα πλαίσια της ΟΠΠ. Υπήρξε τελικά ομόφωνη συμφωνία, ότι θα έπρεπε να προωθηθεί ένα σύστημα διευρυμένης σήμανσης στα ευρωπαϊκά προϊόντα, στη βάση της στρατηγικής της Βίβλου: Summary of the 2nd Integrated policy Expert Workshop Environmental Product Declarations (ISO 14025 Technical Report), Brussels, 16 May 2001: Further Stakeholder Events ό.π.

²⁰⁵ Κυρίως η ενθάρρυνση της εφαρμογής του συστήματος EMAS και του ISO 14001. Στην περίπτωση του δεύτερου, υπήρξε εκτεταμένος διάλογος για το αν θα πρέπει να υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ των προϊόντων και των υπηρεσιών, καθώς κατεγράφησαν διαφοροποιημένες αντιλήψεις εκ μέρους των συμμετεχόντων. Συζητήθηκε επίσης το ζήτημα της εκπαίδευσης των σχεδιαστών των προϊόντων προς την κατεύθυνση του οικολογικού σχεδιασμού, ως ένα μέσο για την ένταξη της διάστασης του προϊόντος στις επιχειρήσεις. Τέλος, υπήρξε διάλογος και για το σύστημα των POEMS όπου κατατέθηκαν απόψεις από την εμπειρία σε επίπεδο κρατών μελών (κυρίως από την Ολλανδία και τη Γαλλία): Summary of Discussions of the 3rd Integrated Policy Expert Workshop, Environmental Management Systems (including Product-oriented Environmental Management Systems), Brussels 18 May 2001, Further Stakeholder Events, ό.π.

²⁰⁶ Συγκεκριμένα συζητήθηκαν οι προτεραιότητες και ο ρόλος της εκτίμησης του κύκλου ζωής και του οικολογικού σχεδιασμού στις επιχειρήσεις (κυρίως στις μικρές και μικρομεσαίες) και στην εκπαίδευση: Summary of Discussions of the 4th Integrated Policy Expert Workshop, Life-Cycle Assessment and Eco-Design Guidelines, Brussels 22nd May 2001, Further Stakeholder Events, ό.π.

²⁰⁷ Ο διάλογος ξεκίνησε με την παράθεση της υπάρχουσας εμπειρίας σε επίπεδο κρατών μελών, η οποία καθόρισε τη βάση για τη συζήτηση περί των συμβουλίων για τα προϊόντα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, στην προώθηση των οικολογικών προϊόντων, των νέων τεχνολογιών και εργαλείων για την υλοποίηση των στόχων της ΟΠΠ: Summary of Discussions of the 5th Integrated Policy Expert Workshop, Product Panels, Brussels, 14 June 2001, Further Stakeholder Events, ό.π.

²⁰⁸ Στη συγκεκριμένη ομάδα συζητήθηκε το ζήτημα της διάχυσης της πληροφόρησης που αφορά στην περιβαλλοντική τυποποίηση και τα πιθανά μέσα που μπορούν να αξιοποιηθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την επέκτασή της (για παράδειγμα η δημιουργία ενός γραφείου βοήθειας). Όσον αφορά στη Νέα Προσέγγιση, συζητήθηκε μια μελέτη περίπτωσης για τα προϊόντα που σχετίζονται με τον τομέα των κατασκευών, προκειμένου να εξευρεθεί μια πιθανή χρησιμότητα της σχετικής Οδηγίας: Summary of Discussions of the 6th Integrated Policy Expert Workshop, Standardization and New Approach, Brussels 18 June 2001, Further Stakeholder Events, ό.π.

²⁰⁹ Σε αυτήν την περίπτωση συζητήθηκε γενικά η συνεισφορά των οικονομικών εργαλείων (με ειδικό θέμα τη διαφοροποιημένη φορολόγηση) στους στόχους ΟΠΠ και η σύνδεσή τους με την έννοια της ευθύνης του παραγωγού, τη συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και την κρατική βοήθεια: Summary of Discussions of the 7th Integrated Policy Expert Workshop, Economic Instruments, Brussels 19th June 2001, Further Stakeholder Events, ό.π.

αξιοποιηθούν από την Επιτροπή για την μελλοντική υλοποίηση των στόχων που έθεσε η Πράσινη Βίβλος²¹⁰.

Το καλοκαίρι του ίδιου έτους, ολοκληρώθηκε και η κατάθεση γραπτών σχολίων στην Επιτροπή, η οποία είχε προβλεφθεί στο κείμενο της Βίβλου. Στην πρωτοβουλία αυτή ανταποκρίθηκαν 133 μέρη, προερχόμενα από τη βιομηχανία, τους κυβερνητικούς οργανισμούς (συμπεριλαμβανομένων των ευρωπαϊκών οργάνων που αναλύονται παρακάτω), τους ιδιώτες, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, τις οργανώσεις καταναλωτών, τον ακαδημαϊκό κόσμο και τους οργανισμούς τυποποίησης²¹¹.

Τα περισσότερα μέρη χαιρέτησαν την πρωτοβουλία της Πράσινης Βίβλου και υιοθέτησαν την νέα αντίληψη πολιτικής που εξέφρασε η ΟΠΠ²¹², ενώ δεν έλειψαν και τα αντιφατικά σημεία που κατέδειξαν τις αδυναμίες του υφιστάμενου πλαισίου²¹³.

Αρχικά, η συμφωνία αρκετών ενδιαφερόμενων μερών, κυρίως περιβαλλοντικών ΜΚΟ, για την προσέγγιση με επίκεντρο την αγορά, περιορίστηκε στην υιοθέτηση φορολογικών διαφοροποιήσεων (για παράδειγμα μειωμένη φορολόγηση στα προϊόντα που φέρουν το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα), η οποία βρήκε αντίθετη την πλευρά των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων²¹⁴.

Επίσης, παρουσιάστηκαν διαφοροποιήσεις στην αντίληψη σχετικά με την εξισορρόπηση εθελοντικών και υποχρεωτικών μέτρων, με τον κλάδο των επιχειρήσεων να τίθεται υπέρ των πρώτων, ενώ τα υπόλοιπα μέρη να υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα εφαρμογής ενός νομοθετικού πλαισίου²¹⁵.

Στο ζήτημα της ανάλυσης του κύκλου ζωής, πολλά ενδιαφερόμενα μέρη επεσήμαναν τους μεθοδολογικούς περιορισμούς, ενώ άλλα υποστήριξαν την

²¹⁰ Tanasescu Irina, The European Commission and Interest Groups, Towards a Deliberative Interpretation of Stakeholder Involvement in EU policy- making, ό.π. σελ. 114

²¹¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στην συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, Βρυξέλλες, 18.6.2003 COM(2003) 302 τελικό: Παράρτημα Ι: Διαβουλευσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη μετά την έγκριση της Πράσινης Βίβλου ΟΠΠ

²¹² Ibid

²¹³ Sinclair Desgagne Bernard, Feigenbaum Dina και Pawlak Emilie, The Integrated Product Policy and the Innovation Process: an Overview, ό.π.

²¹⁴ Ibid

²¹⁵ Ibid

ανάπτυξη βάσεων δεδομένων για τον κύκλο ζωής και τη λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης για τη στήριξη των ορθών πρακτικών²¹⁶.

Αναφορικά με τη Νέα Προσέγγιση, παρατηρήθηκε μια συνολική επιφύλαξη για την αξιοποίησή της για περιβαλλοντικούς σκοπούς, σε αντίθεση με την οικολογική σήμανση που είχε γενική αποδοχή, αν και υπήρξαν διαφωνίες ως προς τους τύπους που θα πρέπει να υποστηριχθούν²¹⁷.

Τέλος, υπήρξε συνολική αποδοχή της προοπτικής χρησιμότητας των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMAS, ISO, POEMs), ενώ και η σύσταση συμβουλίων για τα προϊόντα θεωρήθηκε ενδιαφέρουσα, αν και πολλά μέρη εξέφρασαν επιφυλάξεις για την επιτυχία της σε ευρωπαϊκό επίπεδο²¹⁸.

II. Η ΟΠΠ από την πλευρά των ευρωπαϊκών οργάνων: Γνωμοδότηση του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

α) Συμβούλιο

Το Συμβούλιο με την ανακοίνωση που εξέδωσε στις 7 Ιουνίου του 2001²¹⁹, χαιρέτισε την πρωτοβουλία της Επιτροπής για τη δρομολόγηση του πλαισίου ΟΠΠ που έλαβε χώρα με την υιοθέτηση της Πράσινης Βίβλου και κάλεσε την Επιτροπή να λάβει περαιτέρω δράση για την ενίσχυση και την ανάπτυξη του²²⁰.

Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο αναγνώρισε εν πρώτοις την ανάγκη να αναπτυχθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε κοινοτικό επίπεδο η οποία να αφορά ολόκληρο τον κύκλο ζωής των προϊόντων²²¹, αποτελώντας μια

²¹⁶ Ibid

²¹⁷ Ibid

²¹⁸ Ibid

²¹⁹ Ανακοινωθέν Τύπου, Θέμα: 2355^η σύνοδος του Συμβουλίου, Περιβάλλον, Λουξεμβούργο, 7 Ιουνίου 2001, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Συμπεράσματα του Συμβουλίου: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/envir/09116.gr1.html (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

²²⁰ Χαρακτηρίζοντας την Πράσινη Βίβλο ως «σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη μιας ΟΠΠ σε επίπεδο ΕΕ»: Ibid

²²¹ Όπως αυτή περιγράφηκε στην άτυπη συνάντηση των Υπουργών στη Βαιμάρη στις 8-9 Μαΐου 1999: Ibid

«μακροπρόθεσμη και δυναμική πολιτική»²²² η οποία θα πρέπει να υποστηρίζει και να ενισχύει και τις υπόλοιπες πρωτοβουλίες για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας σε όλο το φάσμα πολιτικής της ΕΕ.

Το Συμβούλιο κυμάνθηκε στο ίδιο πνεύμα με την Επιτροπή αναφορικά με τον λόγο θέσπισης, τους στόχους και τα εργαλεία της ΟΠΠ, θέτοντάς την ΟΠΠ ως απάντηση στην αποτυχία των παραδοσιακών προσεγγίσεων να δώσουν λύσεις στις μεγάλες περιβαλλοντικές προκλήσεις που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη (εξάντληση των φυσικών πόρων, κλιματική αλλαγή και άλλα)²²³.

Μια ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων θα πρέπει, σύμφωνα με το Συμβούλιο, να είναι μια «σφαιρική πολιτική»²²⁴, που θα καλύπτει τα κενά των υφιστάμενων πολιτικών, με τη χρήση της προσέγγισης του κύκλου ζωής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από τη χρήση των προϊόντων στο περιβάλλον και την υγεία, εμπλέκοντας προς αυτό το σκοπό όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και αξιοποιώντας ένα διευρυμένο φάσμα μέτρων²²⁵.

Η ΟΠΠ θα πρέπει να αποτελέσει καίρια συμβολή στην στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από τη στροφή της αγοράς σε πιο οικολογικά προϊόντα, την προώθηση της καινοτομίας, της προστασίας του καταναλωτή και την ενθάρρυνση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης²²⁶.

Προς αυτό το σκοπό, το Συμβούλιο στο ψήφισμά του, κάλεσε την Επιτροπή να «μετουσιώσει τη γενική προσέγγιση που εκτίθεται στην Πράσινη Βίβλο σε κοινό όραμα»²²⁷, με ειδικά και κατά προτεραιότητα ιεραρχημένα εκτελεστικά μέτρα, στο οποίο όραμα να περιγράφονται με σαφήνεια τα πλεονεκτήματα της προσέγγισης²²⁸.

²²² Ibid

²²³ Ibid

²²⁴ Ibid

²²⁵ Πρόκειται για τα μέτρα που αναφέρθηκαν στο κείμενο της Βίβλου, όπως ο μηχανισμός των τιμών, η συνεκτίμηση του κύκλου ζωής, η πληροφορία και η απόδοση ευθυνών σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς που εμπλέκονται στα στάδια του κύκλου ζωής. Ειδικά για την πληροφόρηση, το Συμβούλιο ενθάρρυνε την ενίσχυση της πρόσβασης των καταναλωτών στα πρότυπα της Σύμβασης Άαρχους. Ibid

²²⁶ Ibid

²²⁷ Ibid

²²⁸ Σε αυτό το σημείο αντικατοπτρίζεται ο προβληματισμός που επικράτησε μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών σχετικά με την εφαρμογή της ΟΠΠ, όπως περιγράφηκε στο παραπάνω υποκεφάλαιο (I): Ibid

Επίσης, η Επιτροπή καλείται να καταρτίσει ένα χρονοδιάγραμμα με συγκεκριμένες δράσεις για την υλοποίηση των στόχων της ΟΠΠ και να αποσαφηνίσει τη συμβολή που θα μπορούσε να έχει η ΟΠΠ και σε άλλες πολιτικές της Ένωσης, όπως στη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, στις στρατηγικές για την εσωτερική αγορά, τη βιομηχανία, το εμπόριο, τις μεταφορές τη ενέργεια και άλλες²²⁹. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε για το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, όπου η ΟΠΠ μπορεί να συμβάλει στους στόχους που αφορούν στην κλιματική αλλαγή, στις χημικές ουσίες και στις θεματικές στρατηγικές που προτείνονται για τη βιώσιμη χρήση των πόρων και την ανακύκλωση των αποβλήτων²³⁰.

Σε ένα γενικό πλαίσιο, το Συμβούλιο ενέκρινε την πρωτοβουλία για την ΟΠΠ και κάλεσε την Επιτροπή να εφαρμόσει και να ενισχύσει την υλοποίηση του νομικού (Πράσινη Βίβλος) και του θεσμικού πλαισίου (για παράδειγμα τα πιλοτικά προγράμματα), ενώ χαιρέτησε την πρόθεση της Επιτροπής να εκπονήσει σε στενή συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς μια *ανακοίνωση* (ή Λευκή Βίβλο όπως αναφέρει), στην οποία να περιγράφονται με μεγαλύτερη σαφήνεια τα οφέλη της προσέγγισης²³¹.

β) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Σε αντίθεση με το Συμβούλιο που φάνηκε θετικά διακείμενο ως προς τις προτάσεις της Επιτροπής για την ΟΠΠ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο ψήφισμά που εξέδωσε τον ίδιο χρόνο²³², παρουσιάστηκε αρκετά επιφυλακτικό απέναντι στις συγκεκριμένες προτάσεις, ζητώντας διευκρινήσεις από την Επιτροπή σχετικά με τον τρόπο υλοποίησης της ΟΠΠ²³³.

²²⁹ Αναφέρονται και η γεωργία, η οικονομία, οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες και η προστασία των καταναλωτών: Ibid

²³⁰ Ibid

²³¹ Ibid

²³² European Parliament resolution on the Commission Green Paper on integrated product policy (COM(2001) 68 - C5-0259/2001 - 2001/2117(COS)), Integrated product policy, P5_TA(2002)0014: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?sessionId=9C3B15B548135A2D371CC65116A0DE8B.node2?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P5-TA-20020014+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN> (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

²³³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στην συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, Βρυξέλλες, 18.6.2003 COM(2003) 302 τελικό:

Στο κείμενο του ψηφίσματος, η πρόταση της Επιτροπής χαρακτηρίζεται ως «μη ικανοποιητική αν και ενδιαφέρουσα»²³⁴, καθώς δεν εξαντλεί όλα τα σχετικά ζητήματα και δεν παρουσιάζει επαρκή συνεκτικότητα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Κοινοβούλιο, το γεγονός ότι δεν καθορίστηκαν ξεκάθαροι, ποσοτικοποιημένοι στόχοι στα πλαίσια ενός χρονοδιαγράμματος, οι οποίοι στοχεύουν στη μείωση του περιβαλλοντικού αντικτύπου των προϊόντων, αποτελεί προβληματικό σημείο²³⁵.

Επίσης, οι ξεκάθαροι στόχοι θα πρέπει να συνοδεύονται από τον καθορισμό συγκεκριμένων μεθόδων και δεικτών για την υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί, γεγονός που θα πρέπει να αποτελεί προαπαιτούμενο για μια επιτυχημένη ΟΠΠ²³⁶.

Το Κοινοβούλιο έθιξε ιδιαίτερα και το ζήτημα του νομοθετικού πλαισίου, ανάγοντας το ως ιδιαίτερα σημαντικό και απαραίτητο για την αποτελεσματική εφαρμογή της ΟΠΠ. Προς αυτό το σκοπό, καλεί την Επιτροπή να προτείνει την επέκταση του νομικού πλαισίου στη βάση της αρχής της ευθύνης του παραγωγού, η οποία θα πρέπει να ενσωματωθεί άμεσα σε ευρωπαϊκές Οδηγίες. Σε κάθε περίπτωση τονίζεται ότι η ΟΠΠ δεν θα πρέπει να υποκαταστήσει ή να θέσει στο περιθώριο τα υφιστάμενα νομικά μέτρα, αλλά να λειτουργήσει συμπληρωματικά ως προς αυτά²³⁷.

Ακόμα ένα σημείο στο οποίο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση, είναι η συμπερίληψη του τομέα των υπηρεσιών στην ΟΠΠ²³⁸. Αναγνωρίζοντας τη δυσκολία άμεσης ένταξης των υπηρεσιών, το Κοινοβούλιο στο ψήφισμά του προτείνει τη σταδιακή αλλά στοχευμένη συμπερίληψη των υπηρεσιών στους στόχους της ΟΠΠ, ιδιαίτερα για την περίπτωση των μεταφορών και του τουρισμού,

Παράρτημα Ι: Διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη μετά την έγκριση της Πράσινης Βίβλου ΟΠΠ, ό.π.

²³⁴ European Parliament resolution on the Commission Green Paper on integrated product policy (COM(2001) 68 - C5-0259/2001 - 2001/2117(COS)), Integrated product policy, P5_TA(2002)0014, ό.π.

²³⁵ Ibid

²³⁶ Ibid

²³⁷ Ibid

²³⁸ Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο σημείο της μελέτης (βλ. για παράδειγμα σελ.6), η συμπερίληψη του τομέα των υπηρεσιών αποτέλεσε ένα ζήτημα προβληματισμού, καθώς σε πολλές περιπτώσεις είναι δύσκολο να καθοριστούν ποιοτικά περιβαλλοντικά κριτήρια. Στην περίπτωση του Κοινοβουλίου όμως η συμπερίληψη των υπηρεσιών αναφέρεται ρητά ως μια αναγκαία συνθήκη για την ολοκλήρωση του πλαισίου, αν και θα πρέπει να ακολουθηθεί σταδιακή προσαρμογή.

θεωρώντας το γεγονός αυτό ως αναγκαία συνθήκη για την ολοκλήρωση του πλαισίου²³⁹.

Όσον αφορά στο ρόλο των άμεσα ενδιαφερόμενων, προτείνεται ο άμεσος προσδιορισμός του προκειμένου να αποσαφηνιστεί το πεδίο δράσης και οι δυνατότητες που υπάρχουν²⁴⁰. Το Κοινοβούλιο αναγνωρίζει τη σημασία της πρωτοβουλίας σε εθνικό επίπεδο, όπου οι κυβερνήσεις θα πρέπει να προσδιορίσουν ξεκάθαρους στόχους, ελάχιστες προϋποθέσεις για τους περιβαλλοντικούς δείκτες και συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα για την υλοποίηση των στόχων της ΟΠΠ. Όσον αφορά στις εθελοντικές συμφωνίες, που αναφέρονται ως σημαντικό εργαλείο στη Βίβλο, το κείμενο του ψηφίσματος, τις αναγνωρίζει ως ένα χρήσιμο κίνητρο για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων, μόνο όμως στην περίπτωση που συνοδεύονται από επαρκή κυβερνητική επίβλεψη και με τη ρήτρα κυρώσεων εκ μέρους του κράτους σε περίπτωση παράβασης των όρων τους. Και σε αυτήν την περίπτωση, το Κοινοβούλιο τονίζει ότι οι εθελοντικές συμφωνίες θα πρέπει να αξιοποιηθούν συμπληρωματικά και όχι με σκοπό την αντικατάσταση του νομοθετικού πλαισίου²⁴¹.

Ως σημαντικό στοιχείο αναφέρεται και η εκπαίδευση, η πληροφόρηση και η καινοτομία, την οποία η Επιτροπή θα πρέπει να προάγει, διευκολύνοντας την απόκτηση σχετικής γνώσης, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και των καταναλωτών²⁴². Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για τις μικρές και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στις οποίες θα πρέπει να παραχωρηθούν διευκολύνσεις, προκειμένου να μεταβούν ομαλά στη στροφή της αγοράς προς τα οικολογικά προϊόντα. Προς αυτό το σκοπό, το Κοινοβούλιο προτείνει την εκπόνηση μιας μακρόπνοης στρατηγικής εκπαίδευσης με σταδιακή εφαρμογή για τους παραγωγούς και τους τελικούς καταναλωτές²⁴³.

Τέλος, το Κοινοβούλιο, μεταξύ άλλων, έθιξε και το ζήτημα της σύμπτωσης των μέτρων της ΟΠΠ με διεθνείς κανονισμούς και συγκεκριμένα με τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Όπως αναφέρεται στο

²³⁹ European Parliament resolution on the Commission Green Paper on integrated product policy (COM(2001) 68 - C5-0259/2001 - 2001/2117(COS)), Integrated product policy, P5_TA(2002)0014, ό.π.

²⁴⁰ Ibid

²⁴¹ Ibid

²⁴² Ibid

²⁴³ Ibid

κείμενο του ψηφίσματος, οι όποιες δράσεις προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της ΟΠΠ, θα πρέπει να μελετώνται και υπό το πρίσμα των διεθνών κανόνων, προκειμένου να μην υπάρξουν προβλήματα στο διεθνές εμπόριο και στην ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών προϊόντων²⁴⁴.

Συμπερασματικά, το Κοινοβούλιο ενέκρινε την ιδέα υιοθέτησης της ΟΠΠ, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τις οποίες έκρινε απαραίτητο να αποσαφηνιστούν και να συμπεριληφθούν σε ένα νέο κείμενο (όπως στην περίπτωση του Συμβουλίου, έτσι και το Κοινοβούλιο πρότεινε την έκδοση μιας Λευκής Βίβλου), προκειμένου να αποκτήσουν πιο συγκεκριμένη δομή και να καταστούν πιο αποτελεσματικές.

Οι προτάσεις αυτές, υιοθετήθηκαν σε σημαντικό βαθμό στο κείμενο της Ανακοίνωση της Επιτροπής, που ακολούθησε δύο χρόνια αργότερα.

III. Η σύνδεση της έννοιας της ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων στο άρμα της βιώσιμης ανάπτυξης: η ΟΠΠ στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και στη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2001)

α) Η ΟΠΠ στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον

Το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον «Περιβάλλον 2010: το μέλλον μας, η επιλογή μας», καταρτίστηκε με σκοπό να καθορίσει τις προτεραιότητες και τους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον για το χρονικό διάστημα 2002 μέχρι το 2012 και να περιγράψει λεπτομερώς τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την υλοποίηση της στρατηγικής σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης, στη βάση των αρχών που χάραξε το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης²⁴⁵.

Κύριος στόχος του Προγράμματος είναι η αποσύνδεση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την οικονομική ανάπτυξη μέσα από την υιοθέτηση πιο βιώσιμων παραγωγικών και καταναλωτικών προτύπων²⁴⁶. Τα

²⁴⁴ Ibid

²⁴⁵ Ευropa, Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ, Περιβάλλον, Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, Σύνοψη: διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28027_el.htm (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

²⁴⁶ Ξεκινώντας από το γεγονός ότι κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε ένα καθαρό και υγιές περιβάλλον, στο Πρόγραμμα τέθηκε για ακόμα μια φορά το ζήτημα της απειλής για την

νέα υψηλά περιβαλλοντικά πρότυπα μπορούν να συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και να αποτελέσουν κίνητρο για την καινοτομία, δημιουργώντας νέες αγορές και επιχειρηματικές ευκαιρίες, μετατρέποντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες²⁴⁷. Προκειμένου να υλοποιηθεί ο στόχος αυτός, η νέα προσέγγιση που υιοθετεί το νέο Πρόγραμμα, εμπλέκει όλους τους φορείς, ιδιαίτερα την κοινωνία των πολιτών (επιχειρήσεις και καταναλωτές)²⁴⁸ και αξιοποιεί όλα τα διαθέσιμα εργαλεία, νομικά και μη²⁴⁹.

Σε αυτή τη βάση, στο Πρόγραμμα προτάθηκε μια νέα στρατηγική προσέγγιση διαρθρωμένη σε πέντε άξονες: βελτίωση της εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας, ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στις άλλες πολιτικές, συνεργασία με την αγορά, ενεργό συμμετοχή των πολιτών και αλλαγή της συμπεριφοράς τους και συνεκτίμηση του περιβάλλοντος στις αποφάσεις που αφορούν τη χωροταξία και τη χωροταξική διαχείριση.

Στον άξονα που αφορά στη *συνεργασία με την αγορά*, ορίζεται ως προτεραιότητα η ενθάρρυνση των επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων, μέσα από την εφαρμογή συστημάτων ελέγχου, τη σύναψη εθελοντικών συμφωνιών και δημόσιων συμβάσεων και τη χρήση οικονομικών μέτρων («πράσινη» φορολόγηση, οικολογικά σήματα)²⁵⁰.

ανθρώπινη υγεία και της εξασφάλισης της ευημερίας των μελλοντικών γενεών από τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που επιφέρουν τα πρότυπα οικονομικής ανάπτυξης, τα οποία ασκούν πιέσεις στην ικανότητα του πλανήτη να στηρίξει τη ζήτηση πόρων και να αφομοιώσει τη ρύπανση: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, «Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας» Πρόταση Απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον 2001-2010 (Υποβαλλόμενη από την Επιτροπή), Βρυξέλλες 24/01/2001, COM(2001) 31 τελικό 2001/0029 (COD)

²⁴⁷ Η πρόκληση εντοπίζεται στη συνετή χρήση των παγκόσμιων φυσικών πόρων, ταυτόχρονα όμως με την εξασφάλιση της οικονομικής ευημερίας και της ισόρροπης κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς ο συνδυασμός αυτών των δύο αποτελεί την προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης: Ibid

²⁴⁸ Το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης αναγνώρισε διευρυμένο ρόλο στην κοινωνία των πολιτών, μεταξύ άλλων στην επιχειρηματική κοινότητα και στους καταναλωτές, για «να αγωνιστούν για ένα καλύτερο περιβάλλον», λειτουργώντας με πιο αποδοτικά οικολογικό τρόπο: Ibid

²⁴⁹ Ενισχύοντας την νέα πολιτική που εισήγαγε το 5^ο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον, το 6^ο Πρόγραμμα βασίστηκε στην «υπέρβαση της αυστηρής νομοθετικής στρατηγικής», αντικαθιστώντας την από μια στρατηγική προσέγγιση που αξιοποιεί εργαλεία και μέτρα που ως στόχο έχουν να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων των φορέων πολιτικής, των επιχειρηματικών κύκλων, των καταναλωτών και των πολιτών ευρύτερα: Ibid

²⁵⁰ Συνεργασία με τις επιχειρήσεις: Ibid

Αυτές τις πρωτοβουλίες συμπληρώνει η ΟΠΠ η οποία, όπως αναφέρεται, αποτελεί το πλαίσιο για τη *βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης των προϊόντων σε όλο τον κύκλο ζωής τους*, ικανοποιώντας τη ζήτηση των καταναλωτών χρησιμοποιώντας λιγότερους πόρους, ενέχοντας μικρότερους κινδύνους για το περιβάλλον και προλαμβάνοντας τη δημιουργία αποβλήτων «στην πηγή»²⁵¹. Η ΟΠΠ συμβάλει επίσης στο στρατηγικό στόχο συνεργασίας με την αγορά, εισάγοντας *συστήματα πληροφόρησης* για όλα τα είδη προϊόντων, γύρω από ζητήματα που αφορούν σε επικίνδυνες ουσίες, στην προέλευση των χρησιμοποιούμενων υλικών, την ανακυκλωσιμότητα των προϊόντων και άλλα²⁵².

Πέρα από τη ρητή αναφορά στους άξονες στρατηγικής δράσης, η ΟΠΠ αναφέρεται και στους τέσσερις άξονες προτεραιότητας που έθεσε το Πρόγραμμα²⁵³ και συγκεκριμένα στον άξονα για τη *διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων*. Στόχος του συγκεκριμένου άξονα αποτελεί η χρήση των φυσικών τρόπων με τρόπο που δεν υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα δεν θίγει την οικονομική ανάπτυξη, απεξαρτητοποιώντας την οικονομία από τους υλικούς πόρους («παράγοντας περισσότερα χρησιμοποιώντας λιγότερα») και προλαμβάνοντας τη δημιουργία αποβλήτων²⁵⁴.

Η ΟΠΠ μπορεί να συνεισφέρει σε αυτόν το στόχο εντάσσοντας τη διάσταση της *αποδοτικότητας των πόρων* που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή προϊόντων, μέσα από το ενιαίο πλαίσιο εφαρμογής μέτρων για την οικολογική σήμανση, τις οικολογικές πολιτικές για τις δημόσιες προμήθειες και τις δηλώσεις για τα προϊόντα²⁵⁵.

Σε ένα γενικό πλαίσιο, η ΟΠΠ αναγνωρίζεται από το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης ως η *εναρμονισμένη κοινοτική προσέγγιση* για τα προϊόντα²⁵⁶, συνεισφέροντας στη βασική προτεραιότητα της νέας στρατηγικής της Ένωσης που αφορά στη

²⁵¹ Ibid

²⁵² Υποβοήθηση των καταναλωτών στις επιλογές τους με βάση την ενημέρωση: Ibid

²⁵³ Οι υπόλοιποι τρεις είναι η κλιματική αλλαγή, η βιοποικιλότητα και η σύνδεση περιβάλλοντος και υγείας: Ευropa, Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ, Περιβάλλον, Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, Σύνοψη, ό.π.

²⁵⁴ Ibid

²⁵⁵ Ibid

²⁵⁶ Ibid

στροφή σε πιο βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, τα οποία συνδέονται άμεσα με τους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η σύνδεση της ΟΠΠ με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης ενισχύθηκε περαιτέρω με την αναφορά της στο κείμενο της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που υιοθετήθηκε λίγους μήνες αργότερα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ.

β) Η ΟΠΠ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε στο Γκέτεμποργκ στις 15 και 16 Ιουνίου του 2001, με στόχο να χαράξει μια πολιτική καθοδήγηση για την Ένωση προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης²⁵⁷.

Στα πλαίσια της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που εισήγαγε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αναφέρεται ότι για την ικανοποίηση των αναγκών της σημερινής γενιάς, αλλά και των γενεών που θα ακολουθήσουν απαιτείται «ο συνδυασμός αλληλοενισχυόμενων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολιτικών»²⁵⁸, που μεταξύ άλλων θα δώσουν νέες οικονομικές ευκαιρίες και θα συμβάλουν στην «αποσύζευξη της οικονομικής μεγέθυνσης από τη χρήση των πόρων»²⁵⁹. Προς αυτό το σκοπό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τους βιομηχανικούς κύκλους να λάβουν μέρος στην ανάπτυξη και στην ευρύτερη χρήση των νέων φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη βασίζεται στην αρχή σύμφωνα με την οποία οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις όλων των πολιτικών θα πρέπει να εξετάζονται συντονισμένα και να λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη αποφάσεων²⁶⁰. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η «ενδεδειγμένη τιμολόγηση», που θα εφαρμόζεται ώστε οι τιμές να ανταποκρίνονται καλύτερα στο

²⁵⁷ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ 15 και 16 Ιουνίου 2001, SN 2001/01 REV 1: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.parliament.cy/parliamentgr/101/conclusion_goteborg.pdf (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

²⁵⁸ II. Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη: Ibid

²⁵⁹ Ibid

²⁶⁰ Νέα Προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής: Ibid

κοινωνικό κόστος διάφορων δραστηριοτήτων, θα αποτελέσει αποτελεσματικότερο κίνητρο για τους καταναλωτές και τους παραγωγούς, στις καθημερινές τους αποφάσεις σχετικά με τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγουν ή αγοράζουν²⁶¹.

Στη βάση αυτή, η ΟΠΠ αναφέρεται ρητά στο κείμενο της Στρατηγικής, ως ένας από τους στόχους της πιο υπεύθυνης διαχείρισης των φυσικών πόρων, μιας από τις τέσσερις προτεραιότητες που έθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα²⁶².

Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «η ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων της ΕΕ, η οποία αποσκοπεί στη μείωση της χρήσης πόρων και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αποβλήτων, πρέπει να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις»²⁶³, γεγονός που εκδήλωσε το έμπρακτο ενδιαφέρον των φορέων πολιτικής για την νέα προσέγγιση που αντιπροσώπευε η ΟΠΠ.

4. Η Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων: προς μια πιο περιεκτική, στοχευμένη και συγκεντρωτική προσέγγιση ΟΠΠ

Η Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων με τίτλο «Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής», δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2003 με σκοπό να «εξηγήσει την ανάγκη πρόσδοσης μιας σχετικής με τα προϊόντα διάστασης στην περιβαλλοντική πολιτική»²⁶⁴ την οποία θα ικανοποιεί η προσέγγιση ΟΠΠ, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στη στρατηγική της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη²⁶⁵.

²⁶¹ Ibid

²⁶² Οι υπόλοιποι τρεις είναι η αντιμετώπιση του προβλήματος τις κλιματικής αλλαγής, η εξασφάλιση βιωσιμότητας στις μεταφορές και η αντιμετώπιση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία (ασφάλεια και ποιότητα τροφίμων, χρήση χημικών προϊόντων, θέματα που σχετίζονται με την εμφάνιση λοιμωδών νόσων): Καθορισμός των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων της βιωσιμότητας: Ibid

²⁶³ Ibid

²⁶⁴ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, Βρυξέλλες, 18.6.2003, COM(2003) 302 τελικό: Εισαγωγή σελ. 2

²⁶⁵ Ibid

Όπως είχε προβλεφθεί, η Ανακοίνωση ήρθε ως απάντηση στο αίτημα των ενδιαφερομένων μερών, που συμμετείχαν στις διαβουλεύσεις για το πλαίσιο ΟΠΠ, για μια πιο στοχευμένη και εφαρμόσιμη προσέγγιση. Η Ανακοίνωση κινήθηκε σε αυτά τα πλαίσια, προσδιορίζοντας πιο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στις βασικές αρχές και λειτουργίες της ΟΠΠ, αντανακλώντας τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα το προηγούμενο διάστημα στην ανάπτυξη του υφιστάμενου πλαισίου.

Το κείμενο της Ανακοίνωσης ακολουθεί το πνεύμα και τη δομή της Βίβλου (αναφορά στο αιτιολογικό πλαίσιο θέσπισής της, βασικές αρχές και στρατηγική υλοποίησης), με τη διαφορά ότι εντάσσει τα συμπεράσματα των διαβουλεύσεων με πιο συνοπτικό, περιεκτικό και συγκεντρωτικό τρόπο, χωρίς να επιδιώκει, όπως και στην περίπτωση της Βίβλου, να εισάγει μια αυστηρά οριοθετημένη πλατφόρμα πολιτικής.

Το αιτιολογικό πλαίσιο ένταξης της διάστασης των προϊόντων στην περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης: τα επτά χαρακτηριστικά των προϊόντων που τα καθιστούν αποδέκτες μέτρων για τον περιορισμό περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Οι διαβουλεύσεις που έλαβαν χώρα στα πλαίσια της προσέγγισης ΟΠΠ, παγίωσαν την άποψη ότι οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής και της βιώσιμης ανάπτυξης συνδέονται άμεσα με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων και με τα κυρίαρχα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης. Στη Βίβλο έγινε λόγος για την υιοθέτηση ενός νέου υποδείγματος ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής²⁶⁶, ενώ και στις μεταγενέστερες σχετικές διαβουλεύσεις αναφέρθηκε η αναγκαιότητα στροφής των σύγχρονων κοινωνιών σε πιο βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, τα οποία θα έχουν οφέλη για το περιβάλλον αλλά και για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων²⁶⁷.

Η Ανακοίνωση της Επιτροπής ακολουθεί το πνεύμα αυτό, κάνοντας λόγο για το συνδυασμό βελτίωσης του τρόπου και της ποιότητας ζωής με την περιβαλλοντική προστασία μέσα από τη δημιουργία *ενάρετων κύκλων*, όπου

²⁶⁶ Βλ. Κεφάλαιο 2. Η Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, σελ. 43

²⁶⁷ Ibid

οι βελτιώσεις στο περιβάλλον θα συμβαδίζουν με τη βελτίωση των επιδόσεων των προϊόντων και ταυτόχρονα θα στηρίζουν την μακροπρόθεσμη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα²⁶⁸.

Προς αυτό το σκοπό, η Επιτροπή κάνει λόγο για τον εμπλουτισμό του υφιστάμενου πλαισίου που βασιζόταν κατά κύριο λόγο στην αντιμετώπιση των σημειακών πηγών ρύπανσης, με τη διάσταση του κύκλου ζωής, όπως έχει αναφερθεί σε όλες τις διαβουλεύσεις για την προσέγγιση ΟΠΠ²⁶⁹, προκειμένου να αποφεύγεται η μετακύλιση των επιπτώσεων από το ένα στάδιο ζωής στο άλλο. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η Ανακοίνωση προσθέτει ότι οι επιπτώσεις θα πρέπει να αντιμετωπίζονται *στο σημείο εκείνο του κύκλου ζωής με τη μεγαλύτερη και οικονομικά αποδοτικότερη μείωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και της χρήσης πόρων*²⁷⁰.

Προκειμένου όμως μια τέτοια πολιτική να έχει επιτυχία, τέθηκαν επτά χαρακτηριστικά των προϊόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην προσέγγιση ΟΠΠ²⁷¹:

Αρχικά, η αυξανόμενη συνολική ποσότητα των προϊόντων, που οφείλεται στην αύξηση των εισοδημάτων των καταναλωτών²⁷² και στη μείωση του μεγέθους των μέσων νοικοκυριών (αλληλοεπικάλυψη οικιακών προϊόντων), συντελεί στην ύπαρξη μεγάλου αριθμού ίδιων προϊόντων και στην αύξηση της διασποράς τους²⁷³. Κατά συνέπεια, κάθε πολιτική προϊόντων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις που προκύπτουν από την αύξηση του αριθμού των προϊόντων.

²⁶⁸ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, ό.π.

²⁶⁹ Βλ. κεφάλαιο 1, υποκεφάλαια 2 και 3 σελ. 32

²⁷⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, ό.π.

²⁷¹ Για ποιο λόγο θα πρέπει η περιβαλλοντική πολιτική να εμπλουτιστεί με μια διάσταση «προϊόντα»;: Ibid σελ. 3

²⁷² Πρόκειται για την περίοδο 1980- 1997, όπου το εισόδημα με πραγματικούς όρους των ευρωπαίων καταναλωτών αυξήθηκε κατά 46%, σηματοδοτώντας τη στροφή από τις βασικές ανάγκες και σε τομείς όπως η ψυχαγωγία, οι μεταφορές, τα καύσιμα, όπου υπεισέρχεται περισσότερο η προσωπική επιλογή: Ibid

²⁷³ Ως παράδειγμα αναφέρεται η σταθερή τηλεφωνία, όπου πλέον σε πολλά ευρωπαϊκά νοικοκυριά συναντούμε επεκτάσεις για κατοχή παραπάνω από μιας τηλεφωνικών συσκευών: Ibid (σ.σ. στην εποχή μας, κάτι τέτοιο αντίστοιχα μπορεί να γίνει αντιληπτό και στην περίπτωση της κινητής τηλεφωνίας και στην κατοχή πολλών, υπό χρήση ή μη, συσκευών)

Δεύτερον, κάθε τέτοια πολιτική θα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτη ώστε να αντιμετωπίζει και την αυξανόμενη ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών, που πλέον διατίθενται σε πολλές διαφορετικές εκδοχές²⁷⁴.

Τρίτον, θα πρέπει να προβλέπεται και να αξιοποιείται προς όφελος του περιβάλλοντος η καινοτομία η οποία δημιουργεί συνεχώς νέους τύπους προϊόντων²⁷⁵.

Τέταρτον, η πολιτική προϊόντων της Ένωσης θα πρέπει να συμβαδίζει με τις σχετικές διεθνείς συμφωνίες, όπως αυτές του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, προκειμένου να μη θίγεται το διεθνές εμπόριο και η Ένωση να συμβαδίζει με την παγκοσμιοποιημένη οικονομία²⁷⁶.

Πέμπτον, η «συνθετότητα» των προϊόντων και το γεγονός ότι η τεχνογνωσία γύρω από αυτά συγκεντρώνεται όλο και περισσότερο στα χέρια των υπευθύνων σχεδιασμού τους, καθιστά απαραίτητο τον προσδιορισμό συγκεκριμένων κριτηρίων υπευθυνότητας των αρμοδίων απέναντι στους ρυθμιστικούς φορείς και ιδιαίτερα απέναντι στο ευρύ κοινό, που είναι και ο τελικός αποδέκτης του προϊόντος²⁷⁷.

Έκτον, η πολιτική προϊόντων θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη έμφαση και στα στάδια της χρήσης και της τελικής διάθεσης (απομάκρυνσης) του προϊόντος, καθώς και σε αυτές τις περιπτώσεις (και όχι μόνο στο στάδιο του σχεδιασμού), μπορεί να υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον²⁷⁸.

Τέλος, θα πρέπει να διευκολύνεται η ανταλλαγή πληροφορήσης στο στάδιο κατασκευής του προϊόντος (προμηθευτική αλυσίδα), στο οποίο εμπλέκονται συχνά άγνωστοι μεταξύ τους παράγοντες (για παράδειγμα λόγω γεωγραφικής απόστασης μεταξύ του ενός προμηθευτή από τον άλλο) και διαφορετικές εταιρικές νοοτροπίες. Μια επιτυχημένη πολιτική προϊόντων θα πρέπει να προβλέπει αυτή την πρακτική δυσκολία και να δρα ως συνδετικός κρίκος

²⁷⁴ Για παράδειγμα διαφορετικοί τύποι οθόνης τηλεοράσεων (καθοδική, LCD, πλάσματος): Ibid σελ.4

²⁷⁵ Συνεχής εξέλιξη των μικροϋπολογιστών και των συσκευών αναπαραγωγής μουσικής (από τα γραμμόφωνα δίσκων βινυλίου, στους υποδοχείς compact disc (CD) και μεταγενέστερα στους υποδοχείς DVD, που έχουν σε μεγάλο βαθμό αντικαταστήσει τους προηγούμενους: Ibid

²⁷⁶ Ibid

²⁷⁷ Ibid

²⁷⁸ Ως παράδειγμα αναφέρεται η χρήση των λαμπτήρων που εξοικονομούν ηλεκτρική ενέργεια. Μπορεί να προσφέρουν καλύτερες περιβαλλοντικές επιδόσεις όταν είναι σε λειτουργία, αλλά το διάστημα που δεν χρειάζονται θα πρέπει να παραμένουν σβηστοί, αλλιώς δεν αξιοποιείται η περιβαλλοντική τους αποδοτικότητα: Ibid

ανάμεσα στους διάφορους παράγοντες και στις διάφορες διαφορετικές νοοτροπίες²⁷⁹.

Στη βάση αυτόν των επτά χαρακτηριστικών των προϊόντων, η Επιτροπή υπογραμμίζει την ανάγκη θέσπισης μιας διάστασης σχετικής με τα προϊόντα στην περιβαλλοντική πολιτική, η οποία να αντιμετωπίζει τα προϊόντα με τρόπο σφαιρικό και να εμπλέκει όσο το δυνατόν περισσότερους συντελεστές που τα αφορούν²⁸⁰. Η προσέγγιση ΟΠΠ η οποία αναφέρεται ως το εργαλείο για την αντιμετώπιση αυτής της ανάγκης, θα αποτελέσει σύμφωνα με την Επιτροπή το «πολύτιμο συμπλήρωμα» των υφιστάμενων πολιτικών και παράλληλα, θα προάγει τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους της στρατηγικής της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη²⁸¹.

Η προσέγγιση ΟΠΠ στο κείμενο της Ανακοίνωσης: οι πέντε βασικές αρχές

Σύμφωνα με την Επιτροπή, η προσέγγιση ΟΠΠ αναγνωρίζεται ως ένας «πολύ αποτελεσματικός τρόπος» για την αντιμετώπιση της διάθεσης των προϊόντων με περιβαλλοντικά κριτήρια²⁸². Στο κείμενο της Ανακοίνωσης, προσδιορίστηκαν ρητά και συγκεκριμένα οι πέντε βασικές αρχές της ΟΠΠ, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί από τις προηγούμενες πρωτοβουλίες (κυρίως στην Πράσινη Βίβλο) και είχαν εμπλουτιστεί κατά τη διάρκεια των μεταγενέστερων διαβουλεύσεων.

Η προσέγγιση ΟΠΠ, βασίζεται πλέον ρητά στις εξής αρχές: στη *συνεκτίμηση του κύκλου ζωής* (προσέγγιση «από την κούνια έως τον τάφο»), στη *συνεργασία με την αγορά* (προσφορά και ζήτηση οικολογικότερων προϊόντων), στην *εμπλοκή των ενδιαφερομένων μερών* (βιομηχανία, καταναλωτές, κυβέρνηση), στη *συνεχή βελτίωση των προϊόντων* (αποδοτικότητα) και στη *χρήση ποικιλίας μέσων πολιτικής* (κανονιστικό πλαίσιο και εθελοντικές πρωτοβουλίες)²⁸³.

²⁷⁹ Ibid

²⁸⁰ Ibid σελ. 5

²⁸¹ Ibid

²⁸² Η προσέγγιση ΟΠΠ: Ibid σελ. 5

²⁸³ Ibid

Στρατηγική για την ΟΠΠ: λειτουργία και δράση του πλαισίου

Όπως κατέδειξαν και οι εξελίξεις που προηγήθηκαν της Ανακοίνωσης, η ΟΠΠ αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη²⁸⁴.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ΟΠΠ καλύπτει του στόχους που συνδέονται με τα προϊόντα, προάγοντας την αυξημένη *πολιτική συνοχή* για τον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με την ταυτόχρονη ενσωμάτωση των συνιστωσών που αφορούν στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων²⁸⁵.

Η πείρα που είχε ήδη αποκτηθεί στη μεθοδολογία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο πλαίσιο της ΟΠΠ αλλά και η λειτουργία της ως συμπλήρωμα άλλων συναφών πολιτικών, αποτελούν τη βάση για τη συνέχιση της εκπόνησης στρατηγικής της ΟΠΠ²⁸⁶.

Προς αυτήν την κατεύθυνση, αναγνωρίζονται στην ΟΠΠ τρεις βασικές λειτουργίες.

Αρχικά, αναγνωρίζεται η *συμβολή* της στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων που θίγονται τόσο στη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, όσο και στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον²⁸⁷. Μελλοντικά, η ΟΠΠ αναμένεται να αποτελέσει βασική συνιστώσα των πολιτικών που αφορούν στη βιώσιμη χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων και με την πρόληψη και ανακύκλωση των αποβλήτων. Πέρα από το ευρωπαϊκό επίπεδο, η ΟΠΠ σχεδιάζεται να συμβάλει και σε διεθνές επίπεδο, στο στόχο του δεκαετούς προγράμματος δράσης που συμφωνήθηκε στη Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002²⁸⁸.

Δεύτερον, η ΟΠΠ θα αποτελέσει, σύμφωνα με το κείμενο της Ανακοίνωσης, *συμπλήρωμα* των υπόλοιπων πολιτικών της Ένωσης, εντάσσοντας δυναμικά την έννοια της εκτίμησης του κύκλου ζωής σε κάθε πολιτική που σχετίζεται με τα προϊόντα. Η συγκεκριμένη λειτουργία συνδέεται και με σχετικές πρωτοβουλίες που υπάρχουν ήδη, όπως με αυτές που αφορούν στη γεωργία

²⁸⁴ Η Στρατηγική της ΕΕ όσον αφορά την ΟΠΠ: Ibid σελ. 7

²⁸⁵ Ibid

²⁸⁶ Για παράδειγμα, η τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και η οικολογική σήμανση: Ibid

²⁸⁷ Ibid

²⁸⁸ Ibid

(για παράδειγμα «από το αγρόκτημα στο πιρούνι») και στην ασφάλεια των τροφίμων²⁸⁹.

Τέλος, ως πιο σημαντική λειτουργία αναφέρεται η ενίσχυση του *συντονισμού και της συνοχής* μεταξύ των πρωτοβουλιών που στοχεύουν, τη δεδομένη στιγμή ή στο μέλλον, στη συνέργια των μέσων για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής αποδοτικότητας των προϊόντων. Αυτό θα επιτυγχάνεται με την προώθηση των απαραίτητων συμβιβασμών μεταξύ περιβαλλοντικής πολιτικής και της αγοράς και στο συντονισμό της υλοποίησης των πολιτικών αποφάσεων που λαμβάνονται προς αυτήν την κατεύθυνση²⁹⁰.

Η Επιτροπή αναγνωρίζει σε αυτό το σημείο πως η παραπάνω διαδικασία απαιτεί πολύ χρόνο και επικεντρώνεται σε δυο δράσεις που συνδέονται στενά μεταξύ τους²⁹¹:

Πρώτον, στη διαμόρφωση των γενικών όρων που θα επιτρέψουν τη συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών όλων των προϊόντων κατά τις φάσεις παραγωγής, χρήσης και τελικής διάθεσης (απομάκρυνσης) του κύκλου ζωής και δεύτερον, στην εστίαση στα προϊόντα που εμφανίζουν τα μεγαλύτερα περιθώρια περιβαλλοντικών βελτιώσεων²⁹².

Σε κάθε περίπτωση, αναφέρεται η αναγκαιότητα της εμπλοκής όλων των ενδιαφερομένων μερών, τα οποία θα πρέπει να επιδιώκουν τη βελτίωση των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων, συμμετέχοντας στη χάραξη πολιτικής (όπως τονίστηκε και στη Βίβλο)²⁹³. Στο κείμενο της Ανακοίνωσης παρατέθηκε ένα παράρτημα, στο οποίο προτείνονται ενδεικτικές δράσεις για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη²⁹⁴.

Τέλος, όπως έγινε και στην Πράσινη Βίβλο, η Επιτροπή αναφέρει πως το βάρος της πολιτικής θα δοθεί σε ένα πρώτο στάδιο στα προϊόντα και όχι στις υπηρεσίες, καθώς η συνεκτίμηση του κύκλου ζωής είναι σε πιο προχωρημένο

²⁸⁹ Ibid σελ. 8

²⁹⁰ Ibid

²⁹¹ Ibid σελ.9

²⁹² Ibid

²⁹³ Βλ. Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος των άμεσα ενδιαφερομένων και των τοπικών πρωτοβουλιών σελ.

37

²⁹⁴ Οι δράσεις αναφέρονται στο υποκεφάλαιο που ακολουθεί. Για τη σχηματική παρουσίαση βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, Παράρτημα II: Δυνητικοί ρόλοι και αρμοδιότητες των ενδιαφερομένων μερών, ό.π.,

στάδιο στα προϊόντα, γεγονός που καθιστά ευκολότερη την υλοποίηση της ΟΠΠ²⁹⁵.

Ι. Δημιουργία των γενικών όρων που επιτρέπουν συνεχείς περιβαλλοντικές βελτιώσεις

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος των συνεχών περιβαλλοντικών επιδόσεων, τίθεται ως προαπαιτούμενο ο προσδιορισμός των μέσων πολιτικής που μπορούν να συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Τα μέσα αυτά αξιοποιούνται για τη δημιουργία του απαραίτητου οικονομικού και νομικού πλαισίου που συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων ΟΠΠ.

Επίσης, κρίνεται ως απαραίτητο στοιχείο, η προαγωγή της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής μέσα από μέτρα ευαισθητοποίησης σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

Τέλος, ως στόχος προς αυτήν την κατεύθυνση τίθεται και η παροχή πληροφόρησης στους καταναλωτές (ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς) γύρω από τα προϊόντα και τις επιδόσεις τους, προκειμένου να αναλάβουν πλήρως και ενεργά το ρόλο τους στην παραγωγή οικολογικότερων προϊόντων.

α) Μέσα για τη δημιουργία του κατάλληλου οικονομικού και νομικού πλαισίου

Η συνεχής περιβαλλοντική βελτίωση προϋποθέτει την παροχή κινήτρων τόσο από την πλευρά των παραγωγών, όσο και από την πλευρά των καταναλωτών για την εξασφάλιση ενός πιο οικολογικού χαρακτήρα για τις νέες γενιές προϊόντων²⁹⁶. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, πρέπει υπάρχει τα κατάλληλο οικονομικό και νομικό πλαίσιο, στο οποίο θα περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατό η κρατική παρέμβαση. Το κράτος και η Επιτροπή λαμβάνουν συντονιστικό ρόλο για να ωθούν τις εξελίξεις προς αυτήν την κατεύθυνση²⁹⁷.

²⁹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, ό.π.

²⁹⁶ Μέσα για τη δημιουργία του κατάλληλου οικονομικού και νομικού πλαισίου: Ibid

²⁹⁷ Ibid

Ως μέσα για τη δημιουργία του κατάλληλου οικονομικού και νομικού πλαισίου ορίζονται: οι φόροι και οι επιχορηγήσεις²⁹⁸, οι εθελοντικές συμφωνίες και η τυποποίηση²⁹⁹, η νομοθεσία σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες³⁰⁰ και άλλα μέτρα υπό μορφή κοινοτικής νομοθεσίας που εφαρμόζονται στην περίπτωση δυσλειτουργιών της αγοράς³⁰¹.

β) Προαγωγή της εφαρμογής της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αυτό το σημείο, προκειμένου να καταστεί αποτελεσματική η ΟΠΠ, θα πρέπει η συνεκτίμηση του κύκλου ζωής να γίνει «δεύτερη φύση» για όσους έρχονται σε επαφή με τα προϊόντα³⁰².

Τα μέτρα κατάρτισης και ευαισθητοποίησης που προτείνονται σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να βρίσκονται το πλησιέστερο δυνατόν στον πολίτη-καταναλωτή, δηλαδή σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα³⁰³.

Σε κοινοτικό επίπεδο, η Επιτροπή προτείνει τρεις δράσεις:

Η πρώτη αφορά στη ενημέρωση σχετικά με τον κύκλο ζωής και η διάθεση ερμηνευτικών μέσων, όπως βάσεων δεδομένων που ήδη έχουν αναπτυχθεί σε επίπεδο κρατών μελών και ενός ενιαίου κοινοτικού εργαλείου επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών³⁰⁴. Η δεύτερη αναφέρεται στα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, τα οποία εξασφαλίζουν ένα ικανοποιητικό

²⁹⁸ Συγκεκριμένα, η διαμόρφωση των κατάλληλων τιμών μέσα από την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους στις τιμές των προϊόντων, αποτελεί μακροπρόθεσμο στόχο της Επιτροπής, έτσι ώστε να αντανakλώνται στις τιμές οι περιβαλλοντικές συνέπειες. Η Επιτροπή προτείνει τη υιοθέτηση φορολογικών μέτρων από τις εθνικές κυβερνήσεις για την ενίσχυση των οικολογικών προϊόντων: Πλαίσιο 1, Φόροι και επιχορηγήσεις: Ibid

²⁹⁹ Η σύναψη εθελοντικών συμφωνιών και η χρήση διεθνών και ευρωπαϊκών προτύπων, αποτελεί μια μη νομοθετική λύση που μπορεί να αξιοποιηθεί για την προώθηση των οικολογικών προϊόντων: Εθελοντικές συμφωνίες και τυποποίηση: Ibid

³⁰⁰ Οι δημόσιες προμήθειες καλύπτουν το 16% του ΑΕΠ της Ένωσης, αποτελώντας ένα μεγάλο μερίδιο της αγοράς, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί προς όφελος των οικολογικών προϊόντων: Νομοθεσία σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες: Ibid σελ. 10

³⁰¹ Συγκεκριμένα στις περιπτώσεις που δεν αντιμετωπίζονται οι αδυναμίες της αγοράς ή όπου η ενιαία αγορά κινδυνεύει να διαταραχθεί ελλείψει κοινοτικής δράσης. Παράδειγμα αποτελεί η Οδηγία σχετικά με τον περιορισμό χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε είδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, όπως και η Οδηγία για τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων που καταναλώνουν ενέργεια που αναλύεται στο δεύτερο μέρος: Άλλα νομοθετικά μέτρα: Ibid σελ. 11

³⁰² Προαγωγή της εφαρμογής της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής: Ibid σελ. 12

³⁰³ Ibid

³⁰⁴ Όπως μιας πλατφόρμας που η Επιτροπή σχεδιάζει να δημιουργήσει: Πλαίσιο 2, Η ενημέρωση σχετικά με τον κύκλο ζωής και η διάθεση ερμηνευτικών μέσων Ibid

πλαίσιο ενσωμάτωσης της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής³⁰⁵ και τέλος, η τρίτη αφορά στις υποχρεώσεις όσον αφορά στο σχεδιασμό των προϊόντων³⁰⁶.

γ) Πληροφόρηση των καταναλωτών

Η πληροφόρηση των καταναλωτών είτε αυτοί είναι ιδιωτικοί είτε δημόσιοι φορείς, αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο, καθώς συμβάλει καθοριστικά στη λήψη των αποφάσεων που παίρνουν σχετικά με τα προϊόντα³⁰⁷. Προς αυτό το σκοπό οι δράσεις για την πληροφόρηση διαρθρώνονται σε τρία επίπεδα ανάλογα με τον αποδέκτη: στις δημόσιες προμήθειες (κράτος)³⁰⁸, στις επιχειρήσεις³⁰⁹ και στους καταναλωτές (οικολογικά σήματα)³¹⁰.

II. Εστίαση σε συγκεκριμένα προϊόντα

α) Εθελοντικά πρότυπα έργα

Τα εθελοντικά πρότυπα έργα αποτελούν την πρόταση υλοποίησης μέτρων για τη συνεκτίμηση του κύκλου ζωής στις επιχειρήσεις. Τα συγκεκριμένα έργα αφορούν σε σειρά προϊόντων στα οποία εφαρμόζεται μεμονωμένα η συνεκτίμηση του κύκλου ζωής, σε ένα συγκεκριμένο έργο³¹¹.

Ο ρόλος των ενδιαφερομένων μερών στην κατάρτιση τέτοιων έργων είναι ζωτικός σύμφωνα με την Επιτροπή, η οποία αναφέρει πως τα ενδιαφερόμενα μέρη που θα υλοποιήσουν μια τέτοια πρωτοβουλία, θα επωφεληθούν από σημαντική προβολή σε όλη την Ευρώπη³¹².

³⁰⁵ Συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης: Ibid

³⁰⁶ Υποχρεώσεις όσον αφορά τον σχεδιασμό των προϊόντων: Ibid

³⁰⁷ Η προσφορά στους καταναλωτές των πληροφοριών που τους επιτρέπουν τη λήψη αποφάσεων: Ibid σελ. 14

³⁰⁸ Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για οικολογικότερες δημόσιες προμήθειες μέσα από σχέδια δράσης και ενημερωτικά μέτρα για τις δημόσιες αρχές: Ibid σελ. 15

³⁰⁹ Οι εταιρείες όπως αναφέρεται, μπορούν να απαιτούν από τους προμηθευτές τους, οικολογικότερα προϊόντα και οικολογικότερες μορφές παραγωγής, χρησιμοποιώντας μέσα όπως συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και τα οικολογικά σήματα: Οικολογικότερες αγορές εκ μέρους εταιρειών, Ibid

³¹⁰ Οικολογικά σήματα: Ibid

³¹¹ Εστίαση σε συγκεκριμένα προϊόντα, Εθελοντικά πρότυπα έργα: Ibid σελ. 17

³¹² Ibid

Προς αυτό το σκοπό, η Επιτροπή κάλεσε τα ενδιαφερόμενα μέρη να καταθέσουν προτάσεις τέτοιων σχεδίων³¹³, ενώ ταυτόχρονα πρότεινε και ένα γενικό πρότυπο το οποίο θα περιλαμβάνει την πορεία που μπορεί να ακολουθείται για κάθε τύπο προϊόντος³¹⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή δεσμεύεται να παρέμβει σε περίπτωση που η εφαρμογή των έργων αυτών παρουσιάσει συνέπειες που θίγουν τους στόχους της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής πολιτικής³¹⁵.

β) Εντοπισμός των προϊόντων με τις μεγαλύτερες δυνατότητες περιβαλλοντικών βελτιώσεων

Ελλείψει συναίνεσης για το ποια προϊόντα παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες περιβαλλοντικών βελτιώσεων, η Επιτροπή στο κείμενο της Ανακοίνωσης προβλέπει μια τριετή ή τετραετή διαδικασία διαβουλεύσεων, η οποία θα επιχειρεί τον εντοπισμό αυτών των προϊόντων και στη συνέχεια τη διενέργεια περαιτέρω ερευνών πάνω σε αυτά για να προσδιοριστούν όλοι οι δυνατοί τρόποι περιορισμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων³¹⁶.

Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, η Επιτροπή αναφέρει ότι θα επιδιώξει να ασχοληθεί μεμονωμένα με τα προϊόντα που θα προκύψουν ως προτεραιότητα από τις διαβουλεύσεις, στοχεύοντας στο μικρότερο δυνατό κοινωνικοοικονομικό κόστος. Το συγκεκριμένο εγχείρημα δύναται να αποτελέσει μια χρήσιμη πρότυπη διαδικασία για τη σταδιακή συμπερίληψη ολοένα και περισσότερων κατηγοριών προϊόντων³¹⁷.

³¹³ Μέχρι τον Οκτώβριο του 2003: Ibid

³¹⁴ Η πορεία είναι η εξής: τεκμηρίωση και ανάλυση όλων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής, ανάλυση των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών, προσδιορισμός των πλέον εφικτών επιλογών βελτίωσης, συμφωνία για την κατάρτιση σχεδίων εφαρμογής με καθορισμό των ευθυνών των διαφόρων ομάδων των ενδιαφερομένων μερών και τέλος, το στάδιο της εφαρμογής. Η Επιτροπή αναφέρει και ένα παράδειγμα ενός τέτοιου έργου που μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση των ελαστικών αυτοκινήτου: Ibid

³¹⁵ Ibid

³¹⁶ Εντοπισμός των προϊόντων με τις μεγαλύτερες δυνατότητες περιβαλλοντικών βελτιώσεων: Ibid σελ. 20

³¹⁷ Ibid

III. Συντονισμός και ολοκλήρωση

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, η προσέγγιση ΟΠΠ αφορά σε διάφορα μέσα πολιτικής στα οποία το κείμενο της Ανακοίνωσης αναγνωρίζει ως απαραίτητο τον «εμποτισμό» τους από την αρχή της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής³¹⁸. Πέρα από τα ίδια τα μέσα, η συγκεκριμένη αρχή θα πρέπει να ενσωματωθεί περαιτέρω και σε άλλους τομείς πολιτικής που δεν συνδέονται, τουλάχιστον άμεσα, με το περιβάλλον³¹⁹. Η Επιτροπή ενθαρρύνει όλους τους επιμέρους κλάδους να ακολουθούν συγκεκριμένους και σαφείς τρόπου ενσωμάτωσης της προσέγγισης ΟΠΠ, στα πρότυπα υφιστάμενων διαδικασιών όπως για παράδειγμα της Διαδικασίας του Κάρντιφ, στα πλαίσια της οποία αναπτύχθηκαν δείκτες για τομείς όπως η γεωργία, οι μεταφορές και η ενέργεια και αργότερα επεκτάθηκαν και σε άλλες πολιτικές³²⁰.

Επίσης, η Επιτροπή αναφέρει ως σημαντικό στοιχείο τη δρομολόγηση μιας σειράς διαδικασιών για τη διευκόλυνση του συντονισμού και της παρακολούθησης της προόδου, η οποία προβλέπει τέσσερα στοιχεία.

Πρώτον, την ανάπτυξη των κατάλληλων δεικτών σε συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, δεύτερον την σύνταξη έκθεσης για την πρόοδο εφαρμογής της ΟΠΠ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, τρίτον, τη διενέργεια τακτικών συνεδριάσεων με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κρατών μελών για την παρακολούθηση και ανάπτυξη του πλαισίου ΟΠΠ και τέλος, την προαγωγή της προσέγγισης ΟΠΠ σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων³²¹.

³¹⁸ Συντονισμός και Ολοκλήρωση: Ibid

³¹⁹ Ibid

³²⁰ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ συνήλθε το 1998 με στόχο να προτείνει λύσεις για το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής και τις αντιμετώπισης των προκλήσεων που όρισε η Ατζέντα 21: Ibid

³²¹ Ibid σελ.21

5. Η ΟΠΠ στην Ανανεωμένη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη: η ένταξή της στο στόχο για την επίτευξη βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής

Όπως αναφέρεται σε προηγούμενο σημείο της μελέτης, η ΟΠΠ εντάχθηκε στο άρθρο της στρατηγικής της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ήδη από το 2001 και το Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ.

Σε αυτό το πνεύμα, οι στόχοι της προσέγγισης ΟΠΠ και κυρίως η αποσύνδεση της περιβαλλοντικής προστασίας από την οικονομική ανάπτυξη μέσα από τη συνεκτίμηση του κύκλου ζωής, συμπεριλήφθηκε και στο αναθεωρημένο κείμενο της Στρατηγικής, με τίτλο «Αναθεωρημένη Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη»³²², το οποίο δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2006.

Σύμφωνα με το αναθεωρημένο κείμενο, μεταξύ των κύριων προκλήσεων που αναγνωρίζει η Ένωση, είναι και «η σταδιακή αλλαγή των μη βιώσιμων προτύπων και της μη ολοκληρωμένης προσέγγισης στη χάραξη πολιτικής»³²³.

Σε αυτά τα πλαίσια, ορίζονται επτά προτεραιότητες- κλειδιά, εκ των οποίων η βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και η διαχείριση και διατήρηση των φυσικών πόρων³²⁴.

Η ΟΠΠ δεν αναφέρεται ρητά στο κείμενο της Στρατηγικής, αλλά αναφέρεται ως συναφής πολιτική που συνδέεται άμεσα με τους στόχους της³²⁵.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στη *βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή*, αναφέρεται ως στόχος η βελτίωση των κοινωνικών επιδόσεων για τα προϊόντα και τις τεχνολογίες και η ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους από τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές³²⁶.

Αναφορικά με τη *διαχείριση και διατήρηση των φυσικών πόρων* συμπεριλαμβάνεται ως στόχος η αποφυγή της παραγωγής αποβλήτων και

³²² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανανεωμένη Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Βρυξέλλες, 26 Ιουνίου 2006 (28.06), 10917/06

³²³ Ibid

³²⁴ Οι υπόλοιπες τέσσερις είναι: Η πολιτική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, οι βιώσιμες μεταφορές, η δημόσια υγεία, η κοινωνική ένταξη, δημογραφία και η μετανάστευση και τέλος, η παγκόσμια φτώχεια και προκλήσεις της αειφόρου ανάπτυξης: Ibid

³²⁵ European Commission, Environment, Sustainable Development: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/eussd/escp_en.htm (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³²⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανανεωμένη Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή, ό.π.

ενίσχυση της αποτελεσματικής χρήσης φυσικών πόρων μέσω εφαρμογής της έννοιας της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής και της προώθησης της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης³²⁷.

³²⁷ Διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων: Ibid

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης και κρατών μελών

1. Η εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης

Το θεσμικό πλαίσιο για την εφαρμογή της ΟΠΠ σε κοινοτικό επίπεδο, διαρθρώθηκε στη βάση των αρχών της προσέγγισης που συμφωνήθηκαν στις διαβουλεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και συμπεριλήφθησαν στον νομικό πλαίσιο που περιγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Κύριο χαρακτηριστικό του θεσμικού πλαισίου, είναι η συνεχής διαβούλευση μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μερών, η οποία προωθείται μέσα από τη διενέργεια τακτικών συναντήσεων, την εκπόνηση πιλοτικών προγραμμάτων και τη σύσταση ομάδων εργασίας που μελετούν την πρακτική εφαρμογή των στόχων της ΟΠΠ και αναπτύσσουν νέες δράσεις προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ι. Τακτικές συναντήσεις

Οι τακτικές συναντήσεις αποτελούν ένα πρώτο θεσμικό εργαλείο για την εφαρμογή των προτάσεων και δράσεων προς την κατεύθυνση της ΟΠΠ.

Ξεκινώντας από το 2004, η Επιτροπή οργανώνει δύο φορές το χρόνο τις «Συναντήσεις για την ΟΠΠ», στις οποίες συμμετέχουν κράτη μέλη και ενδιαφερόμενοι φορείς³²⁸.

Στόχος αυτών των συναντήσεων αποτελεί η ανάπτυξη και εφαρμογή του νομικού πλαισίου της ΟΠΠ και συγκεκριμένα της Ανακοίνωσης της Επιτροπής του 2003. Επίσης, οι Συναντήσεις επιτελούν το στόχο και ενός φόρουμ ανταλλαγής εμπειρίας και πληροφόρησης ανάμεσα στην Επιτροπή και στους εμπλεκόμενους φορείς³²⁹.

³²⁸ Rehfeld Katharina-Maria, Rennings Klaus and Ziegler Andreas, *Integrated product policy and environmental product innovations: An empirical analysis*, Ecological Economics Volume 61, Issue 1, 15 February 2007, σελ. 20-23

³²⁹ Συγκεκριμένα από το 2004 μέχρι και το 2009 έλαβαν χώρα 11 Συναντήσεις: 2 το 2004 (Φεβρουάριο και Σεπτέμβριο), 2 το 2005 (Μάρτιο και Νοέμβριο), 2 το 2006 (Ιούνιο και Νοέμβριο), 1 το 2007 (Οκτώβρη), 2 το 2008 (Απρίλιο και Δεκέμβριο), 1 το 2009 (Ιούνιο) και 1 το 2010 (Ιούλιο): Ibid

II. Πιλοτικά Προγράμματα

Τα πιλοτικά προγράμματα αποτελούν ένα πρακτικό μέσο με σκοπό να δείξουν πως μπορεί να εφαρμοστεί η ΟΠΠ στην πράξη³³⁰.

Προς αυτό το σκοπό το 2004, ανακοινώθηκε η εκπόνηση δυο πιλοτικών προγραμμάτων που αφορούν στα κινητά τηλέφωνα και στις ξύλινες καρέκλες κήπου.

Τα συγκεκριμένα προγράμματα δεν επιλέχθηκαν βάσει της σημασίας των επιπτώσεων που ενέχουν για το περιβάλλον, αλλά βάσει των προτάσεων που κατατέθηκαν στην Επιτροπή από την εταιρία κινητής τηλεφωνίας NOKIA και από τον όμιλο επιχειρήσεων CARREFOUR³³¹.

Τα δύο προγράμματα τέθηκαν σε ισχύ το καλοκαίρι του 2004, μετά από συνάντηση των ενδιαφερομένων μερών και ακολούθησαν πέντε στάδια, σύμφωνα με τη δομή που προτάθηκε στην Ανακοίνωση του 2003.

Συγκεκριμένα στο πρώτο στάδιο, διάρκειας πέντε μηνών περίπου, επιλέχθηκαν οι εμπλεκόμενοι φορείς³³² και έλαβε χώρα η ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Πέρα από τους βασικούς συμμετέχοντες NOKIA και CARREFOUR, συμμετείχαν και άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς όπως εκπρόσωποι κυβερνητικών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων³³³, έμποροι και καταναλωτικοί φορείς, οι οποίοι μετά από σχετική διαβούλευση, κατέληξαν σε μια έκθεση στην οποία εξέθεσαν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των συγκεκριμένων προϊόντων³³⁴.

Στο δεύτερο και τρίτο στάδιο, οι εμπλεκόμενοι φορείς εξέθεσαν τις απόψεις τους σχετικά με τα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που

³³⁰ European Commission, Environment, IPP, Pilot Projects διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/pilot.htm> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³³¹ Ibid

³³² Στην περίπτωση του προγράμματος για τα κινητά τηλέφωνα, συμμετείχαν μεγάλες ευρωπαϊκές εταιρείες κινητής τηλεφωνίας όπως η Nokia, η Motorola, και η Panasonic και κατασκευής υλικών όπως η Epson, η Intel, η AMD, και η Spansion. Στην περίπτωση του προγράμματος για τις ξύλινες καρέκλες κήπου, συμμετείχαν δύο από τους μεγαλύτερους ομίλους λιανικής πώλησης CARREFOUR και IKEA: Ibid

³³³ Όπως εκπρόσωποι του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Τροφίμων και Γεωργικών Θεμάτων της Μεγάλης Βρετανίας, η βελγική Υπηρεσία Διαχείρισης Αποβλήτων και οι ΜΚΟ WWF και Pro- Natura: IPP Project on Mobile Phones και IPP Pilot Project on a Tropical Wooden Chair Garden Chair: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/mobile.htm> και <http://ec.europa.eu/environment/ipp/teak.htm> αντίστοιχα (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³³⁴ European Commission, Environment, Pilot Product Exercise, ό.π.

μπορούν να αποκομιστούν μέσα από προτάσεις των ενδιαφερομένων μερών για τη μείωση του περιβαλλοντικού αντικτύπου³³⁵. Το συγκεκριμένο στάδιο διήρκησε περίπου έξι μήνες και κατέληξε στην κατάρτιση μιας έκθεσης στην οποία συμπεριλήφθηκαν τα σχετικά συμπεράσματα³³⁶.

Στο τέταρτο στάδιο οι εμπλεκόμενοι φορείς προχώρησαν σε συμφωνία σχετικά με την εφαρμογή των προτάσεων που προέκυψαν στα προηγούμενα στάδια και το συγκεκριμένο ρόλο που αναλαμβάνει ο κάθε ένας φορέας³³⁷.

Το τέταρτο στάδιο, διήρκησε περίπου τρεις μήνες και ολοκληρώθηκε το 2006. Ως πέμπτο και τελευταίο στάδιο, προτάθηκε η επίβλεψη της πορείας εφαρμογής των προτάσεων η οποία γίνεται κάθε χρόνο³³⁸.

Στα πιλοτικά προγράμματα μπορεί ανά πάσα στιγμή να ενταχθεί όποιος σχετικός φορέας το επιθυμεί, μετά από κατάθεση σχετικού αιτήματος στην Επιτροπή, η οποία εξετάζει τη συνάφεια και τη δυνατότητα συμβολής προς τους σκοπούς του προγράμματος. Η Επιτροπή δηλώνει πως σε κάθε περίπτωση ενθαρρύνεται η ένταξη και άλλων φορέων και η επέκταση της εφαρμογής αντίστοιχων προγραμμάτων και σε άλλα προϊόντα³³⁹.

III. Ομάδες Εργασίας

Η Τακτική Συνάντηση για την ΟΠΠ του 2004, κατέληξε στη σύσταση δύο ομάδων εργασίας για την ΟΠΠ. Στόχος αυτών των ομάδων αποτέλεσε η συζήτηση και η εξεύρεση λύσεων εκ μέρους ειδικών, για συγκεκριμένα

³³⁵ Παράδειγμα μιας τέτοιας πρότασης, είναι αυτή που κατατέθηκε από τον Olli-Pekka Mäkitintala, εκπρόσωπο της NOKIA, για την εξοικονόμηση ενέργειας για τη χρήση κινητών τηλεφώνων. Πρότεινε συγκεκριμένα, την τοποθέτηση ενός συστήματος ειδοποίησης στα κινητά τηλέφωνα, το οποίο θα ειδοποιεί τον χρήστη να αποσυνδέει το τηλέφωνο από την πρίζα όταν ολοκληρώνεται η φόρτισή του. Στην περίπτωση που αυτό το μέτρο πετύχει, θα εξοικονομηθεί ενέργεια αρκετή για την τροφοδότηση 60000 νοικοκυριών στην Ευρώπη για ένα χρόνο, καθώς μόνο το 10% των χρηστών κινητών τηλεφώνων, αποσυνδέουν το φορτιστή από την πρίζα με την ολοκλήρωση της φόρτισης.

Σχετικά μέτρα αναφέρονται και για τον περιορισμό χρήσης ακατάλληλων υλικών στην κατασκευή των τηλεφώνων και μέτρα για τη σωστή απομάκρυνσή των δευτέρων μετά τη χρήση (επιστροφή στον κατασκευαστή): IPP Project on Mobile Phones, ό.π.

³³⁶ European Commission, Environment, Pilot Product Exercise, ό.π.

³³⁷ Ibid

³³⁸ Ibid

³³⁹ Questions and Answers on stakeholder participation in the IPP Pilot Project Exercise: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/04_11_08_qa.pdf (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

ζητήματα που αναγνωρίζονται ως σημαντικά για την ανάπτυξη του πλαισίου ΟΠΠ³⁴⁰.

Η πρώτη ομάδα αφορούσε στην καταγραφή των εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα ως προς το πλαίσιο ΟΠΠ. Στα πλαίσια τη συγκεκριμένης ομάδας, καταγράφηκαν λεπτομερώς οι δράσεις που αφορούσαν στα ζητήματα της ΟΠΠ και κατετέθησαν προτάσεις το 2006 στην Επιτροπή, προκειμένου να ενημερωθεί τόσο αυτή, όσο και τα υπόλοιπα όργανα της Ένωσης σχετικά με την πρόοδο της υιοθέτησης της ΟΠΠ³⁴¹.

Η δεύτερη ομάδα αφορούσε στην περιβαλλοντική πληροφόρηση σε σχέση με τα προϊόντα κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής. Στόχο αποτέλεσε ο εντοπισμός των κατάλληλων εργαλείων για τη βελτίωση της κατάστασης και επίσης, η εξεύρεση λύσεων για την αντιμετώπιση των κενών και της εκμετάλλευσης των ευκαιριών που προκύπτουν³⁴². Τα αποτελέσματα της ομάδας συζητήθηκαν στη συνάντηση εργασίας που πραγματοποιήθηκε το 2006 και αποτέλεσε σημαντικό σημείο αναφοράς για θέματα πληροφόρησης στις εξελίξεις που δρομολογούνται σχετικά με το Σχέδιο Δράσης για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή.

IV. Εντοπισμός των προϊόντων με τη μεγαλύτερη δυνατότητα περιβαλλοντικής βελτίωσης: μελέτες EIPRO και IMPRO

Προκειμένου να υλοποιηθεί ο στόχος που έθεσε η Επιτροπή στην Ανακοίνωση του 2003 σχετικά με τον εντοπισμό των προϊόντων με τη μεγαλύτερη δυνατότητα περιβαλλοντικής βελτίωσης³⁴³, προέκυψε η εκπόνηση σχετικής μελέτης που αποτελείται από τρία στάδια³⁴⁴.

³⁴⁰ IPP Working groups: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://ec.europa.eu/environment/ipp/ipp_wg.htm (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

³⁴¹ Ibid

³⁴² Συγκεκριμένα, η ομάδα κατέληξε στο συμπέρασμα πως οι δυνάμεις της αγοράς είναι δύσκολο να προωθήσουν από μόνες τους το ζήτημα της σωστής πληροφόρησης, το οποίο κρίθηκε σε όλες τις περιπτώσεις αναγκαίο για την επίτευξη των στόχων της ΟΠΠ. Κατά συνέπεια, προτάθηκε η ενίσχυση του ηγετικού ρόλου της Επιτροπής και των εθνικών κυβερνήσεων, προκειμένου να υλοποιηθεί ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σε κοινοτικό επίπεδο, για την προαγωγή της σωστής περιβαλλοντικής πληροφόρησης: IPP Working groups, Working Group on Reporting Formats, ό.π.

³⁴³ Βλ. Κεφάλαιο 2, υποκεφάλαιο 4

³⁴⁴ Identifying products with the greatest potential for environmental improvement: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/identifying.htm> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

Στο αρχικό στάδιο που αφορά στον εντοπισμό του Περιβαλλοντικού Αντικτύπου των Προϊόντων (φάση 1- EIPRO- Environmental Impact of Products), μελετήθηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν περίπου τριακόσιες κατηγορίες προϊόντων, οι οποίες συσχετίστηκαν με διάφορους τομείς περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η παραγωγή αποβλήτων, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η διεύρυνση της τρύπας του όζοντος και άλλα³⁴⁵.

Η μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα προϊόντα της κατηγορίας τροφίμων και ποτών, ιδιωτικών μεταφορών και της οικιακής χρήσης, οφείλονται για το μεγαλύτερο ποσοστό περιβαλλοντικών προβλημάτων που αφορούν στην ιδιωτική κατανάλωση³⁴⁶.

Σύμφωνα με αυτά τα πορίσματα, η μελέτη ακολούθησε τη δεύτερη φάση σχετικά με την Περιβαλλοντική Βελτίωση των Προϊόντων, (IMPRO - environmental IMprovement of PROducts), όπου συμφωνήθηκε η εξέταση μέτρων τεχνικού, οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα για τη σταδιακή αντιμετώπιση των επιπτώσεων που προκύπτουν από τις τρεις ομάδες προϊόντων με τον μεγαλύτερο περιβαλλοντικό αντίκτυπο, οι οποίες εξειδικεύονται σε αυτή την φάση, στα επιβατικά οχήματα, στα προϊόντα κρέατος και στα προϊόντα οικιακής χρήσης³⁴⁷.

Στην τρίτη και τελευταία φάση, προβλέπεται η εφαρμογή μέτρων πολιτικής για την προώθηση των στόχων που τέθηκαν στις προηγούμενες φάσεις. Σε αυτό το στάδιο ορίζεται ο ρόλος της Επιτροπής και των υπόλοιπων εμπλεκόμενων φορέων πολιτικής για την ολοκλήρωση και εφαρμογή των μελετών³⁴⁸. Η συγκεκριμένη φάση δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα³⁴⁹.

³⁴⁵ EIPRO – Environmental Impact of PROducts (phase 1): Ibid

³⁴⁶ Συγκεκριμένα, οι τρεις αυτές κατηγορίες μαζί είναι υπεύθυνες για 70- 80% των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την ιδιωτική κατανάλωση. Επίσης συμβάλλουν κατά 60% της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης: Ibid

³⁴⁷ IMPRO - environmental IMprovement of PROducts (phase 2): Ibid

³⁴⁸ Policy implications (phase 3): Ibid

³⁴⁹ Μέχρι Σεπτέμβριο 2010

V. Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Συνεκτίμηση του Κύκλου Ζωής

Η δημιουργία μιας πλατφόρμας για τη συνεκτίμηση του κύκλου ζωής, ως τη βασική αρχή για την υλοποίηση των στόχων της ΟΠΠ, προβλέφθηκε στο κείμενο της Ανακοίνωσης και υλοποιήθηκε το 2005³⁵⁰.

Η πλατφόρμα χρησιμοποιείται από πολλές επιχειρήσεις για τη μείωση των επιπτώσεων που προκύπτουν για το περιβάλλον, σε όλες της φάσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων³⁵¹.

Συγκεκριμένα, μέσω της πλατφόρμας οι επιχειρήσεις ανταλλάσσουν πληροφόρηση με κυβερνητικούς φορείς, αξιοποιούν ιδέες για τη βελτίωση του σχεδιασμού των προϊόντων σε ζητήματα όπως τα χρησιμοποιούμενα υλικά, τις τεχνολογίες σχεδιασμού και τα κριτήρια ανακύκλωσης, ενώ μελετούν και εναλλακτικούς τρόπους προώθησης των προϊόντων τους στην αγορά³⁵².

Βασικό στοιχείο της πλατφόρμας, είναι ότι συγκεντρώνει σε ένα μόνο εργαλείο τη δυνατότητα να παρακολουθούν οι επιχειρήσεις τις περιβαλλοντικές πιέσεις που δημιουργούνται στην αγορά και οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους³⁵³.

Επίσης, το συγκεκριμένο εργαλείο, αξιοποιείται τόσο από τις επιχειρήσεις, όσο και από το δημόσιο τομέα για τη θέσπιση κριτηρίων προς την κατεύθυνση και άλλων πολιτικών που συνδέονται με την περιβαλλοντική βελτίωση των προϊόντων, όπως τον οικολογικό σχεδιασμό και τις θεματικές στρατηγικές για τη διαχείριση των φυσικών πόρων και της πρόληψης και ανακύκλωσης των αποβλήτων³⁵⁴.

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να αναφερθεί πως η πλατφόρμα δεν εστιάζει σε ζητήματα οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων, γεγονός που την καθιστά περισσότερο υποβοηθητικό εργαλείο, το οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλα που συμπεριλαμβάνουν και τα παραπάνω ζητήματα³⁵⁵.

³⁵⁰ Βλ. Κεφάλαιο 2, υποκεφάλαιο 4

³⁵¹ European Platform of Life Cycle Assessment (LCA) διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/lca.htm> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³⁵² Ibid

³⁵³ Ibid

³⁵⁴ Ibid

³⁵⁵ Ibid

VI. Η «εργαλειοθήκη» της ΟΠΠ

Όπως αναφέρθηκε και αναλύθηκε διεξοδικά στο προηγούμενο κεφάλαιο, η ΟΠΠ δεν περιορίζεται σε μια συγκεκριμένη πολιτική, αλλά αξιοποιεί διάφορες πολιτικές και δράσεις, οι οποίες στο σύνολό τους διαμορφώνουν την «εργαλειοθήκη» της ΟΠΠ και αποτελούν το βασικό πλαίσιο θεσμικής λειτουργίας της προσέγγισης³⁵⁶. Τα συγκεκριμένα εργαλεία θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά, με τρόπο που να ενισχύει το ένα το άλλο³⁵⁷.

Η ανάπτυξη του πλαισίου ΟΠΠ αναγνωρίζει μέχρι σήμερα, εννέα εργαλεία προς αξιοποίηση.

Πρώτο εργαλείο αποτελεί η *κρατική βοήθεια*, η οποία ρυθμίζεται από το κείμενο της Επιτροπής για τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, το οποίο εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2008³⁵⁸. Το κείμενο αυτό προβλέπει την παροχή κρατικών ενισχύσεων προς την κατεύθυνση προστασίας του περιβάλλοντος, είτε για την ενίσχυση θετικών εξατομικευμένων μέτρων (σε επίπεδο μιας επιχείρησης)³⁵⁹, είτε για τη θέσπιση εθνικών μέτρων που υπερβαίνουν την κοινοτική νομοθεσία³⁶⁰. Οι ενισχύσεις μπορούν να αφορούν τόσο εθελοντικά (ήπια) μέτρα (προαιρετικά οικολογικά σήματα, διάδοση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον) ή υποχρεωτικά μέτρα (κανονιστικά μέτρα και μέτρα που βασίζονται στην αγορά)³⁶¹. Σε κάθε περίπτωση, η κρατική βοήθεια δεν προβλέπεται για κάθε μέσο, αλλά θα πρέπει ανά περίπτωση να μελετάται η καταλληλότητά της³⁶².

³⁵⁶ IPP Toolbox: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ec.europa.eu/environment/ipp/toolbox.html> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³⁵⁷ Ibid

³⁵⁸ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πληροφορίες προερχόμενες από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τις Κρατικές Ενισχύσεις για την Προστασία του Περιβάλλοντος, 2008/C 82/01

³⁵⁹ «Στόχος της κρατικής ενίσχυσης είναι να αντιμετωπιστεί άμεσα η ανεπάρκεια της αγοράς που σχετίζεται με τις αρνητικές επιπτώσεις της ρύπανσης»: Παρ. 1.3.1. (21)

³⁶⁰ «Στην περίπτωση αυτή, η κρατική ενίσχυση ενδέχεται να είναι αναγκαία για να μειώσει την επιβάρυνση των πλέον θιγόμενων επιχειρήσεων και κατά αυτόν τον τρόπο να επιτρέψει στα κράτη μέλη να θεσπίσουν εθνικές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις, αυστηρότερες από αυτές των κοινοτικών προτύπων»: Παρ. 1.3.1. (22)

³⁶¹ Παρ. 1.3.1. (22)

³⁶² Παρ. 1.3.3. (23)

Δεύτερο εργαλείο αποτελούν οι *εθελοντικές συμφωνίες*, το πλαίσιο των οποίων ορίζεται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις περιβαλλοντικές συμφωνίες στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για την απλούστευση και βελτίωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος³⁶³.

Η *πιστοποίηση* αποτελεί το τρίτο εργαλείο της ΟΠΠ. Οι δράσεις σε αυτόν τον τομέα επικεντρώθηκαν στην ενίσχυση των εθνικών και ευρωπαϊκών θεσμών πιστοποίησης (CEN, CENELEC και ETSI) και των σχετικών πρωτοβουλιών από την πλευρά των δημόσιων αρχών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των επιχειρήσεων³⁶⁴. Γενικό στόχο αποτελεί η επικέντρωση στους τομείς που υπάρχει γενική σύμπνοια για την πορεία δράσης των πρωτοβουλιών και δράσεων³⁶⁵.

Τέταρτο εργαλείο αναφέρονται τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMAS), τα οποία αξιοποιούνται σε πολλές πτυχές πολιτικής που αφορούν στην ΟΠΠ, όπως για παράδειγμα στην Οδηγία για τον Οικολογικό Σχεδιασμό³⁶⁶.

Ο οικολογικός σχεδιασμός (eco- design), αποτελεί και το πέμπτο ξεχωριστό εργαλείο της ΟΠΠ³⁶⁷. Ο τρόπος που συμβάλει το συγκεκριμένο εργαλείο στην ΟΠΠ, εξετάζεται στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους.

Έκτο εργαλείο εθελοντικού χαρακτήρα, αποτελεί το *οικολογικό σήμα* γενικά αλλά και στην περίπτωση των προϊόντων που καταναλώνουν ενέργεια (Energy Star)³⁶⁸. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ενδεχόμενο προστιθέμενης αξίας στη συμβολή του οικολογικού σήματος ως εργαλείο της ΟΠΠ, στοχεύοντας

³⁶³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Περιβαλλοντικές συμφωνίες σε κοινοτικό επίπεδο στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για την απλούστευση και βελτίωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος, Βρυξέλλες 17.7.2002, (COM) 412 τελικό

³⁶⁴ European Commission DG Environment, Reporting on the Implementation of Integrated Product Policy, Final Report, June 2008, σελ.56

³⁶⁵ Τα σημεία αυτά είναι: η ενθάρρυνση υιοθέτησης περιβαλλοντικού τόπου σκέψης στους ειδικούς που καταρτίζουν τα συγκεκριμένα πρότυπα, ανάδειξη των προτύπων που έχουν μεγαλύτερη περιβαλλοντική προτεραιότητα, η συμμετοχή περιβαλλοντικών ειδικών στις επιτροπές που καταρτίζουν τα συγκεκριμένα πρότυπα και τέλος, η αύξηση του αριθμού εργαλείων σχετικών με την πιστοποίησης, όπως των κειμένων- οδηγών και των γραφείων βοήθειας: Ibid σελ. 57

³⁶⁶ IPP Toolbox, Environmental Management Systems, ό.π.

³⁶⁷ IPP Toolbox, Eco- design: Ibid

³⁶⁸ European Commission DG Environment, Reporting on the Implementation of Integrated Product Policy, Final Report, ό.π. σελ. 68

στη συνεχή βελτίωση του πεδίου εφαρμογής του και της συνεισφοράς του στην αύξηση της εμπλοκής των ενδιαφερομένων μερών³⁶⁹.

Ως έβδομο εργαλείο συμπεριλαμβάνονται οι *οικολογικές δημόσιες προμήθειες*, που στοχεύουν στη στροφή του δημόσιου τομέα σε οικολογικά πρότυπα. Ο συγκεκριμένος τομέας εμπλουτίστηκε με την έκδοση Οδηγιών το 2004, το 2006 και το 2009 που αφορούν στις διαδικασίες σύναψης σχετικών συμβάσεων, καλύπτοντας τομείς όπως τα ύδατα, η ενέργεια και οι μεταφορές.

Όγδοο εργαλείο αποτελούν οι *οικολογικές τεχνολογίες*, οι οποίες προωθούνται μέσω του Σχεδίου Δράσης προς όφελος των Οικολογικών Τεχνολογιών³⁷⁰, το οποίο δημοσιεύτηκε το 2004 με στόχο να προάγει οικολογικότερες τεχνολογίες (τεχνολογίες με συγκριτικά μικρότερες επιπτώσεις για το περιβάλλον), προκειμένου να «μειωθεί η πίεση στους φυσικούς πόρους, να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των Ευρωπαίων και να ενθαρρυνθεί η οικονομική ανάπτυξη»³⁷¹.

Τέλος, η νομοθεσία αποτελεί εργαλείο για την εφαρμογή της ΟΠΠ³⁷². Ως νομοθεσία αναφέρονται κυρίως Οδηγίες που έχει εκδώσει η Επιτροπή και αφορούν σε ένα φάσμα ζητημάτων γύρω από τα προϊόντα όπως για τον περιορισμό των αποβλήτων και των επικίνδυνων ουσιών³⁷³, για τον σχεδιασμό των προϊόντων³⁷⁴, για την απομάκρυνση μετά το τέλος ζωής³⁷⁵, για τις συσκευασίες³⁷⁶ και άλλα.

Πέραν των Οδηγιών, σημαντικό βήμα αποτέλεσε προς αυτήν την κατεύθυνση το Σχέδιο Δράσης για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή που δημοσιεύτηκε το 2008, το οποίο συνδυάζει νομοθετικά μέτρα (Οδηγία για

³⁶⁹ Ibid

³⁷⁰ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Τόνωση των τεχνολογιών υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης: πρόγραμμα δράσης για τις περιβαλλοντικές τεχνολογίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Βρυξέλλες, 28.1. 2004, (COM)2004 38 τελικό

³⁷¹ Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύναψη της νομοθεσίας της ΕΕ, Σχέδιο Δράσης προς όφελος των οικολογικών τεχνολογιών:

http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/interaction_with_other_policies/ (22/09/2010)

³⁷² IPP Toolbox, Legislation: ό.π.

³⁷³ Για παράδειγμα, Οδηγία 2002/95/ΕΚ για τον περιορισμό της χρήσης επικίνδυνων ουσιών και Οδηγία 2002/96 σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού: EUR-LEX διαθέσιμο στη ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

³⁷⁴ Οδηγία για τον Οικολογικό Σχεδιασμό, Βλ. Μέρος Δεύτερο, κεφάλαιο 2

³⁷⁵ Οδηγία 2000/53/ΕΚ για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους: EUR-LEX, ό.π.

³⁷⁶ Οδηγία 1994/62/ΕΚ για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας και πράξεις τροποποίησης: Ibid

τον Οικολογικό Σχεδιασμό), με διευρυμένα εθελοντικά μέτρα (οικολογικό σήμα, οικολογικές δημόσιες προμήθειες), στοχεύοντας σε πιο οικολογικά προϊόντα και σε «εξυπνότερα» πρότυπα κατανάλωσης³⁷⁷.

2. Η εφαρμογή της ΟΠΠ σε επίπεδο κρατών μελών

Τον Ιούνιο του 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια αναφορά με τίτλο «Σχετικά με την εφαρμογή της ΟΠΠ», όπου μεταξύ άλλων παρουσίασε συγκεκριμένα στοιχεία για τις εξελίξεις σε επίπεδο κρατών μερών³⁷⁸.

Η αναφορά κάλυψε ζητήματα εφαρμογής σε ζητήματα αρχών (αρχή της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής, συνεργασία με την αγορά, εμπλοκή των ενδιαφερομένων μερών και συνεχής βελτίωση), στρατηγικής, εφαρμογής των συγκεκριμένων μέτρων και επικέντρωσης σε συγκεκριμένους τύπους προϊόντων³⁷⁹.

Όσον αφορά στις αρχές της ΟΠΠ, αναφέρεται ότι σε αρκετά κράτη μέλη εφαρμόζονται, συχνά όμως με διαφορετικό τρόπο. Η Ιταλία θεωρείται πως εφαρμόζει άψογα την συνεκτίμηση του κύκλου ζωής και την ακολουθούν η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία, η Σουηδία και η Φιλανδία, οι οποίες κατατάσσονται στην κατηγορία με τις «καλές επιδόσεις». Μικρά επίπεδα υιοθέτησης της αρχής αναγνωρίζονται στην Ουγγαρία, στην Πολωνία, στη Ρουμανία και στη Σλοβακία³⁸⁰.

Στο ζήτημα της συνεργασίας με την αγορά, ως πρωτοπόρος σε σχέση με τις επιδόσεις, αναγνωρίζεται η Ολλανδία, ενώ ακολουθούν με καλές επιδόσεις η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η

³⁷⁷ Rubik Frieder, *Integrated Product Policy: Practises in Europe, International Summer Academy „From Government to Governance: The Case of Integrated Product Policy”, September 7-11, 2003, Wuerzburg, Germany, σελ. 34- 41*

³⁷⁸ European Commission DG ENV, *Reporting on the Implementation, of Integrated Product Policy (IPP), Final Report, June 2008, ό.π.*

³⁷⁹ Ibid

³⁸⁰ Το εθνικό σχέδιο της Ιταλίας για την εφαρμογή του Σχεδίου για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή, προβλέπει την ανάγκη ανάπτυξης συγκεκριμένων τεχνικών και μεθοδολογικών εργαλείων για την ανάλυση και περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες. Στην περίπτωση του Βελγίου, έχουν εκδοθεί δύο σχέδια νόμου που κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, ενώ στην περίπτωση της Γερμανίας, η συνεκτίμηση του κύκλου ζωής αποτελεί βασική αρχή των πολιτικών που σχετίζονται με τα προϊόντα: IPP Principles, Life Cycle Thinking, At MS level, Ibid σελ. 30

Ιταλία, η Σλοβακία, η Σουηδία και η Φιλανδία. Μικρή επίδοση καταγράφουν η Ουγγαρία και η Ρουμανία³⁸¹.

Στην περίπτωση της εμπλοκής των ενδιαφερομένων μερών, περισσότερες από μια χώρες αναγνωρίζεται να επιδεικνύουν εξαιρετικές επιδόσεις και αυτές είναι η Γαλλία, η Γερμανία και η Ουγγαρία. Ακολουθούν η Αυστρία, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Δανία, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Φιλανδία. Μικρά επίπεδα εμπλοκής αναγνωρίζεται ότι έχουν επιτύχει η Ρουμανία και η Σουηδία³⁸².

Διαφορετική εικόνα παρουσιάζεται στην περίπτωση της συνεχούς βελτίωσης των προϊόντων. Η Σουηδία είναι η μόνη χώρα η οποία καταγράφει εξαιρετικές επιδόσεις, ενώ καλές επιδόσεις αναγνωρίζονται στην Αυστρία, στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στη Δανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ιταλία, στην Ολλανδία, στη Σλοβακία και στη Φιλανδία. Μικρές επιδόσεις κατέγραψαν η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Ρουμανία³⁸³.

Ακόμα μια φορά, διαφοροποιημένη είναι εικόνα σχετικά με την εφαρμογή διαφορετικών εργαλείων πολιτικής. Ως κράτη με εξαιρετικές επιδόσεις αναγνωρίζονται η Δανία, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Σουηδία, με τις υπόλοιπες προαναφερθείσες χώρες να ακολουθούν³⁸⁴.

Αναφορικά με τη στρατηγική για την ΟΠΠ, μόνο τέσσερα κράτη έχουν υιοθετήσει μια ξεχωριστή στρατηγική και μόνο στην περίπτωση του Βελγίου και της Πολωνίας χρησιμοποιείται ο όρος «ΟΠΠ». Η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σλοβακία και η Σουηδία έχουν εντάξει στόχους της ΟΠΠ σε άλλες εθνικές στρατηγικές. Ως καλό επίπεδο ένταξης της στρατηγικής ΟΠΠ αναγνωρίζεται και στις δύο

³⁸¹ Γενικά, τα περισσότερα κράτη ακολουθούν μια προσέγγιση εξισορρόπησης ανάμεσα στην πλευρά της παραγωγής και της κατανάλωσης, με εξαίρεση τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο που επικεντρώνονται περισσότερο στην πλευρά της ζήτησης: Working with the market, Ibid σελ. 32

³⁸² Για παράδειγμα, η Γερμανία από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, αναγνώρισε τη σημασία της εμπλοκής των ενδιαφερομένων μερών, συστήνοντας μια έδρα για τα Οικολογικά Σήματα στην οποία συμμετέχουν διάφοροι φορείς, δημιουργώντας μια διαδικασία εθνικού διαλόγου για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή και ενισχύοντας τη συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων σε τομείς σχετικούς με την ΟΠΠ: Stakeholder Involvement, Ibid σελ. 34

³⁸³ Continuous Improvement, Ibid σελ. 37

³⁸⁴ Combination of various policy instruments, Ibid σελ. 38

περιπτώσεις σε οκτώ χώρες: στην Αυστρία, στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στη Δανία, στην Ουγγαρία και στη Φιλανδία³⁸⁵.

Αναφορικά με τα οικονομικά εργαλεία, τα περισσότερα κράτη έχουν εντάξει φορολογικά και βοηθητικά εργαλεία στις εθνικές τους πολιτικές. Για παράδειγμα, σχεδόν όλα τα κράτη που αναφέρονται στο κείμενο, έχουν επιβάλει τέτοιου είδους μέτρα στον τομέα των καυσίμων, της κυκλοφορίας αυτοκινήτων (καταγραφή οχημάτων και τέλη κυκλοφορίας) και της υγειονομικής ταφής και αποτέφρωσης αποβλήτων. Όσον αφορά σε άλλα προϊόντα, πιο περιορισμένη δράση παρατηρείται για τα ελαστικά, τα μικροβιοκτόνα, τις μπαταρίες και στις συσκευασίες³⁸⁶.

Όσον αφορά στα εργαλεία ΟΠΠ, υπάρχει και εδώ διαφοροποιημένη εικόνα.

Η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία έχουν προχωρήσει περισσότερο στον τομέα της σύναψης εθελοντικών συμφωνιών με τις επιχειρήσεις³⁸⁷, ενώ είκοσι από τα είκοσι επτά κράτη μέλη έχουν υιοθετήσει οδικό χάρτη για την εφαρμογή του Σχεδίου προς όφελος των Οικολογικών Τεχνολογιών³⁸⁸. Επίσης, μόλις δύο χώρες καταγράφουν θετικές επιδόσεις για την εφαρμογή του Σχεδίου για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή (Γαλλία και Δανία³⁸⁹), ενώ δώδεκα έχουν ενσωματώσει στην εθνική τους νομοθεσία την αρχή της ευθύνης του παραγωγού (Άρθρο 8 της Οδηγίας για τον περιορισμό χρήσης των αποβλήτων)³⁹⁰.

Στον τομέα των οικολογικών δημόσιων προμηθειών, παρατηρείται μια γενικά καλή εικόνα, με δώδεκα κράτη να έχουν υιοθετήσει εθνικά σχέδια δράσης (Εσθονία, Γαλλία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Κύπρος, Λετονία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία και Σουηδία), επτά να είναι σε στάδιο προετοιμασίας τέτοιων σχεδίων (Βέλγιο, Ιταλία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Ρουμανία, Φιλανδία) και με τέσσερα να έχουν δηλώσει την πρόθεσή τους να το κάνουν άμεσα (Αυστρία, Ιρλανδία, Σλοβενία και Τσεχία)³⁹¹.

³⁸⁵ Table 8 – National IPP strategies and other relevant strategic documents Ibid σελ. 42-43

³⁸⁶ Tools for creating the right economic and legal framework, Ibid σελ. 51. Για πληροφορίες σχετικά και με άλλα προϊόντα βλ. Table 9 - Overview of economic instruments in EU-15 and EFTA (EEA, 2005; EEA, 2006) Ibid

³⁸⁷ Voluntary agreements with the industry, Ibid σελ. 57

³⁸⁸ ETAP, Ibid σελ. 62

³⁸⁹ SCP Action Plan, Ibid σελ. 63

³⁹⁰ Extended and Individual producer responsibility (EPR and IPR), σελ. 64

³⁹¹ Greening Public Procurement, Ibid σελ. 81

Αναφορικά με τα οικολογικά σήματα δέκα κράτη έχουν θεσπίσει σχετικές εθνικές πολιτικές: η Αυστρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ουγγαρία, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Σλοβακία, η Σουηδία και η Τσεχία³⁹².

Επίσης, δώδεκα κράτη έχουν προχωρήσει σε πρωτοβουλίες για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού, των επιχειρήσεων και των καταναλωτών; όπως στη διενέργεια εκστρατειών ενημέρωσης, σύσταση εθνικών σωμάτων ενημέρωσης και βάσεων δεδομένων και στη διοργάνωση σχετικών σεμιναρίων. Τα κράτη αυτά είναι η Αυστρία, το Βέλγιο, Η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Σουηδία³⁹³.

Αναφορικά με την επικέντρωση σε συγκεκριμένα προϊόντα, έξι κράτη έχουν θέσει σε ισχύ πιλοτικά προγράμματα (Δανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ολλανδία, Φιλανδία) και δεκατέσσερα έχουν αναγνωρίσει ορισμένες ομάδες προϊόντων ως ομάδες προτεραιότητας (όλα τα προαναφερθέντα και η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ουγγαρία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Σουηδία)³⁹⁴.

Συμπερασματικά, η εικόνα εφαρμογής της ΟΠΠ παρουσιάζεται διαφοροποιημένη στα κράτη μέλη³⁹⁵.

Μόνο τέσσερα από αυτά έχουν υιοθετήσει μια συγκεκριμένη στρατηγική για την ΟΠΠ, κάποια έχουν ενσωματώσει μέτρα της ΟΠΠ σε άλλες στρατηγικές, ενώ και κάποια άλλα δείχνουν να μην έχουν πρόθεση συμπερίληψης της ΟΠΠ στις εθνικές τους πολιτικές (όπως και η Ελλάδα)³⁹⁶.

Συγκεντρωτικά, τα βόρεια κράτη φαίνεται να καταγράφουν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα νότια, αλλά μόνο μέχρι ένα σημείο καθώς και ορισμένα νότια κράτη παρουσιάζουν πολύ καλές επιδόσεις (με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ιταλία)³⁹⁷.

Σε ένα γενικό πλαίσιο, παρά την ετερογένεια που καταγράφεται όσον αφορά στις προσεγγίσεις των κρατών μελών, οι αρχές της ΟΠΠ φαίνεται να γνωρίζουν ευρεία αποδοχή, η οποία εντοπίζεται στην εφαρμογή οικονομικών μέτρων, δράσεων και αρχών. Για παράδειγμα, σε πολλά κράτη υιοθετούνται

³⁹² Environmental Labelling, Ibid σελ. 88

³⁹³ Awareness Rising, Ibid σελ. 103-104

³⁹⁴ Developing focus on particular products, Ibid σελ. 107

³⁹⁵ Conclusions, At MS level: Ibid σελ. 124

³⁹⁶ Ibid

³⁹⁷ Ibid

φορολογικά μέτρα, ενώ και η αρχή της ευθύνης του παραγωγού εφαρμόζεται σε πολλές περιπτώσεις, αν και σε συγκεκριμένες ομάδες προϊόντων και για συγκεκριμένο στάδιο του κύκλου ζωής, αυτό του τέλους ζωής (Οδηγία για το τέλος ζωής των οχημάτων). Τέλος, ευρεία αποδοχή αποδίδεται και σε εθελοντικά μέτρα όπως τα οικολογικά σήματα, τα οποία λαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στις εθνικές πολιτικές³⁹⁸.

Το ζήτημα που μένει να εξεταστεί στο μέλλον είναι η περαιτέρω δράση των κρατών μελών στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή που εκδόθηκε του 2008, το οποίο θέτει πιο επιτακτικά τα ζητήματα της προσέγγισης ΟΠΠ, εντάσσοντάς τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή ως βασικό τομέα προτεραιότητας για την επίτευξη των στόχων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη³⁹⁹.

³⁹⁸ Ibid σελ. 125
³⁹⁹ Ibid

Μέρος Β:
Οικολογικός Σχεδιασμός- το νομικό και
θεσμικό πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Η έννοια του «σχεδιασμού» και του «οικολογικού σχεδιασμού»

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενα σημεία της μελέτης, ο τρόπος ζωής των σύγχρονων ανθρώπων και τα κυρίαρχα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, επιφέρουν σημαντικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και στην ανθρώπινη υγεία⁴⁰⁰.

Συγκεκριμένα, όλα τα προϊόντα που χρησιμοποιούμε μπορούν να έχουν βλαπτική επίδραση στο περιβάλλον, καθ' όλη τη διάρκεια ζωής τους (από τη «γέννηση» ως τον «τάφο»), ξεκινώντας από το στάδιο της εξόρυξης πρώτων υλών, συνεχίζοντας στα στάδια κατασκευής, διανομής και χρήσης και καταλήγοντας στο στάδιο απόρριψης/ απομάκρυνσης⁴⁰¹.

Στο στάδιο κατασκευής ενός προϊόντος, υπεισέρχεται η έννοια του *σχεδιασμού* η οποία περιγράφει τη «διαδικασία μετασχηματισμού των πρώτων υλών (εισροές) σε χρήσιμες εκροές»⁴⁰². Στο στάδιο του σχεδιασμού, καθορίζονται τα κριτήρια κατασκευής όπως τα απαιτούμενα υλικά (τύπος, ποιότητα, τεχνικές προδιαγραφές), οι βασικές μορφές και οι μέθοδοι συναρμολόγησης των επιμέρους εξαρτημάτων, με σκοπό τη δημιουργία νέων προϊόντων ή τον ανασχεδιασμό ήδη υπαρχόντων ώστε να καλύπτονται αποτελεσματικότερα οι ανάγκες της ζήτησης (καλύτερη ποιότητα, χαμηλότερο κόστος και μεγαλύτερη ασφάλεια στη χρήση)⁴⁰³.

Ο σχεδιασμός αποτελεί μια *στρατηγική απόφαση*, με την έννοια ότι έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο σύστημα και αποσκοπεί σε κάθε περίπτωση στην παραγωγή προϊόντων που θα έχουν ευνοϊκή μεταχείριση από τον καταναλωτή και ανταγωνιστική τιμή στην αγορά⁴⁰⁴.

Το στάδιο του σχεδιασμού αποτελεί ίσως το σημαντικότερο αναφορικά με το περιβάλλον, καθώς σε αυτό το σημείο εντοπίζονται σε ποσοστό 80% οι

⁴⁰⁰ Βλ. Εισαγωγή

⁴⁰¹ Ibid

⁴⁰² Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, Ενημερωτικό Φυλλάδιο «Διοίκηση Παραγωγής και Συστημάτων Υπηρεσιών», Αθήνα, Οκτώβριος 2009 διαθέσιμο στον ιστοσελίδα <http://academics.epu.ntua.gr/> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

⁴⁰³ Ibid

⁴⁰⁴ Ibid

περιβαλλοντικές επιπτώσεις όλων των προϊόντων σε όλες τις φάσεις του κύκλου ζωής⁴⁰⁵. Είναι γεγονός ότι στο στάδιο του σχεδιασμού τίθενται οι προδιαγραφές που καθορίζουν τη φύση και τη λειτουργία του προϊόντος, οι οποίες δεν μπορούν να μεταβληθούν από τη στιγμή που το προϊόν κυκλοφορήσει στην αγορά⁴⁰⁶.

Δεδομένων των παραπάνω στοιχείων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν από τα προϊόντα, κρίνεται απαραίτητη η ένταξη των περιβαλλοντικών πτυχών στο σχεδιασμό του προϊόντος, με στόχο τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων του σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής⁴⁰⁷. Η συγκεκριμένη στόχευση, αποτελεί την έννοια του *οικολογικού σχεδιασμού (ecodesign)*⁴⁰⁸.

Η προσέγγιση σχετικά με τον οικολογικό σχεδιασμό, στοχεύει στην αποτροπή της μετακύλισης των επιπτώσεων από το ένα στάδιο στο άλλο στη βάση της αρχής της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής⁴⁰⁹, η οποία εντάχθηκε δυναμικά στην πολιτική προϊόντων της Ένωσης, μέσα από το πλαίσιο της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων.

2. Ο οικολογικός σχεδιασμός ως εργαλείο της ΟΠΠ

Όπως αναλύθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, η ΟΠΠ αποτέλεσε ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, βασισμένο σε περισσότερο οικολογικά προϊόντα, τα οποία χρησιμοποιούν λιγότερους πόρους, ενέχουν λιγότερες επιπτώσεις και κινδύνους για το

⁴⁰⁵ European Commission, Enterprise and Industry, Brochure "Ecodesign your future: How ecodesign can help the environment by making products smarter" διαθέσιμο στη ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainablebusiness/ecodesign/files/brochure_ecodesign_en.pdf (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

⁴⁰⁶ Ibid

⁴⁰⁷ European Commission, Joint Research Center, Life Cycle Thinking and Assessment, Ecodesign διαθέσιμο στη ιστοσελίδα <http://lct.jrc.ec.europa.eu/approaches> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁴⁰⁸ Βλ. Κεφάλαιο 2 για τον ακριβή ορισμό του οικολογικού σχεδιασμού για τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στην Οδηγία 2005/32/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁴⁰⁹ European Commission, Joint Research Center, Life Cycle Thinking and Assessment, Ecodesign, ό.π.

περιβάλλον και αποτρέπουν τη δημιουργία αποβλήτων ήδη κατά τα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής (σχεδιασμός)⁴¹⁰.

Στο πρώτο κείμενο αναφοράς για την ΟΠΠ σε επίπεδο Ένωσης, στην Πράσινη Βίβλο, ο σχεδιασμός αναγνωρίστηκε ως το βασικότερο στάδιο του κύκλου ζωής, μαζί με το στάδιο της πώλησης του προϊόντος, καθώς αποτελεί το στάδιο εκείνο το οποίο εμφανίζει τις περισσότερες προοπτικές περιβαλλοντικής βελτίωσης⁴¹¹.

Η Βίβλος ενέταξε το σχεδιασμό στα μέτρα για την ενίσχυση της οικολογικής παραγωγής, προβλέποντας την παροχή κατευθυντηρίων γραμμών στις επιχειρήσεις με στόχο τη συνεχή βελτίωση των προϊόντων και την ταυτόχρονα εξασφάλιση ανταγωνιστικότητάς τους στην αγορά⁴¹². Με άλλα λόγια, ο οικολογικός σχεδιασμός δεν αποτελεί, σύμφωνα με το κείμενο της Βίβλου, μόνο έναν τρόπο πρόληψης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που αφορούν στα προϊόντα, αλλά και ένα εργαλείο που συντελεί στην μετατροπή των περιβαλλοντικών προκλήσεων σε οικονομικές ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις, ενισχύοντας τον ηγετικό ρόλο των τελευταίων στην αγορά⁴¹³.

Οι κατευθυντήριες γραμμές που έθεσε η Βίβλος, αποσκοπούν στο να αποτελέσουν μια μορφή πληροφορίας για την προώθηση του κύκλου ζωής στις επιχειρήσεις και μακροπρόθεσμα, στο να συμβάλουν στην ανάπτυξη σφαιρικής στρατηγικής για την ενσωμάτωση του παράγοντα «περιβάλλον» στη διαδικασία σχεδιασμού, η οποία θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνει υπόψη την πολυπλοκότητα και την ποικιλία των προϊόντων, καθώς και την τεχνογνωσία στον τομέα του σχεδιασμού⁴¹⁴.

Προς αυτήν την κατεύθυνση, η στρατηγική που χάραξε η Βίβλος αναφορικά με τον οικολογικό σχεδιασμό περιλαμβάνει πέντε σημεία: τη βελτιστοποίηση του οφέλους που προσφέρει το προϊόν, τη διατήρηση των φυσικών όρων, τη μείωση των αποβλήτων, τον περιορισμό της ρύπανσης και των περιορισμό των κινδύνων που αφορούν στο περιβάλλον και στην ανθρώπινη υγεία⁴¹⁵.

⁴¹⁰ Βλ. Κεφάλαιο 2 Η Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων σελ. 45

⁴¹¹ Ibid

⁴¹² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πράσινη Βίβλος σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, COM (2001) 68 τελικό, Βρυξέλλες, 07/02/2001: Κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό προϊόντων σελ. 24

⁴¹³ Ibid

⁴¹⁴ Ibid

⁴¹⁵ Ibid

Προκειμένου να υλοποιηθεί η παραπάνω στρατηγική, η Βίβλος έθεσε τις βασικές αρχές του οικολογικού σχεδιασμού σε οκτώ σημεία.

Αρχικά, ο σχεδιασμός των προϊόντων θα πρέπει να στοχεύει στην καθαρότερη παραγωγή και χρήση προϊόντων, εξοικονομώντας πόρους, μειώνοντας τη μάζα των προϊόντων και των αποβλήτων που παράγονται από τη χρήση και απόρριψή τους και συμβάλλοντας στη μείωση στο ελάχιστο της ενέργειας που καταναλώνεται στην όλη διαδικασία⁴¹⁶.

Δεύτερον, ο σχεδιασμός θα πρέπει να αποσκοπεί στον περιορισμό ή/και στην αντικατάσταση ακατάλληλων (επικίνδυνων, τοξικών ή άλλων επιζήμιων) υλικών που εμφανίζονται στο τελικό προϊόν ή στη φάση κατανάλωσής του⁴¹⁷.

Σε σύνδεση με τον προηγούμενο στόχο, ο σχεδιασμός θα πρέπει επίσης να αποσκοπεί στη χρήση ανανεώσιμων υλικών⁴¹⁸.

Στη συνέχεια, οι στόχοι της Βίβλου συμπεριλαμβάνουν και το σχεδιασμό μακράς διάρκειας, όπου θα πρέπει να εξασφαλίζεται η δυνατότητα αναβάθμισης ενός προϊόντος και η μετατροπή των κλασσικών τρόπων σχεδιασμού, ώστε το προϊόν να ανταποκρίνεται και σε μελλοντικές ανάγκες⁴¹⁹.

Ο σχεδιασμός επίσης θα πρέπει να προορίζει το προϊόν για διευρυμένες χρήσης, ενισχύοντας χαρακτηριστικά όπως η πολυχρησιτικότητα του προϊόντος⁴²⁰.

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί ο σχεδιασμός που εξασφαλίζει δυνατότητες επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης που μπορεί να επιτευχθεί από απλή συναρμολόγηση, περιορισμό της πολυπλοκότητας των υλικών, τη χρήση ανακυκλώσιμων υλικών και άλλα⁴²¹.

Τέλος, ο σχεδιασμός ενός προϊόντος θα πρέπει να είναι κατά το δυνατόν απλός, ενέχοντας χαμηλότερο κόστος παραγωγής, χαμηλότερο όγκο υλικών, μεγαλύτερη ανθεκτικότητα και ευκολότερη αποσυναρμολόγηση για συντήρηση ή αξιοποίηση⁴²².

Η βάση που τέθηκε από την Βίβλο για την καθιέρωση των κριτηρίων για τον οικολογικό σχεδιασμό, εμπλουτίστηκε στο κείμενο της Ανακοίνωσης του 2003

⁴¹⁶ Ibid

⁴¹⁷ Ibid

⁴¹⁸ Ibid

⁴¹⁹ Ibid

⁴²⁰ Ibid

⁴²¹ Ibid

⁴²² Ibid

όπου οι υποχρεώσεις για τον οικολογικό σχεδιασμό συμπεριλήφθηκαν ως τμήμα της στρατηγικής ΟΠΠ, στα πλαίσια του επιμέρους στόχου για την εφαρμογή της συνεκτίμησης του κύκλου ζωής⁴²³.

Στο σημείο εκείνο, η Επιτροπή εκδήλωσε την πρόθεσή της να θέσει προς συζήτηση το 2005, τρόπους εφαρμογής της προσέγγισης ΟΠΠ που αφορούν στον οικολογικό σχεδιασμό, μέσα από την καθιέρωση γενικών υποχρεώσεων για συγκεκριμένα προϊόντα⁴²⁴. Ως τέτοια προϊόντα αναφέρθηκαν τα προϊόντα που χρησιμοποιούν ενέργεια, στα οποία αποδόθηκε σαφές μερίδιο στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ικανοποιητική πείρα από την πλευρά της Ένωσης σε αυτόν τον τομέα⁴²⁵. Η συγκεκριμένη πρόθεση της Επιτροπής υλοποιήθηκε τρία χρόνια αργότερα, το 2005, καθώς οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν στην έκδοση της Οδηγίας 2005/32/ΕΚ για θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια, η οποία αποτέλεσε το πρώτο βήμα για τη θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου της Ένωσης που αφορά στον οικολογικό σχεδιασμό⁴²⁶.

Σήμερα, ο οικολογικός σχεδιασμός εντάσσεται στην «εργαλειοθήκη» της ΟΠΠ, ως ένα εργαλείο για την προώθηση οικολογικότερων προϊόντων που προσφέρουν καλύτερη ποιότητα, μεγαλύτερη περιβαλλοντική προστασία και δυνατότητες συνεχούς βελτίωσης⁴²⁷.

⁴²³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, Οικοδομώντας στη συνεκτίμηση του περιβαλλοντικού κύκλου ζωής, Βρυξέλλες, 18.6.2003, COM(2003) 302 τελικό

⁴²⁴ Ibid

⁴²⁵ Πρόκειται για Οδηγίες που έχει εκδώσει η Ένωση σχετικά με την ενεργειακή απόδοση προϊόντων και συγκεκριμένα για την Οδηγία 96/57/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3ης Σεπτεμβρίου 1996 σχετικά με τις απαιτήσεις για την ενεργειακή απόδοση των οικιακών ηλεκτρικών ψυγείων, καταψυκτών και συνδυασμών τους και την Οδηγία 2000/55/ΕΚ της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 σχετικά με τις απαιτήσεις ενεργειακής απόδοσης για τα στραγγαλιστικά πηνία που προορίζονται για τους λαμπτήρες φθορισμού, οι οποίες τροποποιήθηκαν αργότερα από την Οδηγία 2005/32/ΕΚ, βλ. Κεφάλαιο 2. Επίσης, Ο σχεδιασμός αναφέρθηκε ως στόχος του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον «Στόχος η αειφορία» στον τομέα της ενέργειας, όπου προβλέπονταν ως προτεραιότητα η «ενίσχυση ενεργειακά αποδοτικών προδιαγραφών για τις συσκευές και η αναγραφή της ενεργειακής αποδοτικότητας επί των συσκευών»: Απόφαση αριθ. 2179/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Σεπτεμβρίου 1998 περί αναθεώρησης του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη «Στόχος η Αειφορία», Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 10/10/1998

⁴²⁶ Ibid

⁴²⁷ IPP Toolbox, ό.π.

3. Βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση: ο οικολογικός σχεδιασμός ως πρότυπο προς την κατεύθυνση βιώσιμων και υπεύθυνων επιχειρήσεων και ως εργαλείο για την επίτευξη ενεργειακής αποδοτικότητας των προϊόντων

Πέραν της ΟΠΠ, ο οικολογικός σχεδιασμός στα πλαίσια του τομέα προτεραιότητας της αναθεωρημένης στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που αφορά στη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή, έχει ενταχθεί σε ακόμα δύο πολιτικές της Ένωσης που αφορούν στον τομέα της ενέργειας και στον τομέα των βιώσιμων και υπεύθυνων επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Ένωση επιδιώκει μέσα από την περιβαλλοντική πολιτική στον τομέα της ενέργειας να μειώσει τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο που σχετίζονται με την κατανάλωση ενέργειας από τη χρήση προϊόντων, καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής⁴²⁸. Ως προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια θεωρούνται εκείνα που «χρησιμοποιούν, παράγουν, μεταφέρουν ή καταμετρούν ενέργεια», δηλαδή καταναλωτικά αγαθά όπως τηλεοράσεις, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, βραστήρες και βιομηχανικά προϊόντα όπως μετασχηματιστές, ανεμιστήρες και φούρνοι βιομηχανικής χρήσης⁴²⁹.

Στον τομέα της «Ενεργειακής Αποδοτικότητας» που αποτελεί τμήμα της πολιτικής για την ενέργεια, η παραγωγή, η διανομή, η χρήση και διαχείριση μετά το τέλος ζωής των προϊόντων που καταναλώνουν ενέργεια σχετίζεται με σημαντικό αντίκτυπο στο περιβάλλον που προκαλείται από την ίδια την κατανάλωση ενέργειας, την κατανάλωση από άλλες πηγές ή από άλλα υλικά, την παραγωγή αποβλήτων και την έκλυση επικίνδυνων ουσιών στο περιβάλλον⁴³⁰.

Οι παράγοντες που μπορούν να συμβάλουν στη μείωση της ενέργειας που καταναλώνεται από τα συγκεκριμένα προϊόντα, είναι οι καταναλωτές οι οποίοι καθορίζουν την ενέργεια που χρησιμοποιείται μέσω της επιλογής⁴³¹ και της

⁴²⁸ European Commission, Energy, Energy Efficiency, Ecodesign: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/energy/efficiency/ecodesign/eco_design (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

⁴²⁹ Ibid

⁴³⁰ Ibid

⁴³¹ Η επιλογή έγκειται στην επισημάνση των προϊόντων, η οποία μπορεί να επηρεάσει τους καταναλωτές στο να αποφασίσουν να αγοράσουν το λιγότερο «ενεργοβόρο» προϊόν. Ibid

χρήσης των προϊόντων και οι επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να καθορίσουν τις προδιαγραφές του προϊόντος προτού αυτό κυκλοφορήσει στην αγορά μέσω του σχεδιασμού⁴³².

Προς αυτό το σκοπό, η Ένωση προχώρησε το 2005 στη θέσπιση της Οδηγίας 2005/32/ΕΚ⁴³³ για τη θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια, επιχειρώντας να συνεισφέρει στην πολιτική της Ένωσης για την ενέργεια, εξασφαλίζοντας στο μέγιστο δυνατό βαθμό ενεργειακή αποδοτικότητα στον τομέα των προϊόντων⁴³⁴.

Μέσα από τον τομέα των βιώσιμων και υπεύθυνων επιχειρήσεων, η Ένωση στοχεύει στην εξασφάλιση ευημερίας και της συνεχούς οικονομικής μεγέθυνσης για τον επιχειρηματικό κλάδο και στην ταυτόχρονη εκπλήρωση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών κριτηρίων που συνθέτουν τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης⁴³⁵.

Μεταξύ άλλων κριτηρίων για την επίτευξη αυτού του στόχου, όπως η εταιρική κοινωνική ευθύνη και η προώθηση της έννοιας των οικολογικών επιχειρήσεων ή οικοεπιχειρήσεων (eco- industries)⁴³⁶, είναι και ο οικολογικός σχεδιασμός μέσω του οποίου αποτρέπεται η υιοθέτηση διαφοροποιημένων εθνικών νομοθετικών πλαισίων, γεγονός που μπορεί να προβάλλει εμπόδια για το εσωτερικό εμπόριο⁴³⁷. Αντίθετα, η ύπαρξη μιας ενιαίας και ευρείας πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο μπορεί να ωφελήσει τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τους καταναλωτές, ενισχύοντας της περιβαλλοντικής προστασία και την ποιότητα των προϊόντων και διευκολύνοντας την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων στην εσωτερική αγορά της Ένωσης⁴³⁸.

⁴³² Ibid

⁴³³ Βλ. Κεφάλαιο 2, Το νομικό πλαίσιο για τον οικολογικό σχεδιασμό

⁴³⁴ Ibid

⁴³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επιχειρήσεις και Βιομηχανία, Βιώσιμες και υπεύθυνες επιχειρήσεις: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/index_el.htm (23/09/2010)

⁴³⁶ Τα υπόλοιπα κριτήρια είναι η λειτουργία των επιχειρήσεων στα πλαίσια του Σχεδίου Δράσης του 2008 για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική (για περισσότερες πληροφορίες βλ. Κεφάλαιο 2), της πολιτικής για την κλιματική αλλαγή («πακέτο» μέτρων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της προώθησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας), η περιβαλλοντική διαχείριση σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής που εμπλέκονται οι επιχειρήσεις και η διεθνής διάσταση («διεθνείς λύσεις σε διεθνείς προκλήσεις»): Ibid

⁴³⁷ Ecodesign: Ibid

⁴³⁸ Ibid

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

1. Ο οικολογικός σχεδιασμός στο νομικό πλαίσιο της Ένωσης

Ο οικολογικός σχεδιασμός, εντάχθηκε στο νομικό πλαίσιο της Ένωσης το 2005 με την έκδοση της Οδηγίας 2005/32⁴³⁹ που αφορούσε στη θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια.

Στα συγκεκριμένα προϊόντα αποδόθηκε σημαντικός ρόλος ως προς τις επιπτώσεις που ενέχουν για το περιβάλλον και τις δυνατότητες που προσφέρουν για την εκπλήρωση άλλων στόχων της Ένωσης (κλιματική αλλαγή, εξοικονόμηση ενέργειας)⁴⁴⁰.

Η Οδηγία του 2005, αποτέλεσε μια οδηγία- πλαίσιο η οποία δεν θέτει η ίδια υποχρεωτικές απαιτήσεις για τα προϊόντα, αλλά καθορίζει το πλαίσιο, δηλαδή τους κανόνες και τα κριτήρια, βάσει του οποίου μπορούν να τεθούν μέτρα εφαρμογής. Πέραν των μέτρων εφαρμογής, η Οδηγία συμπεριέλαβε ως εναλλακτικό μέτρο τις εθελοντικές συμφωνίες κάτω από συγκεκριμένους όρους τους οποίους προσδιόρισε⁴⁴¹.

Βασικό στόχο της Οδηγίας αποτέλεσε η επίτευξη περιβαλλοντικής αποδοτικότητας των προϊόντων που καταναλώνουν ενέργεια και ταυτόχρονα η εξασφάλιση του εσωτερικού εμπορίου, της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς και του θεμιτού ανταγωνισμού⁴⁴².

⁴³⁹ Οδηγία 2005/32/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 6^{ης} Ιουλίου του 2005 για θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια και για τροποποίηση της οδηγίας 92/42/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 96/57/ΕΚ και 2000/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁴⁴⁰ Προοίμιο

⁴⁴¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο της 21^{ης} Οκτωβρίου του 2008 για την κατάρτιση σχεδίου εργασίας για το 2009- 2011 στο πλαίσιο της οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

⁴⁴² Οδηγία 2005/32, Προοίμιο

Η Οδηγία του 2005 τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2008/28, η οποία εισήγαγε νέα στοιχεία γύρω από το ζήτημα των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Επιτροπή⁴⁴³.

Το Σχέδιο Δράσης του 2008 για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή αποτέλεσε σημαντικό βήμα για τον εμπλουτισμό του νομικού πλαισίου, καθώς συμπεριέλαβε ως στόχο της στρατηγικής για την υλοποίηση βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2005/32, ώστε να καλύπτει όλα τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα⁴⁴⁴.

Η επέκταση αυτή υλοποιήθηκε με την έκδοση της Οδηγίας 2009/125, η οποία αναδιατύπωσε την Οδηγία 2005/32. Η Οδηγία 2009/125, ή αλλιώς η Οδηγία για τον οικολογικό Σχεδιασμό, αποτελεί το βασικό νομικό εργαλείο για τον οικολογικό σχεδιασμό και το πλαίσιο που καθορίζει τον μηχανισμό εφαρμογής του.

2. Η Οδηγία για τον Οικολογικό Σχεδιασμό (2009/125/EK)

Η Οδηγία 2009/125/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Οκτωβρίου 2009⁴⁴⁵, για τη θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα, εκδόθηκε με σκοπό να αναδιατυπώσει την Οδηγία 2005/32 μόνο στο σημείο που αφορά στο πεδίο εφαρμογής, το οποίο η πρώτη επεκτείνει σε όλα τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα⁴⁴⁶.

Ως «συνδεόμενο με την ενέργεια προϊόν» (εφεξής «προϊόν») ορίστηκε στο Άρθρο 2 της Οδηγίας κάθε προϊόν (και τα εξαρτήματά του) που διατίθεται

⁴⁴³ Οδηγία 2008/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 2008 για την τροποποίηση της οδηγίας 2005/32/ΕΚ για θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια και για τροποποίηση της οδηγίας 92/42/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 96/57/ΕΚ και 2000/55/ΕΚ όσον αφορά τις εκτελεστικές αρμοδιότητες που ανατίθενται στην Επιτροπή

⁴⁴⁴ Ανακοίνωση 2008 397 (τελικό) της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών της 16^{ης} Ιουλίου του 2008 όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική

⁴⁴⁵ Οδηγία 2009/125/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Οκτωβρίου 2009 για τη θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα (αναδιατύπωση)

⁴⁴⁶ Προοίμιο Παρ.1

στην αγορά ή/ και τίθεται σε λειτουργία και το οποίο έχει επίδραση στην κατανάλωση ενέργειας⁴⁴⁷. Ο ορισμός σχετικά με το «συνδεόμενο με την ενέργεια προϊόν αντικατέστησε στον προηγούμενο όρο της Οδηγίας 2005/32 που αναφέρονταν στο «προϊόν που καταναλώνει ενέργεια»⁴⁴⁸.

Το αιτιολογικό πλαίσιο θέσπισης της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

Σύμφωνα με το Προοίμιο της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό, συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι για την υιοθέτηση ενός πλαισίου θέσπισης για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού, οι οποίες σχετίζονται με ένα μεγάλο φάσμα περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων. Το συγκεκριμένο πλαίσιο διαρθρώνεται σε μέτρα εφαρμογής, τα οποία αφορούν κατά προτεραιότητα τα προϊόντα εκείνα που παρουσιάζουν την υψηλότερη δυνατότητα βελτίωσης με το χαμηλότερο δυνατό κόστος⁴⁴⁹.

Συγκεκριμένα, ως πρώτος αιτιολογικός παράγοντας θέσπισης της παρούσας Οδηγίας αναφέρεται, όπως έχει προαναφερθεί, η επέκταση του πεδίου εφαρμογής από τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια, σε όλα τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα⁴⁵⁰.

Δεύτερο αίτιο αποτελεί η πρόληψη εμποδίων στο εμπόριο και η αποφυγή αθέμιτου ανταγωνισμού, η οποία δύναται να προκύψει από την υιοθέτηση διαφοροποιημένων εθνικών μέτρων. Όπως αναφέρεται στη δεύτερη

⁴⁴⁷ Άρθρο 2, Παρ. 1: «Συνδεόμενο με την ενέργεια προϊόν, (εφεξής "το προϊόν")»: κάθε προϊόν που, κατά τη χρήση του, έχει επίδραση στην κατανάλωση ενέργειας το οποίο διατίθεται στην αγορά ή/ και τίθεται σε λειτουργία, συμπεριλαμβανομένων των εξαρτημάτων που προορίζονται να ενσωματωθούν σε συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία και τα οποία διατίθενται στην αγορά ή/ και τίθενται σε λειτουργία ως μεμονωμένα εξαρτήματα για τελικούς χρήστες και των οποίων οι περιβαλλοντικές επιδόσεις μπορούν να αξιολογούνται με ανεξάρτητο»

⁴⁴⁸ Άρθρο 2, Παρ. 1 της Οδηγίας 2005/32: «προϊόν που καταναλώνει ενέργεια (ΠΚΕ)»: το προϊόν το οποίο, αφού διατεθεί στην αγορά ή/και τεθεί σε λειτουργία, εξαρτάται από την κατανάλωση ενέργειας (ηλεκτρική ενέργεια, ορυκτά καύσιμα και ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές) για να λειτουργήσει σύμφωνα με τη χρήση για την οποία προορίζεται, καθώς και το προϊόν το οποίο χρησιμοποιείται για την παραγωγή, τη μεταφορά και τη μέτρηση της ενέργειας αυτής, συμπεριλαμβανομένων των εξαρτημάτων που εξαρτώνται από την κατανάλωση ενέργειας και προορίζονται να ενσωματωθούν σε ΠΚΕ που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία, και τα οποία διατίθενται στην αγορά ή/και τίθενται σε λειτουργία ως μεμονωμένα εξαρτήματα για τελικούς χρήστες, και των οποίων οι περιβαλλοντικές επιδόσεις μπορούν να αξιολογούνται με ανεξάρτητο τρόπο»

⁴⁴⁹ Προοίμιο, Παρ. 13

⁴⁵⁰ Παρ. 1

Παράγραφο του προοιμίου, η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών αποτελεί «το μόνο μέσο για την αντιμετώπιση των εμποδίων»⁴⁵¹.

Τρίτον, η συνεχής βελτίωση προς την κατεύθυνση του αντικτύπου που προκύπτει από τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα, δύναται να συμβάλει στην αντιμετώπιση των κύριων πηγών επιπτώσεων, όπως στην αποφυγή της ρύπανσης, στα πλαίσια των στόχων που έχουν τεθεί για την αειφόρο ανάπτυξη⁴⁵².

Τέταρτον, η Οδηγία στοχεύει στην ενθάρρυνση των δυνατοτήτων βελτίωσης των προϊόντων, οι οποίες μπορούν να επιφέρουν οικονομικό κέρδος για τους ενδιαφερόμενους φορείς και συγκεκριμένα για τους κατασκευαστές, τους καταναλωτές και την κοινωνία στο σύνολό της. Ο σχεδιασμός αναγνωρίζεται κατά αυτόν τον τρόπο ως μια προληπτική προσέγγιση και έναν ζωτικό παράγοντα υλοποίησης της ΟΠΠ⁴⁵³.

Πέμπτον, η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης συμβάλει πέρα από την πολιτική προϊόντων και στην επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η Ένωση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, μέσα από Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Αλλαγή του Κλίματος (ΕΠΑΚ) και το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον. Αναγνωρίζεται επίσης, ότι η εξοικονόμηση ενέργειας αποτελεί τον αποτελεσματικότερο από πλευράς κόστους τρόπο ενίσχυσης της ασφάλειας του εφοδιασμού, αλλά και της μείωσης της εξάρτησης από τις εισαγωγές⁴⁵⁴.

Έκτον, υπογραμμίζεται η σημασία του οικολογικού σχεδιασμού στον κύκλο ζωής των προϊόντων καθώς, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί το σημαντικότερο στάδιο του κύκλου ζωής που επηρεάζει σημαντικά όλα τα υπόλοιπα⁴⁵⁵.

Τέλος, η θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού μπορεί να επιφέρει οφέλη και σε άλλους τομείς πολιτικής της Ένωσης, όπως στον τομέα της υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της οικονομίας⁴⁵⁶.

⁴⁵¹ Παρ. 2

⁴⁵² Παρ. 3

⁴⁵³ Παρ. 5

⁴⁵⁴ Παρ. 6

⁴⁵⁵ Παρ. 7

⁴⁵⁶ Παρ. 10

Σε κάθε περίπτωση, η Οδηγία δεν απαγορεύει τη θέσπιση εθνικών μέτρων σε περιπτώσεις επιτακτικής ανάγκης που μπορεί να προκύψουν από νέα επιστημονικά δεδομένα, εφόσον το κράτος μέλος φροντίσει πρώτα να τα καταθέσει στην Επιτροπή προς έγκριση⁴⁵⁷.

Ορισμοί (Άρθρο 2): η έννοια του σχεδιασμού και του οικολογικού σχεδιασμού στο νομικό πλαίσιο της Ένωσης

Στο Άρθρο 2 της Οδηγίας παρατίθενται ορισμοί, εκ των οποίων ο ορισμός για τον σχεδιασμό και τον οικολογικό σχεδιασμό.

Ως σχεδιασμός, ορίζεται «το σύνολο των διαδικασιών που μετατρέπουν τις απαιτήσεις τις οποίες πρέπει να πληροί το προϊόν από απόψεως νομικής, τεχνικής, ασφαλείας, λειτουργίας, αγοράς ή άλλης σε τεχνικές προδιαγραφές προϊόντος»⁴⁵⁸, ενώ ως οικολογικός σχεδιασμός ορίζεται «η ένταξη των περιβαλλοντικών πτυχών στο σχεδιασμό του προϊόντος με στόχο τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων του προϊόντος καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής του»⁴⁵⁹.

Οι ορισμοί αυτοί, αποτελούν την πρώτη επίσημη παράθεση στο νομικό πλαίσιο της Ένωσης σχετικά με το περιεχόμενο των εννοιών των όρων που αφορούν στο σχεδιασμό, χαράζοντας τις βασικές στοχεύσεις της Ένωσης σχετικά με την εκπλήρωσή τους⁴⁶⁰.

Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής (Άρθρο 1)

Στο Άρθρο 1 καθορίζεται το αντικείμενο της Οδηγίας που αφορά στη θέσπιση κοινοτικών απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού για τα συνδεδεμένα με την ενέργεια προϊόντα, μέσω μέτρων εφαρμογής τα οποία καλύπτουν τα εν λόγω προϊόντα⁴⁶¹.

Από το πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται τα μέσα μεταφοράς προσώπων και εμπορευμάτων, ενώ τόσο η Οδηγία όσο και τα μέτρα εφαρμογής ισχύουν υπό

⁴⁵⁷ Παρ. 11

⁴⁵⁸ Άρθρο 2, Παρ. 10

⁴⁵⁹ Παρ. 23

⁴⁶⁰ Bergkamp Lucas (2003), *European Community law for the new economy*,

Boston: Intersentia nv, σελ. 39

⁴⁶¹ Άρθρο 1, Παρ. 1 και 2

την επιφύλαξη της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με τη διαχείριση αποβλήτων και την νομοθεσία που αφορά στις χημικές ουσίες⁴⁶².

Μέτρα εφαρμογής (Άρθρο 15) και αυτορρύθμιση (Άρθρο 17)

α) Κριτήρια για τη θέσπιση των μέτρων εφαρμογής

Προκειμένου ένα προϊόν να θεωρηθεί ότι εμπίπτει σε μέτρο εφαρμογής ή μέτρο αυτορρύθμισης, πρέπει να πληρεί τα ακόλουθα κριτήρια.

Αρχικά, θα πρέπει να αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο όγκο πωλήσεων και εμπορικών συναλλαγών εντός της Κοινότητας (άνω των 200 000 τεμαχίων ανά έτος)⁴⁶³.

Δεύτερον, το προϊόν θα πρέπει να έχει σημαντικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο εντός της Κοινότητας, σύμφωνα με τις κοινοτικές στρατηγικές προτεραιότητες που ορίζονται στο Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (Απόφαση 1600/2002/ΕΚ)⁴⁶⁴.

Τρίτον, το προϊόν θα πρέπει να παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες βελτίωσης όσον αφορά στον περιβαλλοντικό αντίκτυπο, χωρίς να απαιτείται προς αυτόν τον σκοπό υπερβολικό κόστος⁴⁶⁵. Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε αυτό το σημείο, η έλλειψη άλλης κοινοτικής νομοθεσίας, η ακατάλληλη αντιμετώπιση του ζητήματος από τις δυνάμεις της αγοράς ή τη μεγάλη ανισότητα περιβαλλοντικών επιδόσεων μεταξύ των διαθέσιμων στην αγορά προϊόντων με ισοδύναμες λειτουργίες⁴⁶⁶.

β) Κριτήρια για την εφαρμογή των μέτρων

Τα μέτρα εφαρμογής θα πρέπει να πληρούν τα ακόλουθα έξι κριτήρια:

Πρώτον, δεν πρέπει να υπάρχει σημαντικός αρνητικός αντίκτυπος στη λειτουργικότητα του προϊόντος σε ό,τι αφορά τον χρήστη⁴⁶⁷.

⁴⁶² Παρ. 3 και 4

⁴⁶³ Άρθρο 15, Παρ. 2 (α)

⁴⁶⁴ Παρ. 2 (β)

⁴⁶⁵ Παρ. 2 (γ)

⁴⁶⁶ Παρ. 3

⁴⁶⁷ Παρ. 4 (α)

Δεύτερον, δεν πρέπει να επηρεάζονται αρνητικά η υγεία, η ασφάλεια και το περιβάλλον⁴⁶⁸.

Τρίτον, δεν πρέπει να υπάρχει σημαντικός αρνητικός αντίκτυπος στους καταναλωτές, ιδίως όσον αφορά την προσιτή τιμή και το κόστος του κύκλου ζωής του προϊόντος⁴⁶⁹.

Τέταρτον, δεν πρέπει να υπάρχει σημαντικός αρνητικός αντίκτυπος στην ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας⁴⁷⁰.

Πέμπτον, ο καθορισμός μιας απαίτησης οικολογικού σχεδιασμού δεν πρέπει να έχει εξ αρχής ως συνέπεια την επιβολή στους κατασκευαστές της χρήσης μιας αποκλειστικής τεχνολογίας⁴⁷¹.

Έκτον, το εκάστοτε μέτρο εφαρμογής δεν πρέπει να βαρύνει με υπερβολικό διοικητικό φόρτο τους κατασκευαστές⁴⁷².

γ) Μέθοδος καθορισμού των απαιτήσεων που καλύπτονται από τα μέτρα εφαρμογής

Στην Παράγραφο 6 του Άρθρου 15, προβλέπεται ότι τα μέτρα εφαρμογής προβλέπουν απαιτήσεις οικολογικού σχεδιασμού σύμφωνα με το παράρτημα I ή/και το παράρτημα II.

Στα δύο Παραρτήματα περιγράφονται οι παράμετροι του οικολογικού σχεδιασμού, οι οποίες συνδέονται με τη συνεκτίμηση όλων των σταδίων του κύκλου ζωής που συνδέονται με τον σχεδιασμό για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών πτυχών και της αξιολόγησης των δυνατοτήτων βελτίωσής τους.

Οι περιβαλλοντικές πτυχές που εκτιμώνται, αφορούν στην προβλεπόμενη κατανάλωση υλικών, ενέργειας και άλλων πόρων (γλυκό νερό), στις εκπομπές που προκύπτουν στο έδαφος, στον αέρα και στο νερό, στην παραγωγή αποβλήτων και στη ρύπανση και τέλος, στις δυνατότητες

⁴⁶⁸ Παρ. 4 (β)

⁴⁶⁹ Παρ. 4 (γ)

⁴⁷⁰ Παρ. 4 (δ)

⁴⁷¹ Παρ. 4 (ε)

⁴⁷² Παρ. 4 (στ)

επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης υλικών ή/ και ενέργειας⁴⁷³.

δ) Κατάρτιση μέτρων εφαρμογής

Το επιφορτισμένο όργανο για την κατάρτιση των μέτρων εφαρμογής είναι η Επιτροπή⁴⁷⁴.

Κατά την κατάρτιση σχεδίου μέτρου εφαρμογής, η Επιτροπή ακολουθεί τη συγκεκριμένη διαδικασία.

Αρχικά, μελετά τον κύκλο ζωής του προϊόντος και όλες τις σημαντικές περιβαλλοντικές παραμέτρους, μεταξύ άλλων την ενεργειακή αποδοτικότητα. Το βάθος ανάλυσης των περιβαλλοντικών πτυχών και της δυνατότητας βελτίωσής τους είναι ανάλογο της σημασίας τους⁴⁷⁵.

Στη συνέχεια, πραγματοποιεί αξιολόγηση των συνεπειών για το περιβάλλον, τους καταναλωτές και τους κατασκευαστές, συμπεριλαμβανομένων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), από άποψη ανταγωνιστικότητας και στις αγορές εκτός Κοινότητας καινοτομίας, πρόσβασης στην αγορά και κόστους και οφέλους⁴⁷⁶.

Στο σημείο αυτό, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη την υφισταμένη εθνική νομοθεσία για το περιβάλλον την οποία τα κράτη μέλη θεωρούν σχετική και ακολούθως προβαίνει στις δέουσες διαβουλεύσεις με τους ενδιαφερομένους⁴⁷⁷.

Τέλος, καταρτίζει επεξηγηματικό υπόμνημα του σχεδίου μέτρου εφαρμογής⁴⁷⁸ και ορίζει ημερομηνία (ή τις ημερομηνίες) εφαρμογής, τυχόν σταδιακά ή μεταβατικά μέτρα ή περιόδους, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις ενδεχόμενες επιπτώσεις για τις ΜΜΕ ή για συγκεκριμένες ομάδες προϊόντων που κατασκευάζονται κατά κύριο λόγο από ΜΜΕ⁴⁷⁹.

Κατά τη διαδικασία κατάρτισης των μέτρων εφαρμογής, η Επιτροπή η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τρεις παράγοντες: τις τυχόν απόψεις τις οποίες

⁴⁷³ Παράρτημα I και II

⁴⁷⁴ Άρθρο 15

⁴⁷⁵ Παρ. 4 (α)

⁴⁷⁶ Παρ. 4 (β)

⁴⁷⁷ Παρ. 4 (γ) και (δ)

⁴⁷⁸ Παρ. 4 (ε)

⁴⁷⁹ Παρ. 4 (στ)

έχει εκφράσει η επιτροπή η οποία τη επικουρεί και η σύσταση και λειτουργία της οποίας καθορίζεται στο Άρθρο 19 της Οδηγίας⁴⁸⁰, τις κοινοτικές αποφάσεις που καθορίζονται στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης και στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την αλλαγή του Κλίματος (ΕΠΑΚ)⁴⁸¹ και τέλος, συναφείς κοινοτικές διατάξεις και μέτρα αυτορρύθμισης, όπως οι εθελοντικές συμφωνίες, τα οποία, «κατόπιν αξιολογήσεως σύμφωνα με το άρθρο 17, αναμένεται να επιτύχουν τους στόχους της σχετικής πολιτικής ταχύτερα ή με μικρότερο κόστος απ' ό,τι οι υποχρεωτικές απαιτήσεις»⁴⁸².

ε) Διαδικασία αυτορρύθμισης

Η αυτορρύθμιση αποτελεί την *εναλλακτική λύση* αντί των μέτρων εφαρμογής για την υλοποίηση των στόχων της Οδηγίας. Ως μέτρο αυτορρύθμισης νοούνται κυρίως οι εθελοντικές συμφωνίες, αλλά και άλλες σχετικές πρωτοβουλίες⁴⁸³.

Η αξιολόγηση του παραδεκτού των πρωτοβουλιών αυτορρύθμισης λαμβάνει υπόψη τις βασικές νομικές απαιτήσεις (συμμόρφωση ως προς τις κοινοτικές διατάξεις και τις διεθνείς υποχρεώσεις της Κοινότητας), ενώ η Οδηγία συμπεριλαμβάνει και ένα κατάλογο ενδεικτικών κριτηρίων αξιολόγησης, ο οποίος παρατίθεται στο Παράρτημα VIII⁴⁸⁴.

Σύμφωνα με τον κατάλογο, τα κριτήρια που μπορούν να αξιοποιηθούν προς τους σκοπούς της αξιολόγησης είναι η ανοικτή συμμετοχή φορέων τρίτων χωρών κυρίως στα στάδια προετοιμασίας και εφαρμογής, η προστιθέμενη αξία όσον αφορά τη βελτίωση της γενικής περιβαλλοντικής απόδοσης του καλυπτόμενου προϊόντος, η αντιπροσωπευτικότητα του βιομηχανικού κλάδου και του οικονομικού τομέα γενικότερα, η έκφραση ποσοτικών και σταδιακά εφαρμοσμένων στόχων (σαφήνεια και ακρίβεια), η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, η παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων, η οικονομική αποδοτικότητα της διαχείρισης των πρωτοβουλιών αυτορρύθμισης, η συμπερίληψη όλων των διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης και τέλος, η

⁴⁸⁰ Παρ. 3

⁴⁸¹ Παρ. 3 (α)

⁴⁸² Παρ. 3 (β)

⁴⁸³ Άρθρο 17

⁴⁸⁴ Παράρτημα VIII

συμβατότητα των κινήτρων (συνέπεια πρωτοβουλιών και πολιτικής που ρυθμίζει την αγορά)⁴⁸⁵.

Διάθεση των προϊόντων στην αγορά και ελεύθερη κυκλοφορία

Σύμφωνα με το αιτιολογικό πλαίσιο της Οδηγίας κρίνεται απαραίτητη η εξασφάλιση του ρυθμιστικού πλαισίου για τη διάθεση των προϊόντων στην αγορά ή /και τη θέση τους σε λειτουργία, προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία⁴⁸⁶.

Το Άρθρο 3 της Οδηγίας που αφορά στη διάθεση των προϊόντων, προβλέπει ότι για κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να θεσπίζει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα προϊόντα που καλύπτονται από μέτρα εφαρμογής, θα πρέπει να έχουν συμμορφωθεί με έχουν πρώτα συμμορφωθεί με τα εν λόγω μέτρα και επίσης, να φέρουν τη σήμανση CE⁴⁸⁷.

Η σήμανση CE και η έκδοση δήλωσης συμμόρφωσης⁴⁸⁸ αποτελεί τεκμήριο ότι ο κατασκευαστής ή ο εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπός του διασφαλίζει και δηλώνει ότι το προϊόν έχει συμμορφωθεί με όλες τις σχετικές διατάξεις του ισχύοντος μέτρου εφαρμογής⁴⁸⁹.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, το Άρθρο 6 ορίζει ότι «τα κράτη μέλη δεν απαγορεύουν, περιορίζουν ή παρεμποδίζουν τη διάθεση στην αγορά ή/και τη θέση σε λειτουργία στο έδαφός τους προϊόντος που έχει συμμορφωθεί με όλες τις σχετικές διατάξεις του ισχύοντος μέτρου εφαρμογής και φέρει τη σήμανση CE σύμφωνα με το άρθρο 5, για λόγους απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού που αφορούν τις παραμέτρους οικολογικού σχεδιασμού που αναφέρονται στο παράρτημα Ι μέρος 1, οι οποίες καλύπτονται από το ισχύον μέτρο εφαρμογής»⁴⁹⁰.

Το Άρθρο 7 προβλέπει ρήτρα διασφάλισης της διαδικασίας, ορίζοντας ότι όταν κάποιο κράτος μέλος διαπιστώσει παράβαση, υποχρεώνει τον κατασκευαστή ή εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο να θέσει τέρμα στην

⁴⁸⁵ Ibid

⁴⁸⁶ Βλ. Το αιτιολογικό πλαίσιο της Οδηγίας

⁴⁸⁷ Άρθρο 3

⁴⁸⁸ Άρθρο 5, Παρ. 3: « Η δήλωση συμμόρφωσης CE περιλαμβάνει τα στοιχεία που ορίζονται στο παράρτημα VI και παραπέμπει στο κατάλληλο μέτρο εφαρμογής»

⁴⁸⁹ Άρθρο 5, Παρ. 1

⁴⁹⁰ Άρθρο 6, Παρ. 1

παράβαση σύμφωνα με τους όρους που το ίδιο θέτει⁴⁹¹. Όταν υπάρχουν επαρκή στοιχεία ότι ένα προϊόν ενδέχεται να μη συμμορφώνεται, το κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, τα οποία, αναλόγως της βαρύτητας της μη συμμόρφωσης, μπορεί να φθάνουν και στην απαγόρευση της διάθεσης του προϊόντος στην αγορά, μέχρι να αποδειχθεί η συμμόρφωση⁴⁹².

Αν η μη συμμόρφωση συνεχιστεί, το κράτος μέλος αποφασίζει να περιορίσει ή να απαγορεύσει τη διάθεση του εν λόγω προϊόντος στην αγορά ή/και τη θέση του σε λειτουργία ή εξασφαλίζει την απόσυρσή του από την αγορά. Σε περιπτώσεις απαγόρευσης ή απόσυρσης από την αγορά, ενημερώνονται αμέσως η Επιτροπή και τα άλλα κράτη μέλη.

Τα μέτρα εφαρμογής δύνανται να απαιτούν από τον κατασκευαστή ή τον εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπό του, οι οποίοι διαθέτουν στην αγορά ή/και θέτουν σε λειτουργία κατασκευαστικά στοιχεία και υπομονάδες συναρμολόγησης, να παρέχουν στον κατασκευαστή ενός προϊόντος που καλύπτεται από μέτρα εφαρμογής τις σχετικές πληροφορίες για την υλική σύνθεση και για την κατανάλωση ενέργειας, υλικών ή/και πόρων των κατασκευαστικών στοιχείων ή υπομονάδων συναρμολόγησης⁴⁹³.

Οι ρήτρες για την διάθεση των προϊόντων και για την ελεύθερη κυκλοφορία τους εντός της Κοινότητας, αφορούν και τους εισαγωγείς ου δεν είναι εγκατεστημένοι εντός της Κοινότητας. Οι συγκεκριμένοι εισαγωγείς, υποχρεώνονται να συμμορφώνονται με τις διατάξεις της Οδηγίας, διασφαλίζοντας ότι θα εφαρμόζονται τα σχετικά μέτρα και ότι τα προϊόντα τους θα φέρουν τη σήμανση CE⁴⁹⁴.

Αξιολόγηση και τεκμήρια συμμόρφωσης (Άρθρο 8 και 9)

Το Άρθρο 8 της Οδηγίας, ορίζει ότι ο κατασκευαστής ή ο εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπός ενός προϊόντος θα πρέπει να μεριμνά για τη διενέργεια

⁴⁹¹ Άρθρο 7, Παρ. 2

⁴⁹² Άρθρο 7, Παρ. 3

⁴⁹³ Άρθρο 11

⁴⁹⁴ Άρθρο 4

αξιολόγησης σχετικά με τη συμμόρφωση του ως προς το ισχύον μέτρο εφαρμογής⁴⁹⁵.

Οι διαδικασίες αξιολόγησης προσδιορίζονται από το μέτρο εφαρμογής και αφήνουν στους κατασκευαστές τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ του εσωτερικού ελέγχου σχεδιασμού (που ορίζεται στο Παράρτημα IV της Οδηγίας) και του συστήματος διαχείρισης (Παράρτημα V)⁴⁹⁶.

Όταν ένα κράτος μέλος έχει ισχυρές ενδείξεις ενδεχόμενης μη συμμόρφωσης ενός προϊόντος, το εν λόγω κράτος μέλος δημοσιεύει το ταχύτερο δυνατόν τεκμηριωμένη αξιολόγηση της συμμόρφωσης του προϊόντος, την οποία μπορεί να διεξαγάγει αρμόδιος φορέας, ώστε να είναι δυνατή, εφόσον είναι αναγκαία, η έγκαιρη διορθωτική επέμβαση⁴⁹⁷.

Ως τεκμήρια συμμόρφωσης αναγνωρίζονται στο Άρθρο 9 η σήμανση CE⁴⁹⁸, τα εναρμονισμένα πρότυπα (Άρθρο 10)⁴⁹⁹, το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα⁵⁰⁰ ή και άλλα σήματα τα οποία πληρούν ισοδύναμους όρους με το κοινοτικό οικολογικό σήμα σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1980/2000⁵⁰¹.

Διοικητική συνεργασία, ανταλλαγή πληροφοριών και πληροφορίες για τον καταναλωτή (Άρθρα 12 και 14)

Το Άρθρο 12 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη λήψη των δεόντων μέτρων, ώστε να ενθαρρύνουν τις αρμόδιες για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας αρχές να συνεργάζονται μεταξύ τους, να ανταλλάσσουν πληροφορίες και να παρέχουν προς την Επιτροπή πληροφορίες, ούτως ώστε να υποβοηθείται η λειτουργία της παρούσας οδηγίας, και ιδίως η εφαρμογή του άρθρου 7⁵⁰². Σε κάθε περίπτωση η Επιτροπή λαμβάνει τα δέοντα μέτρα, ώστε να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και να συμβάλλει σε αυτήν κατά τα αναφερόμενα στο παρόν άρθρο⁵⁰³.

⁴⁹⁵ Άρθρο 8, Παρ. 1

⁴⁹⁶ Άρθρο 8, Παρ. 2

⁴⁹⁷ Άρθρο 8, Παρ. 2

⁴⁹⁸ Άρθρο 9, Παρ. 1

⁴⁹⁹ Παρ. 2

⁵⁰⁰ Παρ. 3

⁵⁰¹ Παρ. 4

⁵⁰² Άρθρο 12, Παρ. 1

⁵⁰³ Παρ. 3

Επίσης, αναφορικά με τις πληροφορίες που αφορούν τον καταναλωτή, οι κατασκευαστές διασφαλίζουν, υπό τη μορφή που κρίνουν κατάλληλη, ότι στους καταναλωτές των προϊόντων παρέχονται τόσο αναγκαία πληροφόρηση σχετικά με το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στην αειφόρο χρήση του προϊόντος, όσο και τα οικολογικά χαρακτηριστικά του προϊόντος και τα οφέλη του οικολογικού σχεδιασμού, όταν τα μέτρα εφαρμογής το απαιτούν⁵⁰⁴.

Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (Άρθρο 13)

Στο πλαίσιο προγραμμάτων από τα οποία οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις μπορούν να αντλήσουν οφέλη, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη πρωτοβουλίες που βοηθούν τις ΜΜΕ και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις να ενσωματώσουν περιβαλλοντικές παραμέτρους, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής αποδοτικότητας, κατά το σχεδιασμό των προϊόντων τους⁵⁰⁵.

Πρόγραμμα εργασίας (Άρθρο 16)

Σύμφωνα με τα κριτήρια σχετικά με τα μέτρα εφαρμογής και έπειτα από διαβούλευση στα πλαίσια του Φόρουμ Διαβούλευσης, η Επιτροπή δεσμεύεται να καταρτίσει ένα πρόγραμμα εργασίας μέχρι τις 21 Οκτωβρίου 2011, περιλαμβάνει, για τα τρία επόμενα χρόνια, ενδεικτικό κατάλογο ομάδων προϊόντων που θεωρείται ότι έχουν προτεραιότητα για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής⁵⁰⁶.

Ωστόσο, κατά τη μεταβατική περίοδο εντός της οποίας καταρτίζεται το πρώτο πρόγραμμα εργασίας και σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίζονται στο Άρθρο 15 και μετά από διαβούλευση με το φόρουμ διαβούλευσης, η Επιτροπή θέσπισε μέτρα εφαρμογής για τα προϊόντα που έχουν θεωρηθεί από το ΕΠΑΚ ως «παρέχοντα μεγάλες δυνατότητες οικονομικώς αποδοτικής μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου⁵⁰⁷», όπως και χωριστό μέτρο

⁵⁰⁴ Άρθρο 14

⁵⁰⁵ Άρθρο 13

⁵⁰⁶ Άρθρο 16, Παρ. 1

⁵⁰⁷ Όπως ο εξοπλισμός θέρμανσης και παραγωγής ζεστού, νερού, τα συστήματα ηλεκτρικών κινητήρων, τα συστήματα φωτισμού τόσο του οικιακού όσο και του τριτογενούς τομέα, οι

εφαρμογής που αφορά τη μείωση της ενεργειακής απώλειας όλων των προϊόντων σε λειτουργία αναμονής⁵⁰⁸.

Φόρουμ διαβούλευσης (Άρθρο 18)

Με το Άρθρο 18 συστήνεται το φόρουμ διαβούλευσης, σκοπός του οποίου είναι η εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων (βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, των βιοτεχνιών, των συνδικαλιστικών ενώσεων, των εμπόρων, των εμπόρων λιανικής πώλησης, των εισαγωγέων, των ενώσεων προστασίας του περιβάλλοντος και των οργανώσεων καταναλωτών) στην τήρηση των μέτρων εφαρμογής⁵⁰⁹.

Τα εν λόγω μέρη συμβάλλουν ειδικότερα στον ορισμό και στην αναθεώρηση των μέτρων εφαρμογής, στην εξέταση της αποτελεσματικότητας των καθιερωμένων μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς και στην αξιολόγηση των εθελοντικών συμφωνιών και άλλων μέτρων αυτορρύθμισης⁵¹⁰.

οικιακές συσκευές, ο γραφειακός εξοπλισμός τόσο του οικιακού όσο και του τριτογενούς τομέα, οι καταναλωτικές ηλεκτρονικές συσκευές και τα συστήματα θέρμανσης, αερισμού και κλιματισμού: Άρθρο 16, Παρ. 2(α)

⁵⁰⁸ Παρ. 2 (β)

⁵⁰⁹ Άρθρο 18

⁵¹⁰ Ibid

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

1. Ο μηχανισμός της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο Κεφάλαιο, η Οδηγία για τον οικολογικό σχεδιασμό αποτελεί μια οδηγία- πλαίσιο, γεγονός που συνεπάγεται πρακτικά ότι οι απαιτήσεις οικολογικού σχεδιασμού που θεσπίζονται εφαρμόζονται μέσω συγκεκριμένων εκτελεστικών μέτρων («μέτρα εφαρμογής» της Οδηγίας) και για συγκεκριμένες ομάδες προϊόντων.

Με άλλα λόγια, η οδηγία αυτή καθεαυτή θέτει μόνο τους όρους και τα κριτήρια για τη θέσπιση εκτελεστικών μέτρων, τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν για ένα συγκεκριμένο προϊόν, υπό την προϋπόθεση ότι το εν λόγω προϊόν έχει σημαντικό αντίκτυπο στο περιβάλλον σε συνδυασμό με υψηλούς όγκους πωλήσεων και εμπορίου στην εσωτερική αγορά και με σαφές περιθώριο για βελτίωση χωρίς υπερβολικό κόστος⁵¹¹.

Η θέσπιση των συγκεκριμένων μέτρων εξετάζεται στις περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται πρωτοβουλία των επιχειρήσεων για αυτορρύθμιση, η οποία συμβάλει στην επίτευξη προόδου με ταχείς ρυθμούς οικονομικών μέτρων, ενώ επιτρέπει και την προσαρμογή σε τεχνολογικές επιλογές και ευαισθησίες της αγοράς με ευέλικτο και κατάλληλο τρόπο⁵¹².

Ο μηχανισμός για την εφαρμογή του οικολογικού σχεδιασμού, αφορά σε μια διαδικασία λήψης αποφάσεων η οποία πραγματοποιείται σε πέντε στάδια⁵¹³.

⁵¹¹ Ανακοίνωση 2008 397 (τελικό) της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών της 16^{ης} Ιουλίου του 2008 όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική, Μηχανισμοί της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

⁵¹² Ibid

⁵¹³ European Commission, Enterprise and Industry (2010), Sustainable and Responsible Business, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ul.ie/referencing/miniSite/webPage.htm> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

Στάδιο 1: Προπαρασκευαστικές μελέτες

Πριν από τη θέσπιση κάθε εκτελεστικού μέτρου προηγούνται προπαρασκευαστικές μελέτες και μια εκτίμηση επιπτώσεων, που διενεργούνται από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες και την Επιτροπή, με στόχο τον εντοπισμό οικονομικά επωφελών λύσεων για τη βελτίωση της συνολικής περιβαλλοντικής επίδοσης των προϊόντων⁵¹⁴.

Μέχρι σήμερα έχουν ολοκληρωθεί δεκαεπτά μελέτες, μια για κάθε ομάδα προϊόντων (Παράρτημα Ι της παρούσας μελέτης), οι οποίες εξετάζονται ακολούθως στο Φόρουμ Διαβούλευσης⁵¹⁵.

Στάδιο 2: Εξέταση στα πλαίσια του Φόρουμ Διαβούλευσης

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις παραπάνω διαδικασίες εξετάζονται από τους ενδιαφερόμενους φορείς οι οποίοι συναντώνται στα πλαίσια του Φόρουμ Διαβούλευσης, η σύσταση του οποίου προβλέπεται στο Άρθρο 18 της Οδηγίας.

Το Φόρουμ Διαβούλευσης αποτελείται από εξήντα συμμετέχοντες (μέγιστος αριθμός), συμπεριλαμβανομένου ενός εκπροσώπου από κάθε κράτος μέλους και ενός από κάθε κράτος που προσχωρεί στην Ένωση. Τα υποψήφια προς ένταξη κράτη, μπορούν να συμμετέχουν με καθεστώς παρατηρητή⁵¹⁶.

Η επιλογή των οργανισμών γίνεται από την Επιτροπή σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 18 της Οδηγίας, που προβλέπει τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων από τη βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, τις βιοτεχνίες, τις συνδικαλιστικές ενώσεις, τους εμπόρους, τους εμπόρους λιανικής πώλησης, τους εισαγωγείς, τις ενώσεις προστασίας του περιβάλλοντος και τις οργανώσεις καταναλωτών⁵¹⁷.

Κατά τη διάρκεια συνεδρίασης του Φόρουμ, εξετάζονται οι ορισμοί και η αναθεώρηση των μέτρων εφαρμογής, η αποτελεσματικότητα των

⁵¹⁴ Ibid

⁵¹⁵ European Commission, Energy (2010), Eco- efficiency, Studies Eco- design διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/energy/efficiency/studies/ecodesign_en.htm (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵¹⁶ Consultation Forum: Ibid

⁵¹⁷ Ibid

καθιερωμένων μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς και η αξιολόγηση των εθελοντικών συμφωνιών και άλλων μέτρων αυτορρύθμισης⁵¹⁸.

Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί δεκαέξι συνεδριάσεις του Φόρουμ, με πιο πρόσφατη τη συνεδρίαση για τα προϊόντα φωτισμού στον τριτογενή τομέα, η οποία ολοκληρώθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου του 2010⁵¹⁹.

Στάδιο 3: Μελέτη εκτίμησης των επιπτώσεων

Το συγκεκριμένο στάδιο αποσκοπεί στην μελέτη των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να προκύψουν από τη χρήση των προϊόντων που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής⁵²⁰.

Η μελέτη εκδίδεται από την Επιτροπή και παραπέμπεται για έκκριση στην επικουρική επιτροπή που προβλέπεται στο Άρθρο 19 της Οδηγίας.

Στάδιο 4: Έγκριση από την επικουρική επιτροπή

Την προπαρασκευαστική μελέτη, τα αποτελέσματα της διαβούλευσης μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και την εκτίμηση επιπτώσεων, ακολουθεί η διαδικασία έγκρισης από την επικουρική επιτροπή, η οποία συστήνεται βάσει του Άρθρου 19 της Οδηγίας.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο Άρθρο, η Επιτροπή δύναται να εγκρίνει τα μέτρα που έχουν προταθεί, στη βάση της κανονιστικής διαδικασίας με έλεγχο, σύμφωνα με τις διατάξεις της Απόφασης 1999/468/EK περί προσαρμογής των διατάξεων των σχετικών με τις επιτροπές που επικουρούν την Επιτροπή στην άσκηση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων της⁵²¹.

⁵¹⁸ Ibid

⁵¹⁹ Ibid

⁵²⁰ Impact Assessment: Ibid

⁵²¹ Συγκεκριμένα στο Άρθρο 5α παράγραφοι 1 έως 4 και το άρθρο 7 της απόφασης 1999/468/EK, τηρουμένων των διατάξεων του άρθρου 8 της ίδιας απόφασης: Απόφαση 1999/468/EK του Συμβουλίου της 28^{ης} Ιουνίου 1999 για τον καθορισμό των όρων άσκησης των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Επιτροπή

Στάδιο 5: Έγκριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Η κανονιστική διαδικασία με έλεγχο που αναφέρεται στο στάδιο 4, προβλέπει την παραπομπή της απόφασης της Επιτροπής για έγκριση ενός μέτρου εφαρμογής, στο Κοινοβούλιο για έγκριση⁵²².

Στην περίπτωση που αυτό εκφράσει σύμφωνη γνώμη, η Επιτροπή καταρτίζει σχετικό Κανονισμό για τη θέση σε ισχύ των μέτρων εφαρμογής που έχουν αποφασιστεί⁵²³.

2. Εφαρμογή κριτηρίων οικολογικού σχεδιασμού σε συγκεκριμένα προϊόντα: το Σχέδιο Εργασίας για το 2009-2011 στο πλαίσιο της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το Άρθρο 16 της Οδηγίας προβλέπει την κατάρτιση σχεδίου εργασίας το οποίο περιλαμβάνει ενδεικτικό κατάλογο προϊόντων που θεωρείται ότι έχουν προτεραιότητα για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής. Το Σχέδιο δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2008 με σχετική Ανακοίνωση της Επιτροπής⁵²⁴.

Το Σχέδιο Εργασίας περιλαμβάνει τον ενδεικτικό κατάλογο των προϊόντων 2009-2011, αλλά και μια ομάδα προϊόντων η οποία καλύπτεται στη μεταβατική περίοδο 2005- 2008, δηλαδή από την έκδοση της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό, μέχρι την έγκριση του σχεδίου δράσης⁵²⁵.

⁵²² European Commission, Enterprise and Industry (2010), Sustainable and Responsible Business, ό.π.

⁵²³ Ibid

⁵²⁴ Ανακοίνωση 2008 397 (τελικό) της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών της 16^{ης} Ιουλίου του 2008 όσον αφορά το σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική

⁵²⁵ Ibid

α) Ομάδες προϊόντων που καλύπτονται από τη μεταβατική περίοδο

Κατά τη μεταβατική περίοδο, από την έναρξη ισχύος της οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό έως την έγκριση του σχεδίου δράσης, έπρεπε να θεσπιστούν εκτελεστικά μέτρα για τις ομάδες προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο 16 παράγραφος 2 της οδηγίας. Το άρθρο αυτό ταξινομεί μια σειρά προϊόντων που καταναλώνουν ενέργεια, τα οποία εντοπίστηκαν ως προτεραιότητες από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την αλλαγή του κλίματος, όπως ο εξοπλισμός θέρμανσης και παραγωγής ζεστού νερού, τα συστήματα ηλεκτρικών κινητήρων, τα συστήματα φωτισμού τόσο του οικιακού όσο και του τριτογενούς τομέα, οι καταναλωτικές ηλεκτρονικές συσκευές και τα συστήματα θέρμανσης, αερισμού, και κλιματισμού. Επιπλέον, έπρεπε να θεσπιστεί ένα χωριστό οριζόντιο εκτελεστικό μέτρο για τη μείωση της ενεργειακής απώλειας μιας ομάδας προϊόντων σε λειτουργία αναμονής⁵²⁶.

Γι' αυτές τις μεταβατικές ομάδες προϊόντων προτεραιότητας διενεργήθηκαν δεκαεννέα προπαρασκευαστικές μελέτες, παράλληλα με τις συνοδευτικές συνεδριάσεις των ενδιαφερομένων, ορισμένες από αυτές για συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων. Σε κάθε μία από αυτές αναλύθηκε αν πρέπει να θεσπιστούν, και αν ναι ποιες, απαιτήσεις οικολογικού σχεδιασμού για την αντίστοιχη ομάδα προϊόντων. Δεκατέσσερις προπαρασκευαστικές μελέτες ολοκληρώθηκαν και, με βάση τα αποτελέσματα και ελλείψει αντίστοιχων μέτρων αυτορρύθμισης, η Επιτροπή ξεκίνησε την κατάρτιση εκτελεστικών μέτρων και, όπου ενδεικνυόταν, τη θέσπιση απαιτήσεων επισήμανσης, στο πλαίσιο της οδηγίας 92/75/ΕΟΚ για τον οικολογικό σχεδιασμό, για ορισμένα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια⁵²⁷.

Μέχρι σήμερα, εννέα κατηγορίες προϊόντων καλύπτονται από σχετικούς Κανονισμούς που έχει εκδώσει η Επιτροπή: απώλειες σε κατάσταση αναμονής και εκτός λειτουργίας σχετικά με τον οικιακό εξοπλισμό και τον εξοπλισμό γραφείου (Κανονισμός 1275/2008), απλοί αποκωδικοποιητές (Κανονισμός 107/2009/ΕΚ), προϊόντα οικιακού φωτισμού (Κανονισμός 859/2009), προϊόντα φωτισμού του τριτογενούς τομέα (Κανονισμός 347/2010), εξωτερική παροχή ισχύος (Κανονισμός 278/2009), τηλεοράσεις (Κανονισμός

⁵²⁶ Ibid
⁵²⁷ Ibid

642/2009), ηλεκτρικοί κινητήρες (640/2009), κυκλοφορητές (Κανονισμός 641/2009) και ψυγεία και καταψύκτες οικιακής χρήσης (Κανονισμός 643/2009)⁵²⁸.

β) Ενδεικτικός κατάλογος ομάδων προϊόντων για την περίοδο 2009-2011

Το Σχέδιο Εργασίας ορίζει έναν ενδεικτικό κατάλογο προϊόντων λαμβάνοντας υπόψη την εργασία που έχει εκτελεστεί κατά τη μεταβατική περίοδο. Οι ομάδες προϊόντων που απαριθμούνται θεωρούνται *ενδεικτικές προτεραιότητες* για προπαρασκευαστικές μελέτες και για εκτελεστικά μέτρα στα επόμενα τρία χρόνια.

Η κύρια μελέτη που χρησιμοποιήθηκε από την Επιτροπή, εντόπισε πενήντα επτά ομάδες προϊόντων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και δεν καλύπτονταν από τη μεταβατική περίοδο.

Η μελέτη εξέτασε τις 57 ομάδες προϊόντων όσον αφορά τον κύριο περιβαλλοντικό αντίκτυπο (πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας κατά τη χρήση), ώστε να εντοπιστούν οι ομάδες προϊόντων με το υψηλότερο περιθώριο μείωσης των εκπομπών αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου, καταλήγοντας σε είκοσι πέντε ομάδες προϊόντων που αποτελούν προτεραιότητα σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται στο Άρθρο 15 της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, στα κριτήρια που δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση είναι το μέγεθος του όγκου πωλήσεων που αντιπροσωπεύουν τα εν λόγω προϊόντα⁵²⁹, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που ενέχουν⁵³⁰ και τέλος, το περιθώριο βελτίωσης που παρουσιάζουν⁵³¹.

⁵²⁸ Τα προϊόντα που καλύπτονται στη συγκεκριμένη περίοδο, όπως και οι Κανονισμοί που τα καλύπτουν, αναφέρονται σχηματικά στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος II που παρατίθεται στο τέλος της μελέτης

⁵²⁹ Σύμφωνα με τον σχετικό κατάλογο που καταρτίστηκε στην αρχική μελέτη (PRODCOM), οι δέκα ομάδες προϊόντων που επιλέχτηκαν από την Επιτροπή ως προτεραιότητες ικανοποιούν το ενδεικτικό κριτήριο πωλήσεων και εμπορίας, δηλαδή των άνω των 200.000 μονάδων ανά έτος εντός της Κοινότητας. Καλύπτονται προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια από τον οικιακό, τον τριτογενή και το βιομηχανικό τομέα.

⁵³⁰ Για την αξιολόγηση του δεύτερου κριτηρίου (σημαντικός περιβαλλοντικός αντίκτυπος), συνεκτιμήθηκαν οι ακόλουθες πτυχές: υψηλή πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας στις εντοπιζόμενες ομάδες προϊόντων (ενδεικτικά > 1 000 PJ/έτος) και συναφείς εκπομπές όπως εκπομπές αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου, οξινιστικών ουσιών και βαρέων μετάλλων καθώς και παραγωγή αποβλήτων

⁵³¹ Για τον καθορισμό προτεραιοτήτων εξετάστηκε επίσης το τρίτο κριτήριο – σημαντικό περιθώριο για βελτίωση των ομάδων προϊόντων από πλευράς περιβαλλοντικού αντίκτυπου. Σημαντική δυνατότητα εφαρμογής μέτρων οικολογικού σχεδιασμού υπάρχει όταν

Τα προϊόντα που περιλαμβάνονται στον κατάλογο είναι: βιομηχανικοί και εργαστηριακοί κλίβανοι και φούρνοι, εξοπλισμός δικτύων, επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων, εξοπλισμός ήχου και εικόνας, εξοπλισμός θέρμανσης που λειτουργεί με ηλεκτρική ενέργεια ή ορυκτά, καύσιμα, εξοπλισμός παρασκευής φαγητού, εξοπλισμός που καταναλώνει νερό, εξοπλισμός ψύξης και κατάψυξης, εργαλειομηχανές, μετασχηματιστές και συστήματα κλιματισμού και εξαερισμού.

Η Επιτροπή διαβουλευτήκε με το φόρουμ διαβούλευσης, όπως απαιτείται από το άρθρο 18 της Οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό, έτσι ώστε να συνεκτιμήσει τα σχόλια των εκπροσώπων των κρατών μελών και των ενδιαφερομένων κατά την κατάρτιση του Σχεδίου Εργασίας και του ενδεικτικού καταλόγου ομάδων προϊόντων.

διαπιστώνεται σημαντικό περιθώριο για εξοικονόμηση ενέργειας κατά τη χρήση (ενδεικτικά >20%). Όσον αφορά άλλους πόρους, η βελτίωση του σχεδιασμού ορισμένων εξοπλισμών που καταναλώνουν νερό μπορεί να επιφέρει σημαντικές εξοικονομήσεις νερού αλλά και συναφείς εξοικονομήσεις ενέργειας. Άλλα σημαντικά μέτρα οικολογικού σχεδιασμού μπορεί να περιλαμβάνουν τη μείωση του βάρους ή του όγκου ενός προϊόντος, τη χρήση ανακυκλωμένων υλικών, τη μείωση των εκπομπών, την παράταση της ελάχιστης εγγυημένης διάρκειας ζωής του προϊόντος ή την εξασφάλιση της αναβάθμισής του, της επισκευής ή της εύκολης ανακύκλωσης, με τη μείωση του αριθμού των υλικών που χρησιμοποιούνται, τη χρήση τυποποιημένων εξαρτημάτων ή την παροχή εύκολης πρόσβασης σε πολύτιμα εξαρτήματα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ :

*Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΟΠΠ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*

1. Ελλάδα και ΟΠΠ

Μέχρι σήμερα η Ελλάδα δε διαθέτει ξεχωριστή στρατηγική για την ΟΠΠ, όπως άλλα κράτη μέλη της Ένωσης⁵³².

Η ΟΠΠ όπως και ο οικολογικός σχεδιασμός αναφέρονται ρητά στο κείμενο της *Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη* του 2002, στο οποίο έγινε λόγος για τις αρχές και τα εργαλεία της ΟΠΠ και η δυνατότητα εφαρμογής τους στην Ελλάδα⁵³³.

Εκτός της Εθνικής Στρατηγικής, η Ελλάδα έχει προχωρήσει στην υιοθέτηση νομοθετικών μέτρων για την ενσωμάτωση *τομεακών δράσεων* της ΟΠΠ, κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής των προϊόντων, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση των αποβλήτων η οποία εντάχθηκε ως στρατηγικός στόχος στις δύο φάσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την ανταγωνιστικότητα (ΕΠΑΝ Ι και ΙΙ)⁵³⁴.

Συγκεκριμένα, δίνεται περισσότερη έμφαση στο τέλος του κύκλου ζωής των προϊόντων (παραγωγή και στην τελική εναπόθεση), όπως αναδεικνύεται και από νομοθετικά μέτρα που έχουν ληφθεί για την έγκριση *συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης*, τα οποία αφορούν σε κατηγορίες προϊόντων για την πρόληψη και τον περιορισμό των αποβλήτων⁵³⁵.

Σε επίπεδο μη κρατικής πρωτοβουλίας, αξιοπρόσεκτο γεγονός αποτέλεσε η εκπόνηση του Προγράμματος «*Ας ξεκινήσουμε την ΟΠΠ στις Μεσογειακές χώρες*», στα πλαίσια του οποίου εκπονήθηκε και ένα πιλοτικό πρόγραμμα για τις ελληνικές επιχειρήσεις, το οποίο ανέδειξε τα πιθανά οφέλη από την εφαρμογή της ΟΠΠ στον ελληνικό επιχειρηματικό κλάδο⁵³⁶.

⁵³² Καλδέλλης Ιωάννης Κ., Χαλβατζής Κωνσταντίνος Ι., *Περιβάλλον και βιομηχανική ανάπτυξη*, Εκδ. Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα 2005, σελ. 38

⁵³³ Ibid

⁵³⁴ Βλ. σελ. 98

⁵³⁵ Καλδέλλης Ιωάννης Κ., Χαλβατζής Κωνσταντίνος Ι., *Περιβάλλον και βιομηχανική ανάπτυξη*, ό.π. σελ.39

⁵³⁶ Βλ. σελ. 102

2. Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002)

Το κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁵³⁷, εκδόθηκε το 2002 και περιλαμβάνει τους άξονες, τις αρχές και τις δράσεις της ελληνικής πολιτικής προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης⁵³⁸.

Η βάση του κειμένου διαρθρώνεται στον ορισμό που έχει επικρατήσει σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο για τη βιώσιμη ανάπτυξη και επιχειρεί να μεταφέρει στην ελληνική πραγματικότητα τους στόχους που τέθηκαν σε αυτά τα πλαίσια⁵³⁹.

Συγκεκριμένα, την περίοδο έκδοσης της Στρατηγικής αναγνωρίζονται στην Ελλάδα αυξανόμενοι ρυθμοί ανάπτυξης, οι οποίοι πρέπει να διατηρηθούν και να αυξηθούν, «χωρίς να διαταραχθεί ο κοινωνικός ιστός και χωρίς να υποβαθμιστεί το περιβάλλον»⁵⁴⁰. Σε περίπτωση που οι δύο αυτές συνιστώσες δεν ληφθούν υπόψη πολύ σύντομα θα οδηγήσουν σε συγκρούσεις και θα αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα επιβράδυνσης της οποιασδήποτε οικονομικής μεγέθυνσης.

Στην προσπάθεια αποτύπωσης της ελληνικής πραγματικότητας, διαπιστώνεται ότι τόσο το κοινωνικό όσο και το φυσικό περιβάλλον δέχονται πιέσεις οι οποίες προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και σχετίζονται με τους οικονομικούς ρυθμούς ανάπτυξης αλλά και την αντίστοιχα αύξηση του βιοτικού επιπέδου. Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης

⁵³⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αειφόρος Ανάπτυξη, Εθνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002) διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.minenv.gr/4/41/q4110/00/ethniki.stratiqiki.biosimi.anaptixi.pdf> (τελευταία επίσκεψη 27/09/2010)

⁵³⁸ Η Ελληνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί προϊόν συνεργασίας των υπηρεσιών του ΥΠΕΧΩΔΕ, του ΕΚΠΑΑ και ειδικών εμπειρογνομόνων. Συνεισέφεραν θέσεις, κείμενα και συμπληρωματικές πληροφορίες το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (Διεύθυνση Διεθνών Οργανισμών και Πολιτικών), το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, το Υπουργείο Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας), το Υπουργείο Γεωργίας (Γενική Γραμματεία Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων, Γενική Διεύθυνση Αλιείας), το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών (Γενική Διεύθυνση Μεταφορών), και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (Διεύθυνση Προστασίας Θαλασσίου Περιβάλλοντος): Ibid σελ. 17 Βλ. και Γκιζάρη Άννα, *Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2003, σελ. 30-39

⁵³⁹ «Η εξειδίκευση των στόχων και των στρατηγικών της βιώσιμης ανάπτυξης δεν μπορεί να είναι ίδια για όλες τις χώρες. Οι κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες αλλά και το επίπεδο ανάπτυξης κάθε χώρας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη δημιουργία των εθνικών στρατηγικών σχεδίων για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το στρατηγικό αυτό σχέδιο αποτελεί την Ελληνική συμβολή της σχετικής προσπάθειας που γίνεται τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο»: Ibid

⁵⁴⁰ Ibid σελ.20

παρέχει την δυνατότητα χρησιμοποίησης των τεχνολογικών και επιστημονικών επιτευγμάτων, ώστε να δημιουργηθούν εναλλακτικές πολιτικές προτάσεις οι οποίες θα διασφαλίζουν αύξηση της παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητα, κοινωνική συνοχή και συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων⁵⁴¹.

Η Ελληνική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, εκτός από τον στόχο της οικονομικής μεγέθυνσης περιλαμβάνει τρεις βασικούς άξονες: την περιβαλλοντική πολιτική, την πολιτική της κοινωνικής αλληλεγγύης και την σύνθεση των επιμέρους τομεακών πολιτικών σε ένα ενιαίο στρατηγικό σχεδιασμό⁵⁴².

Σε αυτά τα πλαίσια η περιβαλλοντική πολιτική αναλύεται σε μέτρα και δράσεις που αφορούν στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, στη μείωση των αερίων ρύπων, στην ορθολογική διαχείριση των στερεών αποβλήτων, των δασικών και των υδατικών πόρων, στην αντιμετώπιση της ερημοποίησης, την προστασία της βιοποικιλότητας, στην ενσωμάτωση της πολιτικής της κοινωνικής αλληλεγγύης με τις πολιτικές της βιώσιμης ανάπτυξης και τέλος, στις επιμέρους τομεακές πολιτικές αναδεικνύεται το στοιχείο της βιωσιμότητας και «εντάσσονται οργανικά στον στρατηγικό σχεδιασμό»⁵⁴³.

Το εθνικό σημείο εκκίνησης και ο προσδιορισμός των περιβαλλοντικών πιέσεων: η στρατηγική θετικού αθροίσματος (win-win strategy)

Με δεδομένο το πλαίσιο που διαμορφώνεται από την ενεργοποίηση της διεθνούς κοινότητας και τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιχειρήθηκε να προσδιορισθεί η ιδιαίτερη συμβολή της Ελλάδας για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω της ανάλυσης των ιδιαίτερων συνθηκών στη χώρα, έτσι ώστε να γίνει εφικτός ο προσδιορισμός των ευθυνών της σε σχέση με τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα και να εντοπιστούν οι δυνατότητες αποτελεσματικής τους αντιμετώπισης⁵⁴⁴.

⁵⁴¹ Ibid

⁵⁴² Ibid

⁵⁴³ Ibid σελ. 25

⁵⁴⁴ Γκιζάρη Άννα, *Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, ό.π. σελ.42

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα αναγνωρίζεται ως μια χώρα που φέρει ταυτόχρονα την Ευρωπαϊκή, μεσογειακή και βαλκανική ταυτότητα, έχοντας βελτιώσει το οικονομικό της προφίλ σε σύγκριση με το παρελθόν, παραμένοντας όμως αντιμέτωπη με την πρόκληση της σύγκλισης με τα υπόλοιπα αναπτυγμένα ευρωπαϊκά κράτη⁵⁴⁵.

Λόγω της σημασίας της οικονομικής ανάπτυξης, γίνεται λόγος στο κείμενο της Στρατηγικής για την αρχή της κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης, η οποία θα χαρακτηρίζει, όπως αναφέρεται, τους στόχους και της δράσης της χώρας⁵⁴⁶.

Το οικονομικό περιβάλλον της Ελλάδας, χαρακτηρίζονταν την περίοδο του κειμένου της Στρατηγικής, από την ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, με τον πρωτογενή και τριτογενή τομέα να ακολουθούν. Για παράδειγμα ο τουρισμός παραμένει κεντρικό σημείο της ελληνικής οικονομίας, αλλά σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζεται ο κομβικός ρόλος του πρωτογενούς τομέα, όπως της γεωργίας, για τη συμβολή του στην εσωτερική ανάπτυξη της χώρας.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, η Ελλάδα παρουσίασε βελτιώσεις σε τομείς που αφορούν στη διαχείριση επί μέρους ζητημάτων, ενώ παρουσιάστηκε μικρότερη πρόοδος σε άλλους τομείς και ειδικότερα σε αυτούς όπου η οικονομική πολιτική δεν ενσωμάτωσε την περιβαλλοντική διάσταση. Σημαντικές επιπτώσεις έχουν οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που συντελέστηκαν μέχρι την περίοδο κατάρτισης της Στρατηγικής, που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος. Τα συνεχώς αυξανόμενα καταναλωτικά επίπεδα σε συνδυασμό με την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αναμένεται να δημιουργήσουν σημαντικές πιέσεις στους φυσικούς πόρους και σε πολλές περιπτώσεις να απειλήσουν την ισορροπία των οικοσυστημάτων και τη δημόσια υγεία⁵⁴⁷.

Προς το σκοπό αντιμετώπισης των παραπάνω προκλήσεων, η Στρατηγική προβλέπει άξονες, οι οποίοι δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο «θα διαρθρωθεί ένα συνεκτικό Πρόγραμμα Δράσης, αντίστοιχο των προκλήσεων που τίθενται σε παγκόσμιο επίπεδο, συμβατό με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής και προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της

⁵⁴⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αειφόρος Ανάπτυξη, Εθνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002), ό.π. σελ.37

⁵⁴⁶ Ibid

⁵⁴⁷ Ibid σελ. 31

χώρας»⁵⁴⁸, οι οποίοι βασίζονται σε τρεις παραμέτρους, την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική.

Στην τελευταία δίνεται έμφαση στην προστασία των φυσικών αποθεμάτων της χώρας και στη μείωση των πιέσεων από τις ανθρώπινες δραστηριότητες⁵⁴⁹.

Αντίθετα όμως με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις, η Στρατηγική επιδιώκει να ενισχύσει μια *στρατηγική θετικού αθροίσματος (win-win strategy)*, η οποία δεν θα λειτουργεί αντίθετα από την μεγέθυνση και την ανάπτυξη της οικονομίας και κατά συνέπεια δεν θα απειλεί την κοινωνική ευημερία⁵⁵⁰.

Αρχές και κανόνες περιβαλλοντικής πολιτικής: αναφορές σε αρχές τις ΟΠΠ

Στις παραδοσιακές αρχές περιλαμβάνεται η αρχή της πρόληψης, η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και η αρχή της ισότητας και της συνευθύνης⁵⁵¹.

Το κείμενο της Στρατηγικής προβλέπει ότι στο πλαίσιο άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής, οι αρχές αυτές έχουν εξειδικευθεί και συμπληρωθεί από ένα σύνολο κανόνων, που αφορούν σε αρχές όπως την αποσύνδεση της οικονομικής μεγέθυνσης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την τομεακή ενσωμάτωση πολιτικών, την προτεραιότητα στην αποφυγή και όχι στη διαχείριση των περιβαλλοντικών πιέσεων, την αντιμετώπιση των προβλημάτων στην «πηγή» ή το δυνατόν πλησιέστερα σε αυτήν και τέλος, την αναγνώριση και διαχείριση στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας⁵⁵².

Όσον αφορά στην αποσύνδεση της οικονομικής μεγέθυνσης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, η βασική πρόκληση που θέτει η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι η ανατροπή της παραδοσιακής θεώρησης που βλέπει την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική μεγέθυνση ως δύο σαφώς αντιτιθέμενους στόχους. Οι καινούργια θεώρηση, προβλέπει την αρμονική συνύπαρξη των δύο αυτών συνιστωσών, με την αξιοποίηση

⁵⁴⁸ Ibid

⁵⁴⁹ Ibid σελ.32

⁵⁵⁰ Ibid

⁵⁵¹ Ibid σελ. 34

⁵⁵² Ibid

τεχνολογικών επιτευγμάτων και επιστημονικών ερευνών που θα περιορίζουν στο ελάχιστο την αξιοποίηση φυσικών πόρων⁵⁵³.

Η αρχή της τομεακής ενσωμάτωσης απορρέει από τον ίδιο τον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, ως συνισταμένης τριών διαστάσεων χωρίς σαφή όρια, ενώ αποτελεί ταυτόχρονα και τον τρόπο επίτευξης της επιθυμητής αποσύνδεσης μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Με πολιτικούς όρους, η τομεακή ενσωμάτωση βλέπει την περιβαλλοντική πολιτική να διαχέεται και να επηρεάζει τους στόχους και τις προτεραιότητες των τομεακών πολιτικών και όχι ως ένα ξεχωριστό αντιτιθέμενο πεδίο άσκησης πολιτικής⁵⁵⁴.

Η προτεραιότητα στην αποφυγή και όχι στη διαχείριση των περιβαλλοντικών πιέσεων, αναφέρεται στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων και του κόστους που προκύπτει από την εκ των υστέρων δράση (end-of-pipe solutions). Όπως αναφέρεται στο κείμενο της Στρατηγικής, η αρχή της αποφυγής μπορεί να εφαρμοστεί «σε ένα μεγάλο εύρος παραγωγικών και καταναλωτικών δραστηριοτήτων και μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην εξοικονόμηση φυσικών και οικονομικών πόρων»⁵⁵⁵.

Ο ρόλος της εθνικής και τη τοπικής δράσης αναδεικνύεται στην αρχή της αντιμετώπισης των προβλημάτων στην «πηγή» ή το δυνατόν πλησιέστερα σε αυτήν, η οποία προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή των εθνικών φορέων και των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης⁵⁵⁶.

Τέλος, η αναγνώριση και διαχείριση στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας, εγκαθιδρύει την ιδέα της αναγνώρισης των ορίων εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων, ως βασική προϋπόθεση της βιώσιμης διαχείρισης⁵⁵⁷.

Οι παραπάνω αρχές συνδέονται άρρηκτα με το πλαίσιο ΟΠΠ. Αν και δεν υπάρχει σαφής αναφορά στις αρχές της προσέγγισης, η τομεακή δράση και η αποσύνδεση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου μέσα από ένα πλαίσιο που αντιλαμβάνεται την έννοια της αποφυγής ως λύση απέναντι στην έννοια της διαχείρισης, αξιοποιώντας τεχνολογικά και ερευνητικά ευρήματα και

⁵⁵³ Ibid

⁵⁵⁴ Ibid σελ. 35

⁵⁵⁵ Ibid

⁵⁵⁶ Ibid

⁵⁵⁷ Ως πόροι εννοούνται τόσο οι εξαντλήσιμοι (ορυκτά, καύσιμα), όσο και οι ανανεώσιμοι: Ibid σελ.36

εμπλέκοντας εθνικούς και τοπικούς φορείς, αποτελούν τις βασικές αρχές της ΟΠΠ⁵⁵⁸.

Η διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης στις τομεακές πολιτικές: στρατηγική προς την κατεύθυνση της ΟΠΠ και του οικολογικού σχεδιασμού μέσα από την πολιτική για τον τομέα της βιομηχανίας

Όπως προαναφέρθηκε, η διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης, υλοποιείται από την Εθνική Στρατηγική, μεταξύ άλλων, μέσα από τις τομεακές πολιτικές.

Παρά το γεγονός ότι η ελληνική βιομηχανία δεν επιφέρει περιβαλλοντικές επιπτώσεις αντίστοιχες με εκείνες άλλων χωρών⁵⁵⁹, γεγονός που αποδίδεται κυρίως στην υποχώρηση του ρυθμού μεγέθυνσης της μεταποίησης, έναντι του τομέα των υπηρεσιών και των μεταφορών, της αναγνωρίζεται περιθώριο βελτίωσης παράλληλα με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων⁵⁶⁰.

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας είναι κομβικό στοιχείο για την ελληνική βιομηχανία, η οποία καλείται να προσαρμοστεί σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, με δυσμενείς συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη το μικρό μέγεθος της εσωτερικής αγοράς, το πολύ μικρό μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων και την απώλεια του πλεονεκτήματος του χαμηλού κόστους εργασίας⁵⁶¹.

Στις νέες συνθήκες που προκύπτουν, η ενσωμάτωση της συνιστώσας του περιβάλλοντος, μπορεί, σύμφωνα με τη Στρατηγική, να αποτελέσει προωθητική δύναμη για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, επηρεάζοντας θετικά και άλλου τομείς (απασχόληση)⁵⁶².

Συγκεκριμένα, οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις μπορούν να κατευθύνουν τις επιχειρήσεις προς την υιοθέτηση αντισταθμιστικών μέτρων και καινοτομιών, που θα αποφέρουν έσοδα και συγκριτικό έναντι των ανταγωνιστών τους. Το

⁵⁵⁸ Ibid

⁵⁵⁹ Ειδικότερα, η άμεση συμβολή της βιομηχανίας στην παραγωγή αερίων του θερμοκηπίου (CO₂, μεθάνιο, N₂O, SF₆, HFC, PFC), NO_x, και SO₂ ανέρχεται σήμερα μόλις στο 10%, 15% και 19%, αντίστοιχα: Ibid

⁵⁶⁰ Ibid σελ.38

⁵⁶¹ Ibid βλ. επίσης και Καλδέλλης Ιωάννης Κ., Χαλβατζής Κωνσταντίνος Ι., *Περιβάλλον και βιομηχανική ανάπτυξη*, σελ.40- 48

⁵⁶² Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, *Αειφόρος Ανάπτυξη, Εθνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη* (2002), ό.π. σελ.40

γεγονός αυτό, συμβάλει στην οικονομική μεγέθυνση των επιχειρήσεων και ταυτόχρονα στη δημιουργία συμμαχιών με τις τοπικές κοινωνίες, βελτιώνοντας σε πραγματικούς όρους την ανταγωνιστικότητά τους⁵⁶³.

Ο στόχος της Στρατηγικής προς αυτήν την κατεύθυνση, στέκεται σε πέντε σημεία.

Αρχικά σε οργανωτικές δράσεις που αφορούν στη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας, και στη βελτιστοποίηση των διαδικασιών διάθεσής των προϊόντων στον καταναλωτή. Στην περίπτωση αυτή, προτείνονται μέτρα χαμηλού κόστους και εύκολα στην υλοποίησή τους, αντισταθμίζοντας το κόστος συμμόρφωσης προς τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς⁵⁶⁴.

Δεύτερο σημείο αποτελεί η εξοικονόμηση ενέργειας μέσα από την ανάπτυξη κατάλληλων τεχνολογιών, ιδιαίτερα για την περίπτωση των ΜΜΕ, στις οποίες καταγράφεται μη ικανοποιητική πρόοδος⁵⁶⁵.

Τρίτον, ως μέτρο προτείνεται η υποκατάσταση των καυσίμων που καταναλώνονται από τις επιχειρήσεις, με σκοπό τη στροφή προς ανανεώσιμες πηγές ενέργειας⁵⁶⁶.

Το τέταρτο και το πέμπτο σημείο αναφέρονται στις πολιτικές της ΟΠΠ⁵⁶⁷:

Συγκεκριμένα, προτείνεται η αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας με έμφαση στη υποκατάσταση των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται, με υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και στη βελτίωση παραγωγής των εισροών. Η ορθολογική χρήση των πόρων επιβάλλει «τη μείωση των απωλειών, την εισαγωγή μέθοδο επεξεργασίας των παραπροϊόντων, τον καθαρισμό και την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων, καθώς και την ορθολογική χρήση ή βελτιστοποίηση των συνθηκών συντήρησης και ελέγχου των μηχανημάτων παραγωγής»⁵⁶⁸.

Το πέμπτο και τελευταίο σημείο κάνει λόγο για τις *καινοτομικές αλλαγές στο προϊόν*, που αποσκοπούν κυρίως σε μεταβολές στη φύση και τον σχεδιασμό

⁵⁶³ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αειφόρος Ανάπτυξη, Εθνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002), ό.π. σελ.37

⁵⁶⁴ Ibid σελ. 70

⁵⁶⁵ Ibid

⁵⁶⁶ Ibid

⁵⁶⁷ Γκιζάρη Άννα, Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σελ.51

⁵⁶⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αειφόρος Ανάπτυξη, Εθνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002), ό.π. σελ.71

του, σε κατεύθυνση που συνεπάγεται εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας και διευκολύνει την επαναχρησιμοποίηση ή ανακύκλωση τους μετά το τέλος του κύκλου ζωής τους. Επίσης, δίνεται έμφαση και στην υποκατάσταση των υλικών συσκευασίας από άλλα φιλικά προς το περιβάλλον⁵⁶⁹.

Η υλοποίηση των παραπάνω στόχων, δρομολογήθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα», που συγχρηματοδοτείται από το Γ' ΚΠΣ⁵⁷⁰.

3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ Ι)

Το επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ) του Υπουργείου Ανάπτυξης εντάχθηκε στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) 2000-2006 και περιλαμβάνει μια δέσμη δράσεων και ενισχύσεων που έχουν ως στρατηγικό στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και την επίτευξη της κοινωνικής και οικονομικής σύγκλισης της χώρας με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵⁷¹.

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις των φράσεων του Προγράμματος αφορούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε τομείς όπως οι νέες τεχνολογίες, η απελευθερωμένη αγορά ενέργειας, το περιβάλλον, ο τουρισμός, σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού όπως οι νέοι, οι γυναίκες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, αλλά και η χρηματοδότηση δράσεων εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων και ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη μεταποίηση, στον τουρισμό και στις υπηρεσίες⁵⁷².

Όσον αφορά το περιβάλλον, το ΕΠΑΝ Ι προβλέπει την ίδρυση και επέκταση μονάδων ανακύκλωσης και αποσυναρμολόγησης, την υλοποίηση περιβαλλοντικών σχεδίων, την αποτίμηση και αξιολόγηση του εξωτερικού

⁵⁶⁹ Ibid

⁵⁷⁰ Ibid

⁵⁷¹ ΚΠΣ 2000-2006 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" [ΕΠΑΝ]

Υπουργείο Ανάπτυξης διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://www.antagonistikotita.gov.gr/epan/site/Home/t_section (τελευταία επίσκεψη 25

Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁷² Ibid βλ. και Ζήσης Ιωάννης, "Πράσινη Καμπή – Α' Τόμος, Πράσινη Οικονομία Κοινωνία και Πολιτική" Τόμος Α' & Β' Εκδ. ΑΕΙΦΟΡΙΑ – ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ, Αθήνα 2009, σελ. 113

περιβαλλοντικού κόστους, την καταγραφή και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων, το σχεδιασμό και την ενδεχόμενη εισαγωγή νέων θεσμών και εργαλείων στην περιβαλλοντική πολιτική, την άσκηση βιομηχανικής περιβαλλοντικής πολιτικής (φόροι, εθελοντικές συμφωνίες και τέλος, υποστηρικτικές ενέργειες ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης για την προσαρμογή της βιομηχανίας στο νέο περιβαλλοντικό θεσμικό πλαίσιο⁵⁷³.

4. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Ανταγωνιστικότητα και την Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ II)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Ανταγωνιστικότητα και την Επιχειρηματικότητα καλύπτει την περίοδο 2007- 2013, στα πλαίσια της γενικότερης εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής που αφορά στην ίδια περίοδο⁵⁷⁴.

Το ΕΠΑΝ II εξειδικεύει τη στρατηγική για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας της ελληνικής οικονομίας, με έμφαση στην καινοτομία⁵⁷⁵.

Σε αυτά τα πλαίσια, βασική συνιστώσα του Προγράμματος αποτελεί η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφόρος ανάπτυξη⁵⁷⁶.

Στα πλαίσια του ΕΠΑΝ II προκηρύσσονται προγράμματα, ένα εκ των οποίων το Πρόγραμμα «Πράσινη Επιχείρηση 2010»⁵⁷⁷.

Το Πρόγραμμα «Πράσινη Επιχείρηση 2010» αποτελεί μια επιμέρους πρωτοβουλία του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (ΥΠΟΙΑΝ), που συνδέεται με τη δημιουργία των προϋποθέσεων

⁵⁷³ ΚΠΣ 2000-2006 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" [ΕΠΑΝ] Υπουργείο Ανάπτυξης, ό.π.

⁵⁷⁴ ΕΠΑΝ II: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://epan2.antagonistikotita.gr/greek/> (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁷⁵ Ibid

⁵⁷⁶ Ibid

⁵⁷⁷ «Πράσινη Επιχείρηση 2010», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://epan2.antagonistikotita.gr/greek/prokResultsFull.asp?id=100> (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη λειτουργία των επιχειρήσεων⁵⁷⁸.

Γενικός σκοπός του Προγράμματος είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη λειτουργία των επιχειρήσεων προκειμένου «να κάνουν παρεμβάσεις στη διαδικασία της παραγωγικής αλυσίδας»⁵⁷⁹.

Προς αυτό το σκοπό τίθενται τρεις συγκεκριμένοι στόχοι:

Πρώτον, η μείωση του ενεργειακού και κυρίως του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μεταποιητικών επιχειρήσεων, δεύτερον, *η ανάπτυξη και διάθεση στην αγορά «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών*, τρίτον, η βελτίωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού προφίλ των επιχειρήσεων και η μείωση του ελλείμματος κοινωνικής αποδοχής για τη μεταποιητική δραστηριότητα και τέλος, η συμμόρφωση επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα με διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα⁵⁸⁰.

5. Εναλλακτικά συστήματα διαχείρισης συσκευασιών και άλλων προϊόντων

α) Διαχείριση συσκευασιών

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει νομοθεσία για την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών, ξεκινώντας από το 2001, με την έκδοση του Νόμου 2939/01 για τις συσκευασίες και την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών⁵⁸¹.

Ο συγκεκριμένος νόμος αποτελεί πράξη συμμόρφωσης στην Οδηγία 94/62/EK του 1994 «για τις συσκευασίες και τα απόβλητα της συσκευασίας»⁵⁸² και ο σκοπός του είναι η θέσπιση μέτρων για τη διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων με στόχο την επαναχρησιμοποίηση ή αξιοποίηση των αποβλήτων τους⁵⁸³.

⁵⁷⁸ Ibid

⁵⁷⁹ Ibid

⁵⁸⁰ Ibid

⁵⁸¹ Φ.Ε.Κ. της 6^{ης} Αυγούστου 2001, ΝΟΜΟΣ ΥΠ. 2939, Αρ. Φύλλου 179

⁵⁸² Οδηγία 94/62/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 1994 για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας

⁵⁸³ Φ.Ε.Κ. της 6^{ης} Αυγούστου 2001, ό.π.

Πέραν των γενικών διατάξεων προβλέφθηκε και η ίδρυση του Εθνικού Οργανισμού Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και άλλων Προϊόντων (Ε.Ο.Ε.Δ.Σ.Α.Π.)⁵⁸⁴.

Οι ρυθμίσεις του νόμου αποσκοπούν στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων και στην μείωση της τελικής τους διάθεσης μέσα από κατάλληλα συστήματα και εργαλεία. Ο νόμος προβλέπει επίσης την αξιοποίηση σημάτων και προτύπων πιστοποίησης για την πληροφόρηση και προσαρμογή του καταναλωτή σε νέα καταναλωτικά πρότυπα⁵⁸⁵.

Τα επόμενα χρόνια, ακολούθησε η έγκριση συστημάτων από συγκεκριμένους φορείς και επιχειρήσεις, μέσω νομοθετικών πράξεων.

Συγκεκριμένα, το 2003 θεσπίστηκε⁵⁸⁶ το Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών «ΣΣΕΔ-Ανακύκλωση» της εταιρείας Ε.Ε.Α.Α. Α.Ε.⁵⁸⁷ και το Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών Ορυκτελαίων «Κέντρο Εναλλακτικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης Α.Ε.»⁵⁸⁸.

Ένα χρόνο αργότερα εγκρίθηκε με νομοθετική πράξη το ατομικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών της Ιδιωτικής Ετικέτας και Εισαγωγής Προϊόντων «ΑΒ Βασιλόπουλος»⁵⁸⁹ και τα 2008 το Συλλογικό σύστημα ανταποδοτικής εναλλακτικής διαχείρισης και ανακύκλωσης συσκευασιών και αποβλήτων με την επωνυμία «Ανταποδοτική Ανακύκλωση Ανώνυμη Εταιρία»⁵⁹⁰.

⁵⁸⁴ Ibid

⁵⁸⁵ Ζήσης Ιωάννης, "Πράσινη Καμπή – Α' Τόμος, Πράσινη Οικονομία Κοινωνία και Πολιτική" Τόμος Α' & Β' Εκδ. ΑΕΙΦΟΡΙΑ – ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ, Αθήνα 2009, σελ. 45

⁵⁸⁶ Φ.Ε.Κ. της 4^{ης} Απριλίου 2003, Έγκριση του συλλογικού συστήματος «ΣΣΕΔ-Ανακύκλωση», Αρ. Φύλλου 391

⁵⁸⁷ Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης- Ε.Ε.Α.Α. διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.heirco.gr/> (τελευταία επίσκεψη 21 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁸⁸ Κέντρο Εναλλακτικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης Α.Ε. διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.eltepe.gr> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁸⁹ Φ.Ε.Κ. της 22ας Ιουλίου 2004, Έγκριση του εναλλακτικού συστήματος συσκευασιών ιδιωτικής ετικέτας της ΑΒ Α.Ε., Αρ. Φύλλου 1108. Σχετικά με το σύστημα βλ. :ΑΒ Βασιλόπουλος, Προϊόντα και Υπηρεσίες διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ab.gr/> (τελευταία επίσκεψη 23 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁹⁰ Φ.Ε.Κ. της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2008 Έγκριση συλλογικού συστήματος ανταποδοτικής εναλλακτικής διαχείρισης και ανακύκλωσης συσκευασιών και αποβλήτων με την επωνυμία «Ανταποδοτική Ανακύκλωση Ανώνυμη Εταιρία», Αρ. Φύλλου 2711

β) Απόβλητα Ηλεκτρικών και Ηλεκτρονικών Ειδών (Α.Η.Η.Ε.), Ηλεκτρικών στηλών (μπαταριών) και Συσσωρευτών

Αντίστοιχα συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης με αυτά που αναφέρθησαν στην περίπτωση των συσκευασιών, εγκρίθηκαν και για την περίπτωση των αποβλήτων των ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών.

Συγκεκριμένα, το 2004 εγκρίθηκε⁵⁹¹ το Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού εξοπλισμού «Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε.»⁵⁹² και το 2009⁵⁹³ το Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Φωτιστικών Ειδών και Λαμπτήρων «Φωτοκύκλωση Α.Ε.»⁵⁹⁴.

Η εταιρεία Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε. αποτελεί τον υπεύθυνο φορέα για την οργάνωση και τη λειτουργία του Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης των Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού. Η συμμετοχή στην Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε. εξασφαλίζει στις επιχειρήσεις που παράγουν, εισάγουν και μεταπωλούν ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό, την απαλλαγή τους από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων σχετικά με την Εναλλακτική Διαχείριση των Α.Η.Η.Ε.⁵⁹⁵

Η «Φωτοκύκλωση Α. Ε.» αποτελεί τον αντίστοιχο αρμόδιο φορέα για την οργάνωση και την λειτουργία του Συλλογικού Συστήματος Διαχείρισης των Αποβλήτων φωτιστικών και λαμπτήρων στην Ελλάδα⁵⁹⁶.

Αντίστοιχα και για τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές, εγκρίθηκε το 2004⁵⁹⁷ το Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Φορητών

⁵⁹¹ Φ.Ε.Κ. της 17^{ης} Ιουνίου 2004 Έγκριση του Εναλλακτικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού εξοπλισμού «Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε.», Αρ. Φύλλου 905

⁵⁹² Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε, Εταιρεία, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.electrocycle.gr/new/> (τελευταία επίσκεψη 21 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁹³ Φ.Ε.Κ. της 20^{ης} Φεβρουαρίου 2009 Έγκριση Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Φωτιστικών Ειδών και Λαμπτήρων «Φωτοκύκλωση Α.Ε.», Αρ. Φύλλου 317

⁵⁹⁴ Φωτοκύκλωση Α.Ε., Εταιρεία, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fotokiklosi.gr/default.aspx?pg=company> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁹⁵ Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε., ό.π.

⁵⁹⁶ Φωτοκύκλωση Α.Ε., Εταιρεία, ό.π.

⁵⁹⁷ Φ.Ε.Κ. της 14^{ης} Ιουλίου 2004 Έγκριση Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Φορητών Ηλεκτρικών Στηλών και Συσσωρευτών Α.Φ.Η.Σ. Α.Ε, Αρ. Φύλλου 1056

Ηλεκτρικών Στηλών και Συσσωρευτών Α.Φ.Η.Σ. Α.Ε.⁵⁹⁸ και το Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσσωρευτών Σ.Υ.Δ.Ε.Σ.Υ.Σ Α.Ε.⁵⁹⁹

γ) Οχήματα τέλους κύκλου ζωής και των ελαστικών οχημάτων

Με νόμο του 2004⁶⁰⁰ τέθηκε σε εφαρμογή το Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Οχημάτων Ελλάδας «ΕΔΟΕ Α.Ε», το ίδιο έτος με την έγκριση του Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Μεταχειρισμένων Ελαστικών «ECOELASTICA».

Στην ECOELASTICA συμμετέχουν όλες οι εταιρίες ελαστικών και οχημάτων που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο και τις οποίες υποχρεώνει το νομοθετικό πλαίσιο⁶⁰¹.

Αποστολή της εταιρίας θεωρείται η διαχείριση των άχρηστων ελαστικών που απορρίπτονται στην ελληνική επικράτεια με χρήση βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών, λαμβάνοντας υπόψη κυρίως οικονομικά και περιβαλλοντικά κριτήρια. Παράλληλοι στόχοι είναι η διαφύλαξη του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά των ανακυκλώσιμων υλικών, η πλήρης απορρόφηση των τελικών προϊόντων ανακύκλωσης σε έργα ή τελικά προϊόντα και η τήρηση της ισχύουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας⁶⁰².

δ) Απόβλητα λιπαντικών ελαίων

Το 2004, τέθηκε σε εφαρμογή το Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων «Ελληνική Τεχνολογία Περιβάλλοντος Α.Ε.» (ΕΛ.ΤΕ.ΠΕ.)⁶⁰³, το οποίο στοχεύει στον τομέα της

⁵⁹⁸ Βλ. Α.Φ.Η.Σ. Α.Ε διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.afis.gr/> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁵⁹⁹ Φ.Ε.Κ. της 23^{ης} Ιουλίου 2004, Έγκριση Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσσωρευτών Σ.Υ.Δ.Ε.Σ.Υ.Σ Α.Ε, Αρ. Φύλλου 1124. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Σ.Υ.Δ.Ε.Σ.Υ.Σ Α.Ε. διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sydesys.gr/gr/index.aspx> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁶⁰⁰ Φ.Ε.Κ. της 17^{ης} Ιουνίου 2004 Έγκριση Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Μεταχειρισμένων Ελαστικών «ECOELASTICA», Αρ. Φύλλου 907

⁶⁰¹ ECOELASTICA, Αποστολή/ Όραμα/ Στόχος, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecoelastika.gr/> (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁶⁰² Ibid

⁶⁰³ Φ.Ε.Κ. της 17^{ης} Ιουνίου 2004 Έγκριση Συστήματος Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων «Ελληνική Τεχνολογία Περιβάλλοντος Α.Ε.», Αρ. Φύλλου 905

εναλλακτικής διαχείρισης (σχεδιασμό)⁶⁰⁴ των αποβλήτων λιπαντικών ελαίων (Α.Λ.Ε.) με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον⁶⁰⁵.

6. Μη κρατικές πρωτοβουλίες: το Πρόγραμμα «Ας ξεκινήσουμε την ΟΠΠ στις Μεσογειακές χώρες»

Το πρόγραμμα με τίτλο «Ας ξεκινήσουμε την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος στις Μεσογειακές Χώρες» ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2004 και διήρκησε τρία χρόνια⁶⁰⁶.

Υλοποιήθηκε από το Κέντρο για την Ανάπτυξη της Βιώσιμης Επιχειρηματικότητας του Εθνικού Ινστιτούτου Τεχνολογίας και Μηχανολογίας της Πορτογαλίας (INETI / CENDES) με την υποστήριξη του προγράμματος LIFE Περιβάλλον της Ε.Ε. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν φορείς από την Ελλάδα και την Πορτογαλία, και συγκεκριμένα δύο εταιρείες (η ΕΠΤΑ και η RAM EUROPE), ένας ΜΚΟ (Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης) και ένας πανεπιστημιακός φορέας (Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο)⁶⁰⁷.

Κυριότερο στόχο του Προγράμματος αποτέλεσε η προώθηση της έννοιας και των αρχών της ΟΠΠ στην Ελλάδα και την Πορτογαλία, μέσω της δημιουργίας μιας σειράς εργαλείων για την εφαρμογή πρακτικών προστασίας του περιβάλλοντος σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων⁶⁰⁸.

Στη διάρκεια του Προγράμματος έλαβαν χώρα διάφορες δράσεις που αφορούσαν στον προσδιορισμό των προϊόντων που επιβαρύνουν το περιβάλλον και στη διερεύνηση των δυνατοτήτων βελτίωσης των περιβαλλοντικών αποδόσεών τους, στην καταγραφή των σημαντικότερων κοινωνικών εταίρων και στη δημιουργία ενός δικτύου σε κάθε χώρα⁶⁰⁹.

⁶⁰⁴ Με τον όρο σχεδιασμό εννοείται την οργάνωση και λειτουργία ενός πανελλήνιου δικτύου συλλογής προσωρινής αποθήκευσης και μεταφοράς προς ανακύκλωση με την υιοθέτηση των μέτρων και προϋποθέσεων που καθορίζονται με τον νόμο 2939/2001 και το ΠΔ82/2004 για την εναλλακτική διαχείριση των Α.Λ.Ε., ΕΛ.ΤΕ.ΠΕ., Εταιρική Παρουσίαση, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://www.eltepe.gr/etairparousiash_profile.htm (τελευταία επίσκεψη 24 Σεπτεμβρίου 2010)

⁶⁰⁵ Ibid

⁶⁰⁶ Ας ξεκινήσουμε την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος στις Μεσογειακές Χώρες διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.startipp.gr/start_ipp_gr.htm (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

⁶⁰⁷ Ibid

⁶⁰⁸ Ibid

⁶⁰⁹ Ibid

Επίσης, στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού δικτύου πληροφόρησης για την Ο.Π.Π., προκειμένου να υπάρξει διάλογος και συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και στη διευκόλυνση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ των βασικότερων ενδιαφερόμενων φορέων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η επαρκής ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών⁶¹⁰.

Τέλος, στόχο αποτέλεσε και η ανάπτυξη και πιλοτική εφαρμογή μεθοδολογίας και εργαλείων σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος σε βιομηχανικές επιχειρήσεις, όπως και η δημιουργία γραφείου πληροφόρησης για την Ο.Π.Π., που θα στηρίζει τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους ενδιαφερόμενους⁶¹¹.

Όπως προβλέφθηκε από το Πρόγραμμα, τέθηκε σε εφαρμογή ένα πιλοτικό πρόγραμμα στην εταιρεία RAM EUROPE, η οποία παράγει βαρύ μηχανισμό εξοπλισμό. Στα πλαίσια του πιλοτικού προγράμματος εφαρμόστηκαν μέτρα για την εφαρμογή εργαλείων της ΟΠΠ, όπως συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, τα οποία αποδείχθηκαν αποτελεσματικά στον στρατηγικό σχεδιασμό και στην ανταγωνιστικότητα τα εταιρείας⁶¹².

⁶¹⁰ Ibid

⁶¹¹ Layman Report, Starting with the promotion of IPP approach in Mediterranean Countries διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.startipp.gr/Layman_rep_en.pdf (τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2010)

⁶¹² Ibid

Συμπεράσματα

Τα προϊόντα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των κατοίκων του πλανήτη, καθώς ικανοποιούν ένα μεγάλο μέρος των καθημερινών αναγκών που σχετίζονται με όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, καλύπτοντας βασικές ανάγκες που σχετίζονται άμεσα με ζητήματα επιβίωσης.

Ο σύγχρονος άνθρωπος παρουσιάζει ολοένα και περισσότερες ανάγκες, τις οποίες διαμορφώνουν τα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, τα οποία προτάσσουν τον εντατικό και αυξανόμενο ρυθμό βιομηχανικής δραστηριότητας, η οποία μεταξύ άλλων λειτουργεί επιβαρυντικά για το περιβάλλον.

Για αρκετά χρόνια το δίλημμα φαίνεται να υπήρξε μεταξύ ευημερίας και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Από τη μία πλευρά οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον γίνονταν ολοένα πιο έκδηλες και απειλητικές για την ανθρώπινη υγεία και την επιβίωση των μελλοντικών γενεών, ενώ από την άλλη, παγιώνονταν το δικαίωμα όλων των ανθρώπων για ανάπτυξη, πρόσβαση στα νέα τεχνολογικά επιτεύγματα και εξασφάλιση της ευημερίας.

Σημείο καμπής σε αυτόν τον προβληματισμό, αποτέλεσε η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, η οποία πρότεινε ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης που θα εξασφαλίζει την ευημερία όλων των ανθρώπων αλλά και των μελλοντικών γενεών, εντάσσοντας σε ένα ενιαίο πλαίσιο πολιτικής την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνιστώσα.

Τα νέα δεδομένα επηρέασαν και τον τρόπο που παράγουμε και καταναλώνουμε, κάνοντας λόγο για την ενθάρρυνση και ανάπτυξη νέων προτύπων τα οποία θα εξασφαλίζουν οικονομική ανάπτυξη, θέσεις εργασίας και το δικαίωμα όλων των ανθρώπων στην ευημερία, λαμβάνοντας υπόψη τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

Πρόκειται για τα πρότυπα βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, τα οποία επιχειρούν τη σύζευξη της βιομηχανικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, μέσω των οικολογικών προτύπων τα οποία μετατρέπουν τις οικονομικές προκλήσεις που προκύπτουν από τα μέτρα προστασίας του

περιβάλλοντος σε οικονομικές ευκαιρίες, τόσο για τον παραγωγικό κλάδο, όσο και για τους καταναλωτές.

Ως εργαλείο αυτής της πολιτικής λειτουργούν τα οικολογικά (ή «πράσινα») προϊόντα. Χαρακτηρίζονται ως «προϊόντα του μέλλοντος» καθώς αξιοποιούν λιγότερους πόρους, απαιτούν λιγότερη κατανάλωση ενέργειας για την κατασκευή και διανομή τους και παράγουν λιγότερα απόβλητα στο τέλος της ζωής τους, δίνοντας τη δυνατότητα εναλλακτικής τους διαχείρισης.

Τα οικολογικά προϊόντα βασίζονται σε ορισμένες βασικές αρχές: τη συνεκτίμηση του κύκλου ζωής, την οικολογική αποδοτικότητα και την καινοτομία.

Συγκεκριμένα, αναπόσπαστο μέρος της έννοιας των οικολογικών προϊόντων, αποτελεί η εισαγωγή της περιβαλλοντικής συνιστώσας σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής τους, από την εξαγωγή των φυσικών πόρων, μέχρι την τελική τους διάθεση. Άρρηκτο παράγοντα προς αυτήν την κατεύθυνση αποτελεί η εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, ξεκινώντας από τον παραγωγό και φθάνοντας στον τελικό καταναλωτή.

Η οικολογική αποδοτικότητα και η καινοτομία αφορούν στη λιγότερη δυνατή χρήση φυσικών πόρων και ενέργειας, προτάσσοντας τη χρήση εναλλακτικών πρώτων υλών και ενεργειακών πηγών, έτσι ώστε να συνεχίζεται η παραγωγή σε ίδιους ρυθμούς αλλά με λιγότερο περιβαλλοντικό αντίκτυπο.

Τα συγκεκριμένα πρότυπα εντάχθηκαν στην στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη σε διεθνές επίπεδο από τη δεκαετία του 1990, σηματοδοτώντας τη στροφή της διεθνούς κοινότητας σε ένα νέο μοντέλο συμπεριφοράς που εκφράστηκε μέσα από διεθνή κείμενα πολιτικής.

Οι εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο επηρέασαν και τον ευρωπαϊκό χώρο, ο οποίος αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικότερα πεδία εφαρμογής των σύγχρονων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, λόγω του αυξημένου επιπέδου ζωής και της τεχνολογικής άνθησης που συντελείται εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε προς την κατεύθυνση υιοθέτησης των βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, μέσα από την προώθηση της έννοιας της *πολιτικής προϊόντων*.

Στόχος της Ένωσης, υπήρξε η εφαρμογή μιας πολιτικής η οποία θα επιτρέπει την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία αποτελεί βασικό άξονα

της κοινοτικής πολιτικής, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας η οποία αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης.

Προκειμένου να προωθηθεί αυτός ο στόχος και να αποφευχθούν διαφοροποιήσεις μεταξύ των εθνικών πολιτικών που θα μπορούσαν να επιφέρουν αρνητικές συνέπειες για το εσωτερικό εμπόριο, η Ένωση προχώρησε στην υιοθέτηση μιας νέας προσέγγισης, αυτή της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων.

Η προσέγγιση αναπτύχθηκε σταδιακά, μέσα από έρευνες και διαβουλεύσεις μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μερών (κυβερνήσεις, φορείς τοπικής διοίκησης, επιχειρήσεις, καταναλωτές), προκειμένου να εξασφαλιστεί η απαραίτητη συναίνεση για την υιοθέτηση μέτρων, τα οποία δεν θα βασίζονται στα παραδοσιακά πρότυπα περιβαλλοντικής πολιτικής που προέτασσαν την εφαρμογή νομοθετικών διατάξεων, αλλά κυρίως στην πρωτοβουλία των δυνάμεων της αγοράς.

Σε αυτά τα πλαίσια υιοθετήθηκε η προσέγγιση ΟΠΠ, η οποία εκφράστηκε στο Δίκαιο της Ένωσης για πρώτη φορά στην Πράσινη Βίβλο του 2001.

Το κείμενο της Βίβλου πρότεινε μια νέα πολιτική η οποία αποσκοπεί στην ένταξη της περιβαλλοντικής συνιστώσας στις υπόλοιπες πολιτικές της Ένωσης, με στόχο την προώθηση της έννοιας των οικολογικών προϊόντων.

Οι αρχές και τα μέτρα εφαρμογής της ΟΠΠ διανθίστηκαν και παγιώθηκαν δύο χρόνια αργότερα, με το δεύτερο κείμενο για την ΟΠΠ, την Ανακοίνωση της Επιτροπής, το οποίο συμπεριέλαβε τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις διαβουλεύσεις των ενδιαφερομένων μερών την ενδιάμεση περίοδο.

Είναι χαρακτηριστικό γεγονός ότι και στα δύο κείμενα η ΟΠΠ δεν αποτέλεσε ένα ακόμη νομοθετικό εργαλείο που επιβάλλει συγκεκριμένες προδιαγραφές και συγκεκριμένες κυρώσεις σε περίπτωση μη εφαρμογής τους, αλλά ένα πλαίσιο πολιτικής, στο οποίο κύριος δρώντας δεν είναι ένας ανώτερος διοικητικός φορέας (Ένωση ή ένα κράτος), αλλά οι δυνάμεις της αγοράς και πιο πολύ οι επιχειρήσεις, οι καταναλωτές και η κοινωνία των πολιτών.

Προς αυτό το σκοπό, τόσο η Βίβλος όσο και Ανακοίνωση, δεν πρότειναν ένα αυστηρό νομικό πλαίσιο, αλλά αντίθετα έθεσαν ιδέες και προτάσεις για την διενέργεια διαβούλευσης μεταξύ όλων των μερών, προκειμένου να υπάρξουν συναινετικές λύσεις, αποδεκτές από όλους.

Οι συγκεκριμένες προτάσεις, αφορούσαν στη ρύθμιση της προσφοράς και της ζήτησης (μηχανισμός των τιμών), στην εφαρμογή εθελοντικών μέτρων (εθελοντικές συμφωνίες) και στην αξιοποίηση εργαλείων περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης για την προαγωγή της πληροφόρησης και της καινοτομίας (συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, οικολογικά σήματα). Σε κάθε περίπτωση δεν αποκλείστηκαν τα νομικά εργαλεία (για παράδειγμα η νομοθεσία για τη διαχείριση αποβλήτων), τα οποία όμως αναγνωρίστηκαν ως επικουρικά και όχι ως αυτά που καθορίζουν το πλαίσιο της ΟΠΠ, ανάγοντας τη διαβούλευση ως το βασικό πεδίο ανάπτυξης και λειτουργίας του πλαισίου.

Από τη μία πλευρά, η διαβούλευση αποτελεί μια χρονοβόρο διαδικασία, η οποία όπως αποδείχθηκε από τις εξελίξεις, απαιτεί μεγάλο χρονικό διάστημα για να καταλήξει σε συγκεκριμένα συμπεράσματα και ακόμα πιο πολύ για να προτείνει και να εφαρμόσει συγκεκριμένα μέτρα. Παρά το γεγονός ότι δίνεται στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να προτείνουν δράσεις απεμπλοκώντας τις επιφυλάξεις τους σχετικά με το ενδεχόμενο οικονομικό κόστος, σε πολλές περιπτώσεις αυτές παραμένουν διστακτικές και ακολουθούν νωθρούς ρυθμούς υιοθέτησης κατάλληλων μέτρων. Πέραν αυτού, δεδομένου του επιτακτικού χαρακτήρα των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των διεθνών δεσμεύσεων της Ένωσης (ιδιαίτερα στην περίπτωση της κλιματικής αλλαγής), μπορεί να υποστηριχθεί ότι απαιτείται η χρήση νομικών μέσων προκειμένου να δοθούν πιο άμεσες και στοχευμένες λύσεις.

Από την άλλη πλευρά, δεδομένου του στόχου σύζευξης μεταξύ ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας, οι ισορροπίες μεταξύ κέρδους και περιβαλλοντικού οφέλους παραμένουν λεπτές. Παραδοσιακά οι επιχειρήσεις αντιμετώπιζαν επιφυλακτικά την επέμβαση του κράτους έστω και αν αυτή στοχεύει στην προστασία ενός αγαθού όπως το περιβάλλον ενώ εμφανίζονταν διστακτικές και ως προς την απώλεια κερδών. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι η διαδικασία αλλαγής του τρόπου παραγωγής προς την κατεύθυνση των οικολογικών προϊόντων, ενέχει κόστος (για παράδειγμα επενδύσεις σε νέες πηγές ενέργειας, εξεύρεση νέων πρώτων υλών, αλλαγή τεχνολογίας) και απαιτεί ένα εύλογο χρονικό διάστημα για να επιτευχθεί.

Βάσει των παραπάνω δεδομένων, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το πλαίσιο ΟΠΠ παρέχει θετικά στοιχεία για την ενθάρρυνση και ανάπτυξη των νέων προτύπων, καθώς για πρώτη φορά μέσω της έννοιας της ΟΠΠ έγινε λόγος

για μια συγκεκριμένη περιβαλλοντική πολιτική με κατεύθυνση τα προϊόντα, η οποία λαμβάνει υπόψη όλον τον κύκλο ζωής και εμπλέκει ταυτόχρονα σε όλα τα στάδια τους φορείς που σχετίζονται με την παραγωγή και την κατανάλωσή τους. Στα πλαίσια της αύξησης της αποτελεσματικότητας των μέτρων, μπορεί να προταθεί μια εντατικότερη και πιο ευρεία χρήση νομοθετικών μέτρων η οποία όμως να συμπορεύεται με το πνεύμα της προσέγγισης ΟΠΠ που αναθέτει τη βασική πρωτοβουλία στους μηχανισμούς διαβούλευσης.

Η στοχευμένη εφαρμογή και η θέσπιση συγκεκριμένων κριτηρίων έχει εφαρμοστεί με επιτυχία στην περίπτωση του οικολογικού σχεδιασμού, ο οποίος έχει αναγνωρισθεί ως το βασικότερο στάδιο στην παραγωγή ενός προϊόντος.

Το νομοθετικό έργο της Ένωσης το οποίο έχει επιβάλει κριτήρια για κατηγορίες προϊόντων, ξεκινώντας από τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα, συμβάλει στην ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να αναπτύξουν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση οικολογικών προϊόντων και στην επίτευξη ενός καλύτερου επιπέδου πληροφόρησης για τους καταναλωτές.

Συγκεκριμένα, σήμερα μια μεγάλη μερίδα των συνδεόμενων με την ενέργεια προϊόντων που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινή μας ζωή, καλύπτεται από τη θέσπιση κριτηρίων και αναμένεται να εξαπλωθεί και σε άλλες κατηγορίες προϊόντων.

Κεντρικό ερώτημα παραμένει η αποτελεσματικότητα όλων των μέτρων που συνδέονται με την ΟΠΠ και επιμέρους με τον οικολογικό σχεδιασμό στο μέλλον.

Βασικό στοιχείο προς αυτήν την κατεύθυνση παραμένει η ενημέρωση των καταναλωτών και η επιρροή στις αποφάσεις τους προκειμένου στρεφόμενοι σε περισσότερα οικολογικά προϊόντα, να επηρεάσουν και τον τομέα της παραγωγής. Αποτελεί άλλωστε βασικό κανόνα της λειτουργίας της αγοράς ότι η ζήτηση είναι αυτή που καθορίζει την προσφορά, ανάλογα με την αγοραστική συμπεριφορά και τις προτιμήσεις του καταναλωτή. Πέραν των ιδιωτών και τα κράτη θα πρέπει να συνεχίσουν προς την ίδια κατεύθυνση, είτε ως ρυθμιστικού φορείς, συνάπτοντας εθελοντικές συμφωνίες με τις επιχειρήσεις και εκτελώντας εποπτικό ρόλο, αλλά και ως «καταναλωτές», λειτουργώντας προς την κατεύθυνση «πρασινίσματος» των δημόσιων προμηθειών (οι οποίες και αντιπροσωπεύουν μεγάλο ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

**ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2005- 2008 ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ
ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
2009- 2011**

Ομάδες που καλύπτονται από την μεταβατική περίοδο 2005- 2008

Προϊόντα φωτισμού του τριτογενούς τομέα

Απώλειες σε κατάσταση αναμονής και εκτός λειτουργίας

Αναρροφητήρες σκόνης (ηλεκτρικές σκούπες)

Ανεμιστήρες για εξαερισμό σε κτίρια εμπορικής χρήσης (αρχικά στο πλαίσιο

Απλοί αποκωδικοποιητές

Επαγγελματικά ψυγεία

Εξοπλισμός απεικόνισης

Εξωτερική παροχή ισχύος

Ηλεκτρικές αντλίες (αρχικά στο πλαίσιο των ηλεκτρικών κινητήρων)
των ηλεκτρικών κινητήρων)

Ηλεκτρικοί κινητήρες

Θερμαντήρες νερού

Κλιματιστικά χώρου

Κυκλοφορητές (αρχικά στο πλαίσιο των ηλεκτρικών κινητήρων)

Λέβητες

Λέβητες στερεών καυσίμων

Οικιακοί ανεμιστήρες (αρχικά στο πλαίσιο των ηλεκτρικών κινητήρων)

Προϊόντα οικιακού φωτισμού I (συμπεριλαμβανομένων των λαμπτήρων
πυρακτώσεως)

Προϊόντα οικιακού φωτισμού II (λαμπτήρες πυράκτωσης με ανακλαστήρες και
φωτιστικά)

Στεγνωτήρια καθαριστηρίων

Σύνθετοι αποκωδικοποιητές

Τηλεοράσεις

Υπολογιστές

Πλυντήρια ρούχων και πιάτων

Ψυγεία και καταψύκτες οικιακής χρήσης

Ενδεικτικός κατάλογος για την περίοδο 2009-2011

Συστήματα κλιματισμού και εξαερισμού :

(μεγάλα κλιματιστικά > 12 kW, υδρόψυκτα κλιματιστικά, συστήματα εξαερισμού)

Εξοπλισμός θέρμανσης που λειτουργεί με ηλεκτρική ενέργεια ή ορυκτά καύσιμα:

(ηλεκτρικοί θερμοσυσσωρευτές, ηλεκτρικοί θερμαντήρες χώρου και δαπέδου, συστήματα ξηρής θέρμανσης χώρου, αερίου ή λαδιού, αντλίες θερμότητας)

Εξοπλισμός παρασκευής φαγητού:

(ηλεκτρικοί φούρνοι, φούρνοι αερίου και φούρνοι μικροκυμάτων, εστίες και ψηστιέρες, καφετιέρες)

Βιομηχανικοί και εργαστηριακοί κλίβανοι και φούρνοι:

(φούρνοι υπέρυθρης ακτινοβολίας, βιομηχανικοί και εργαστηριακοί κλίβανοι και φούρνοι με αντιστάσεις και ηλεκτρικής επαγωγής, καυστήρες κλιβάνων)

Εργαλειομηχανές:

(εργαλειομηχανές μορφοποίησης, εργαλειομηχανές διαχωρισμού, εργαλειομηχανές φυσικής και χημικής κατεργασίας)

Εξοπλισμός δικτύων, επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων:

(εξυπηρετητές ΤΟ, εξοπλισμός επικοινωνίας δικτύου, τροφοδοτικά αδιάκοπτης

παροχής, απώλειες δικτύου σε κατάσταση αναμονής για μια ομάδα προϊόντων)

Εξοπλισμός ψύξης και κατάψυξης:

(επαγγελματικά συστήματα ψύξης; ψυκτικές αίθουσες, ψύκτες, μηχανές πάγου, μηχανές παγωτού και μιλκσέικ)

Εξοπλισμός ήχου και εικόνας:

(συσκευές DVD/video και εγγραφείς, συσκευές βιντεοπροβολής, κονσόλες βιντεοπαιχνιδιών, ψηφιακοί ενισχυτές και σαμπγούφερ για κατ' οίκον προβολές)

Μετασχηματιστές:

(μετασχηματιστές διανομής ρεύματος, μετασχηματιστές ισχύος, μικροί μετασχηματιστές)

Εξοπλισμός που καταναλώνει νερό:

(συσκευές καθαρισμού νερού, εξοπλισμός άρδευσης)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γκιζάρη Άννα, Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2003

Γρηγορίου Παναγιώτης Η., Σαμιώτης Γιώργος Δ., Τσάλτας Γρηγόρης Ι., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993

Ζήσης Ιωάννης, "Πράσινη Καμπή – Α' Τόμος, Πράσινη Οικονομία Κοινωνία και Πολιτική" Τόμος Α' & Β' Εκδ. ΑΕΙΦΟΡΙΑ – ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ, Αθήνα 2009

Ινστιτούτο Worldwatch, Η κατάσταση του κόσμου 2008 Καινοτομίες για μια Πράσινη Οικονομία, Εκδ. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2008

Καλδέλλης Ιωάννης Κ. , Χαλβατζής Κωνσταντίνος Ι. , Περιβάλλον και βιομηχανική ανάπτυξη, Εκδ. Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα 2005

Σκορδίλης Δ. Αδαμάντιος , Συστήματα και εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης, Εκδ. Μπαρμπουνάκη, Αθήνα 2004

Ξενόγλωσση

European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development, Integrated product policy (IPP), Office for Official Publications of the European Communities, 2001

Bergkamp Lucas , European Community law for the new economy, Intersentia nv, 2003

Bleischwitz Raimund , Hennicke Peter , Eco-efficiency, regulation, and sustainable business: towards a governance structure for sustainable development, Edward Elgar Publishing, 2004

Fuad-Luke Alastair, Eco design: the sourcebook, Chronicle Books, 2006

Kronenberg Jakub , Ecological economics and industrial ecology: a case study of the Integrated Product Policy of the European Union, Τόμος 7, Routledge, 2007

Scheer Dirk_, Rubik Frieder, Governance of integrated product policy: in search of sustainable production and consumption, Greenleaf Publishing, 2006

Scheuer Stefan , European Union environmental policy handbook, European Environmental Bureau, 2005

Tanasescu Irina, The European Commission and Interest Groups, Towards a Deliberative Interpretation of Stakeholder Involvement in EU policy- making, VUBPRESS Brussels University Press, 2009

Wimmer Wolfgang , Züst Rainer , Lee Kun-Mo , ECODESIGN implementation: a systematic guidance on integrating environmental considerations into product development, τομ. 6, Springer, 2004

Yeang Ken , Ecodesign: A Manual for Ecological Design, Wiley, 2008

Επιστημονικά Άρθρα- Έρευνες

Berkhout Frans, Smith Derek, Products and the environment: an integrated approach to policy, European Environment Volume 9 Issue 5, 1999

Charter Martin, Young Alex, Kielkiewicz-Young Aleksandra and Belmane Inga, Integrated product policy and eco-product development, The Centre for Sustainable Design, UK, Greenleaf Publishing Ltd 2001

Directorate-General for Enterprise and Industry, Ecodesign Your Future How Ecodesign can help the environment by making products smarter, Brochure 2008

Ernst & Young, Developing the Foundation of Integrated Product Policy in the EU, DG Environment, European Commission, 23 June 2000

Poll Christian, Vogt-Nielsen Karl, Rubik Frieder, Jørgensen Michael Søgaaard, Jensen Mette Lise, Development of Indicators for an Integrated Product Policy, IPU, CASA and IÖW for the European Commission Final Report, 25 November 2005

Rubik Frieder , Environmental sound product innovation and Integrated Product Policy (IPP), The Journal of Sustainable Product Design, Volume 1, Number 4 / December, 2001

Rubik Frieder, Integrated Product Policy: Practises in Europe, *International Summer Academy „From Government to Governance: The Case of Integrated Product Policy”, September 7-11, 2003, Wuerzburg, Germany*

Rubik F. and Scholl G., Integrated Product Policy (IPP) in Europe—a development model and some impressions, Institute for Ecological Economy Research], Bergstrasse 7, D-69120 Heidelberg, Germany

Rehfeld Katharina-Maria, Rennings Klaus and Ziegler Andreas, Integrated product policy and environmental product innovations: An empirical analysis, Ecological Economics Volume 61, Issue 1, 15 February 2007

Tressel Yves, Designing environmental policy to be innovation friendly, European Commission - DG Environment Unit G.1 Sustainable Development & Economic Analysis, June 2007

Tukker Arnold and Jansen Bart, Environmental Impacts of Products, A Detailed Review of Studies, Massachusetts Institute of Technology and Yale University, Volume 10, Number 3, 2006

Πρωτογενείς πηγές

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- Κατάρτιση σχεδίου εργασίας για το 2009-2011 στο πλαίσιο της οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό

Απόφαση 2008/591/ΕΟΚ της Επιτροπής της 30ής Ιουνίου 2008 για το φόρουμ διαβούλευσης οικολογικού σχεδιασμού (Ecodesign)

Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2001 σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

Οδηγία 2005/ 32/ ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια και για τροποποίηση της οδηγίας 92/42/ΕΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 96/57/ΕΚ και 2000/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

Οδηγία 2008/28/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2005/32/ΕΚ για θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα προϊόντα που καταναλώνουν ενέργεια και για τροποποίηση της οδηγίας 92/42/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 96/57/ΕΚ και 2000/55/ΕΚ όσον αφορά τις εκτελεστικές αρμοδιότητες που ανατίθενται στην Επιτροπή

Οδηγία 2009/125/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για τον καθορισμό απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού όσον αφορά τα συνδεόμενα με την ενέργεια προϊόντα

ΦΕΚ της 4^{ης} Απριλίου 2004, Αρ. Φύλλου 391 για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Διαχείρισης Συσκευασιών «Σ.Ε.Ε.Δ- Ανακύκλωση» και για την

έγκριση του Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΦΕΚ της 17^{ης} Ιουνίου 2004, Αρ. Φύλλου 907 για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Οχημάτων Ελλάδος «ΕΔΟΕ»

ΦΕΚ της 17^{ης} Ιουνίου 2004, Αρ. 905 για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ Α.Ε. (ΕΛΤΕΠΕ Α.Ε.) και για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού «ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ»

ΦΕΚ της 14^{ης} Ιουλίου 2004, Αρ. Φύλλου 1056, για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Φορητών Ηλεκτρικών Στηλών και Συσσωρευτών «Σ.Σ.ΕΔ.Φ.Η.Σ.Σ.»

ΦΕΚ της 22ας Ιουλίου 2004, Αρ. Φύλλου 1108 για την έγκριση ατομικού συστήματος συσκευασιών ιδιωτικής εταιρείας ΑΒ Βασιλόπουλος Α.Ε.

ΦΕΚ της 28^{ης} Ιουλίου 2004, Αρ. Φύλλου 1145 για την έγκριση του συλλογικού συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Παλαιών Ελαστικών «ECO-ELASTICA»

ΦΕΚ της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2008, Αρ. Φύλλου 2711 για την έγκριση συλλογικού συστήματος ανταποδοτικής εναλλακτικής διαχείρισης και ανακύκλωσης συσκευασιών και αποβλήτων με την επωνυμία «ΑΝΤΑΠΟΔΟΤΙΚΗ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ»

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

18 ΔΕΚ. 2014

